

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ՄԵԾ ՊԱԼԱՏ

HIRSI JAMAA ԵՎ ՄՅՈՒՄՆԵՐՆ ԸՆԴԴԵՄ ԻՏԱԼԻԱՅԻ

(Դիմում թիվ 27765/09)

ՎՃԻՌ

ՍՏԴԱՍԲՈՒՐԳ

23 փետրվարի 2012 թվական

Սույն վճիռը վերջնական է, այն կարող է ենթարկվել խմբագրական փոփոխությունների:

© Եվրոպայի խորհուրդ/Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, 2012թ.

Սույն թարգմանությունը պատվիրված է Եվրոպայի խորհրդի մարդու իրավունքների տրաստային հիմնադրամի աջակցությամբ (www.coe.int/humanrightstrustfund): Դատարանը թարգմանության համար պարտավորություն չի ստանձնում: Այլ տեղեկությունների համար տես սույն փաստաթղթի վերջում հեղինակային իրավունքի մասին ամբողջական նշումը:

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012

This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012

La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

***Hirsi Jamaa* և մյուսներն ընդդեմ Իտալիայի գործով,**

Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանի Մեծ Պալատը,
հետևյալ կազմով՝

Nicolas Bratza, նախագահ,

Jean-Paul Costa,

Françoise Tulkens,

Josep Casadevall,

Nina Vajić,

Dean Spielmann,

Peer Lorenzen,

Ljiljana Mijović,

Dragoljub Popović,

Giorgio Malinverni,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Nona Tsotsoria,

Işıl Karakaş,

Kristina Pardalos,

Guido Raimondi,

Vincent A. De Gaetano,

Paulo Pinto de Albuquerque, դատավորներ,

և *Michael O'Boyle,* քարտուղարի տեղակալ,

2011թ. հունիսի 22-ին և 2012թ. հունվարի 19-ին կայացած
դրնփակ նիստերում,

Կայացրեց հետևյալ վճիռը, որն ընդունվեց 2012թ. հունվարի 19-ին:

ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԸ

1. Գործը սկիզբ է առել 2009թ. մայիսի 26-ին Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի («Կոնվենցիա») 34-րդ հոդվածի համաձայն Սոմալիի տասնմեկ քաղաքացիների և Էրիթրեայի տասներեք քաղաքացիների (ղիմումատուներ) կողմից ընդդեմ Իտալիայի Հանրապետության թիվ 7/08 զանգատի հիման վրա: Դիմումատուների անուններն ու ծննդյան թվերը նշված են սույն դատավճռին կից ներկայացված ցուցակում:

2. Դիմումատուներին ներկայացնում էին Հռոմ քաղաքի փաստաբաններ պրն. *A.G. Lana*-ն և պրն. *A. Saccucci*-ն: Իտալիայի կառավարությանը (Կառավարություն) ներկայացնում էին Մարդու իրավունքների հարցերով կառավարության հանձնակատար տկն. *E. Spatafora*-ն և համահանձնակատար տկն. *S. Coppari*-ն:

3. Դիմումատուները բողոքում էին, մասնավորապես, որ, Իտալիայի իշխանությունների կողմից նրանց Լիբիա տեղափոխելը հակասել էր Կոնվենցիայի 3-րդ և Արձանագրության 4-րդ հոդվածներին: Նրանք նաև բողոքում էին Հոդված 13-ի պահանջներին համապատասխանող իրավական պաշտպանության միջոցների բացակայության մասին, որոնք իրենց թույլ կտային քննության ներկայացնել վերոնշյալ բողոքները:

4. Դիմումատուների գործը ուղարկվել էր Դատարանի Երկրորդ բաժանմունք (Դատարանի կանոնակարգ, կանոն 52 § 1): 2009թ. նոյեմբերի 17-ին այդ Բաժանմունքի Պալատը որոշում ընդունեց Կառավարությանը ծանուցել գանգատի մասին: 2011թ. փետրվարի 15-ին Պալատը՝ կազմով՝ *Françoise Tulkens, President, Ireneu Cabral Barreto, Dragoljub Popović, Nona Tsotsoria, Işıl Karakaş, Kristina Pardalos, Guido Raimondi*, դատավորներ, և *Stanley Naismith*, Բաժանմունքի քարտուղար, գործը քննելու իրավունքը զիջեց Մեծ Պալատին, ընդ որում կողմերից ոչ մեկը չառարկեց այդ որոշմանը (Կոնվենցիայի 30-րդ հոդված և Դատարանի կանոնակարգի 72-րդ կանոն):

5. Մեծ Պալատի կազմը որոշվել էր Կոնվենցիայի 27-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ կետերին և Դատարանի կանոնակարգի 24-րդ կանոնին համապատասխան:

6. Համաձայն ընդունված որոշման, Մեծ Պալատը միաժամանակ վճիռ էր կայացնելու գանգատի ըստ էության և ընդունելիության մասին (Կոնվենցիայի 29-րդ հոդվածի 1-ին կետ):

7. Ինչպես դիմումատուներն, այնպես էլ Կառավարությունը գործի ըստ էության փաստարկներ ներկայացրեցին: Դատավարության ժամանակ Կողմերը պատասխանեցին այդ փաստարկներին (Կանոն 44 § 5): Գրավոր մեկնաբանություններ ստացվեցին նաև ՄԱԿ-ի Փախստականների հարցերով զերագույն հանձնակատարի գրասենյակից, *Human Rights Watch* կազմակերպությունից, ԱՄՆ-ի Կոլումբիայի իրավագիտության դպրոցի Մարդու իրավունքների բաժանմունքից, Եվրոպայում անհատական իրավունքների հարցերով խորհրդատվական

կենտրոնից (*AIRE*), ինչպես նաև *Amnesty International* կազմակերպությունից և Մարդու իրավունքների միջազգային ֆեդերացիայից համատեղ, որոնց Պալատի նախագահը գրավոր ընթացակարգին միջամտելու թույլտվություն էր տվել (Կոնվենցիայի 36 § 2 հոդված): Մեկնաբանություններ ստացվեցին նաև ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների հարցերով գերագույն հանձնակատարի գրասենյակից, որին Դատարանի նախագահը գրավոր ընթացակարգին միջամտելու թույլտվություն էր տվել: ՄԱԿ-ի Փախստականների հարցերով գերագույն հանձնակատարի գրասենյակին թույլ էր տրվել նաև մասնակցելու բանավոր ընթացակարգով անցկացվող դատավարությանը:

8. Հրապարակային քննությունը տեղի ունեցավ 2011թ. հունիսի 22-ին Ստրասբուրգում, Մարդու Իրավունքների Դատարանի շենքում (Կանոն 59 § 3):

Դատարանում ներկայացան.

(ա) *Կատավարության անունից՝*

տկն. *S. COPPARI*,

համահանձնակատար

պրն. *G. ALBENZIO*, պետական փաստաբան [*Avvocato dello Stato*]

(բ) *դիմումատուների անունից՝*

պրն. *A.G. LANA*,

պրն. *A. SACCUCCI*,

փաստաբան

տկն. *A. SIRONI*,

օգնական

(գ) *երրորդ կողմի միջամտող ՄԱԿ-ի Փախստականների*

հարցերով գերագույն հանձնակատարի գրասենյակի անունից՝

տկն. *M. GARLICK*, Եվրոպական գրասենյակի

Քաղաքականության և իրավական օժանդակության

ստորաբաժանման ղեկավար,

փաստաբան

պրն. *C. WOUTERS*, Ներպետական պաշտպանության բաժնի

փախստականների իրավունքի հարցերով գլխավոր

խորհրդական

պրն. *S. BOUTRUCHE*, Եվրոպական գրասենյակի

Քաղաքականության և իրավական օժանդակության

ստորաբաժանման իրավաբանական խորհրդական *խորհրդականներ*

Դատարանը լսեց տկն. *Coppari*-ի, պրն. *Albenzio*-ի, պրն. *Lana*-ի, պրն. *Saccucci*-ի և տկն. *Garlick*-ի հաղորդումները և նրանց պատասխանները դատավորների հարցերին:

ՓԱՍՏԵՐԸ

I. ԳՈՐԾԻ ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԸ

Ա. Դիմումատուներին ճանապարհին կանգնեցնելը և Լիբիա վերադարձնելը

9. Դիմումատուները՝ Սոմալիի տասնմեկ և Էրիթրեայի տասներեք քաղաքացիները, ընդգրկված էին շուրջ 200 մարդկանց խմբում, որոնք Լիբիայից երեք նավերով ուղևորվում էին դեպի Իտալիայի ափամերձ տարածքը:

10. 2009թ. մայիսի 6-ին, երբ նավերը Լամպեդուզա կղզուց (Ագրիգենտոյից) 35 ծովային մղոն դեպի հարավ էին գտնվում, այսինքն՝ Մալթայի պատասխանատվության տակ գտնվող որոնողական և փրկարարական գոտում, նրանք կանգնեցվել էին Իտալիայի հարկային ոստիկանության (*Guardia di finanza*) և ծովափնյա սահմանապանների կողմից:

11. Կանգնեցված նավերում գտնվող անձինք տեղափոխվել էին իտալական ռազմական նավերը և վերադարձվել Տրիպոլի: Դիմումատուները պնդում էին, որ վերադառնալու ժամանակ իտալական իշխանությունները իրենց չէին տեղեկացրել ուղևորման ուղղության մասին և քայլեր չէին ձեռնարկել իրենց ինքնությունը հաստատելու համար: Ոստիկանության աշխատակիցներն առգրավել էին իրենց մոտ եղած բոլոր անձնական իրերը, այդ թվում՝ ինքնությունը հաստատող փաստաթղթերը:

12. Այն բանից հետո, երբ տաս ժամյա ճանապարհորդության արդյունքում միգրանտները վերադարձել էին Տրիպոլի, նրանք հանձնվել էին Լիբիայի իշխանություններին: Դիմումատուների վարկածի համաձայն, ճանապարհին իրենք հորդորել էին, որպեսզի

իրենց չհանձնեին Լիբիայի իշխանություններին, սակայն Լիբիա հասնելու պես իրենց ստիպել էին հեռանալ իտալական նավերից:

13. 2009թ. մայիսի 7-ին կայացած մամլո ասուլիսում Իտալիայի ներքին գործերի նախարարը ասել էր, որ բաց ծովում նավերը կանգնեցնելը և միգրանտներին Լիբիա վերադարձնելը պայմանավորված էր 2009թ. փետրվարի 4-ին ուժի մեջ մտած Լիբիայի հետ երկկողմանի պայմանագրերով և որ դա շրջադարձային քայլ էր անօրինական միգրացիայի դեմ պայքարում: 2009թ. մայիսի 25-ի ելույթում նախարարը հայտարարել էր, որ այդ պայմանագրերի շրջանակում 2009թ. մայիսի 6-ից 10-ը բաց ծովում հայտնաբերվել և Լիբիային էին վերադարձվել ավելի քան 471 անօրինական միգրանտներ: Պարզաբանելով, որ այդ միջոցառումներն անց են կացվել պետությունների միջև համագործակցության ընդլայնման սկզբունքին համապատասխան, նախարարը նշել էր արտահանձնման քաղաքականության չափազանց բարձր արդյունավետությունը անօրինական միգրացիայի դեմ պայքարում: Ներքին գործերի նախարարի խոսքով այդ քաղաքականության շնորհիվ կասեցվել էր մարդկանց անօրինական փոխադրմամբ և թրաֆիկինգով զբաղվող հանցավոր խմբերի գործունեությունը, հնարավորություն էր ընձեռնվել փրկելու բաց ծովում գտնվող մարդկանց և զգալիորեն նվազել էին ապօրինի միգրանտների Իտալիայի ափամերձ տարածքներ ներխուժելու փորձերը, որոնք 2008թ. մայիսի համեմատ 2009թ. մայիսի դրությամբ գրեթե հինգ անգամ կրճատվել էին:

14. 2009թ. Լիբիայի հետ կնքված երկկողմանի պայմանագրերի ներքո Իտալիան հաջողությամբ իրականացրել էր բաց ծովում անօրինական միգրանտների նավերը կանգնեցնելու հինգ միջոցառումներ:

Բ. Դիմումատուների հետագա ճակատագիրը և կապերն իրենց ներկայացուցիչների հետ

15. Դիմումատուների ներկայացուցիչների կողմից Դատարանին տրված տեղեկատվության համաձայն դիմումատուներից երկուսը պրն. *Mohamed Abukar Mohamed*-ը և պրն. *Hasan Shariff Abbirahman*-ը (որոնք սույն դատավճռին կից ցուցակում համապատասխանաբար նշված են 10 և 11 համարների տակ),

գործում ներկայացված դեպքերից հետո մահացել էին չպարզված հանգամանքներում:

16. Գանգատը ներկայացնելուց հետո փաստաբանները հեռախոսային և էլեկտրոնային կապի միջոցով հաղորդակցվում էին մյուս դիմումատուների հետ:

2009թ. հունիս-հոկտեմբեր ամիսների ընթացքում ՄԱԿ-ի Փախստականների հարցերով գերագույն հանձնակատարի Տրիպուլիի գրասենյակը (ցուցակում ընդգրկված) դիմումատուներից տասնչորսին փախստականի կարգավիճակ էր շնորհել:

17. 2011թ. փետրվարի Լիբիայում սկսված հեղափոխությունն առաջացրեց երկրից մեծ արատհոսքի ալիք և կապը դիմումատուների և նրանց ներկայացուցիչների միջև բարդացավ: Դիմումատուները ներկայումս հաղորդակցվում են ստորև նշված վեցդիմումատուների հետ.

- (i) պրն. *Ermias Berhane*-ին (ցուցակում թիվ 20) հաջողվել էր անօրինական ձևով մուտք գործել Իտալիայի աափամերձ տարածք: 2011թ. մայիսի 25-ին Իտալիայի Կրոտոն նավահանգստի փախստականների կարգավիճակ շնորհող խորհրդի որոշմամբ նրան փախստականի կարգավիճակ էր տրվել,
- (ii) պրն. *Habtom Tsegay* (ցուցակում թիվ 19) ներկայումս գտնվում է Թունիսի Չուչա փախստականների ճամբարում: Նա մտադիր է վերադառնալ Իտալիա,
- (iii) պրն. *Kiflom Tesfazion Kidan* (ցուցակում թիվ 24) բնակվում է Մալթայում,
- (iv) պրն. *Hayelom Mogos Kidane* և պրն. *Waldu Habtemchael* (ցուցակում թիվ 23 և 13 համապատասխանաբար) բնակվում են Շվեյցարիայում, որտեղ սպասում են միջազգային պաշտպանության իրենց կողմից ներկայացված հայցի պատասխանին.
- (v) պրն. *Roberl Abzighi Yohannes* (ցուցակում թիվ 21) բնակվում է Բենինում:

II ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐԵՆՄԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ա. Իտալիայի Նավագնացության կանոնագիրքը

18. 1942թ. մարտի 30-ի Նավագնացության կանոնագրի (2002թ. խմբագրությամբ) 4-րդ հոդվածում սահմանված է.

«Բաց ծովում գտնվող Իտալիայի նավերը և չեզոք օդային տարածքում օդանավերը Իտալիայի տարածք են համարվում»:

Բ. Իտալիայի և Լիբիայի միջև կնքված երկկողմանի պայմանագրերը

19. 2007թ. դեկտեմբերի 29-ին Իտալիան և Լիբիան Տրիպոլիում կնքեցին երկկողմանի պայմանագիր անօրինական միգրացիայի դեմ պայքարելու մասին: Նույն օրը երկու երկրները ստորագրեցին լրացուցիչ Արձանագրություն, որտեղ սահմանված էին պայմանագրի իրականացմանն ուղղված գործառնությանին և տեխնիկական ընթացակարգերը: Պայմանագրի 2-րդ հոդվածում նշված էր.

«Իտալիան և Մեծ Մոցիալիստական Ժողովրդական Լիբիական Արաբական Ջամահիրիան սույնով պարտավորվում են իրականացնելու ծովային պարեկություն՝ Իտալիայի կողմից ժամանակավոր տրամադրված վեց նավերով: Նավերում գործելու են Լիբիայի անձնակազմի և Իտալիայի ոստիկանության աշխատակիցներից կազմված համատեղ խմբեր, որոնք ապահովելու են նավերի օգտագործման և ղեկավարման հարցերով վերապատրաստումը, ուղղորդումը և տեխնիկական օժանդակությունը: Վերահսկողության, որոնման և փրկարարական աշխատանքները անց են կացվելու անօրինական միգրանտներ տեղափոխող նավերի ափհանման և տարանցման գոտիներում՝ ինչպես Լիբիայի տերիտորիայի, այնպես էլ միջազգային ջրերում՝ երկու պետությունների կողմից նշված միջազգային կոնվենցիաներին և միջազգային պայմանագրերին համապատասխան:» (ոչ պաշտոնական թարգմանություն):

Ավելին, Իտալիան պարտավորվում էր Լիբիային երեք տարի ժամկետով անհատույց տրամադրել երեք նավեր, որոնք չէին կրելու Իտալիայի պետական դրոշը (Պայմանագրի 3-րդ հոդված), ինչպես նաև ԵՄ-ում քայլեր ձեռնարկել Եվրոպական Միության և Լիբիայի միջև շրջանակային պայմանագիր կնքելու ուղղությամբ (Պայմանագրի 4-րդ հոդված):

Վերջապես, երկկողմանի պայմանագրի 7-րդ հոդվածի համաձայն Լիբիան պարտավորվում էր «անօրինական միգրացիան նվազեցնելու և միգրանտների հայրենադարձությունն ապահովելու նպատակով կոորդինացնել իր և միգրանտների քաղաքացիության երկրների կողմից ձեռնարկվող քայլերը»:

2009թ. փետրվարի 4-ին Իտալիան և Լիբիան Տրիպոլիում ստորագրեցին անօրինական միգրացիայի դեմ պայքարի ուժեղացմանը միտված Լրացուցիչ արձանագրություն: Այդ Արձանագրությամբ մասամբ վերանայվեց 2007թ. դեկտեմբերի 29-ի Պայմանագիրը, մասնավորապես ներառվեց հետևյալ բովանդակությամբ նոր հոդված.

«Երկու երկրները պարտավորվում են կազմակերպել ծովային պարեկային ծառայություն, որտեղ հավասար թվով կընդգրկվեն համարժեք գիտելիքներ և փորձ ունեցող իտալական և լիբիական անձնակազմի անդամներից: Պարեկային ծառայությունն իրականացվելու է Լիբիայի և միջազգային ջրային տարածքներում՝ Լիբիայի անձնակազմի հսկողությամբ և Իտալիայի անձնակազմի անդամների մասնակցությամբ, ինչպես նաև Իտալիայի և միջազգային ջրային տարածքներում՝ Իտալիայի անձնակազմի հսկողությամբ և Լիբիայի անձնակազմի անդամների մասնակցությամբ»:

Իտալիայի կողմից տրամադրվող նավերի նկատմամբ սեփականության իրավունքը 2007թ. դեկտեմբերի 29-ի Պայմանագրի 3-րդ հոդվածի իմաստով անվերապահորեն փոխանցվում է Լիբիային:

Երկու երկրները պարտավորվում են իրենցի քաղաքացիության երկրին արտահանձնելու անօրինական միգրանտներին և պայմանագրեր կնքելու նրանց քաղաքացիության երկրների հետ՝ անօրինական միգրացիան սահմանափակելու ուղղությամբ:» (ոչ պաշտոնական թարգմանություն):

20. 2008թ. օգոստոսի 30-ին Բենգազիում Իտալիան և Լիբիան ստորագրեցին Համաձայնագիր բարեկամության, գործընկերության եւ համագործակցության մասին, որի 19-րդ հոդվածում ընդգծվում է միգրացիոն հոսքերում ընդգրկվանց անձանց քաղաքացիության երկրներում անօրինական միգրացիան կանխելու նպատակով քայլեր ձեռնարկելու կարևորությունը: Համաձայնագրի 6-րդ հոդվածի համաձայն Իտալիան և Լիբիան պարտավորվում են գործելու Միավորված Ազգերի Կանոնադրության և Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի սկզբունքների ոգով:

21. Իտալիայի պաշտպանության նախարարի հայտարարության համաձայն 2011թ. դեպքերից հետո Իտալիայի և Լիբիայի միջև պայմանագրերն այլևս չեն գործել:

III. ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՕՐԵՆՄԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ

Ա. Փախստականների կարգավիճակի մասին 1951թ. Ժնևի Կոնվենցիան (այսուհետ՝ Ժնևի կոնվենցիա)

22. Իտալիան վավերացրել է Ժնևի կոնվենցիան, որտեղ սահմանված են այն դեպքերը, երբ պետությունը պարտավոր է փախստականի կարգավիճակ շնորհել այն ստանալու համար դիմող անձին, ինչպես նաև նման անձնաց իրավունքներն ու պարտականությունները: Ժնևի կոնվենցիայի 1-ին հոդվածում և 33 § 1 հոդվածում ամրագրված է.

Հոդված 1

«... Սույն Կոնվենցիայի նպատակների համար «փախստական» հասկացությունը կիրառվում է ցանկացած անձի նկատմամբ, ով, ... ռասայի, կրոնի, քաղաքացիության, որոշակի սոցիալական խմբի կամ քաղաքական կարծիքի հարելու պատճառով հետապնդվելու հիմնավորված երկյուղի հետևանքով գտնվում է իր քաղաքացիության երկրից դուրս և անկարող է կամ, նման երկյուղի պատճառով, չի ցանկանում օգտվել այդ երկրի պաշտպանությունից, կամ նա, ով, չունենալով քաղաքացիություն և նման իրադարձությունների հետևանքով գտնվելով իր նախկին մշտական բնակության երկրից դուրս, անկարող է կամ, նման երկյուղի պատճառով, չի ցանկանում վերադառնալ այնտեղ»:

Հոդված 33 § 1

«Պայմանավորվող ոչ մի պետություն փախստականին չի վտարում կամ որևէ կերպ վերադարձնում (*refouler*) այն տարածքների սահմանները, որտեղ նրա կյանքին կամ ազատությանը վտանգ կսպառնար՝ իր ռասայի, կրոնի, քաղաքացիության, որոշակի սոցիալական խմբի պատկանելու կամ քաղաքական կարծիքի հարելու հիմքով»:

23. Միջազգային պաշտպանության մասին 2001թ. սեպտեմբերի 13-ի հայտարարություն (A/AC.96/951, § 16) ՄԱԿ-ի ՓԳՀ-ն, որը հետևում էր Մասնակից պետությունների կողմից Ժնևի Կոնվենցիայի սկզբունքների պահպանմանը, նշել էր որ 33-րդ հոդվածում նշված *non-refoulement* սկզբունքը հանդիսանում էր.

«... Կոնվենցիայով ամրագրված պաշտպանության առանցքային սկզբունքը, որը ենթակա չէ որևէ նախապայմանի: Շատ առումներով այդ սկզբունքը Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում ճանաչված

ապաստան հայցելու իրավունքի տրամաբանական շարունակությունն է: Այն դարձել է համընդհանուր ճանաչում ստացած միջազգային իրավունքի անբաժանելի մասը, որին հետևելը պարտադիր է բոլոր պետությունների համար: Միննույն ժամանակ մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային իրավունքով *non-refoulement*-ը սահմանվել է որպես խոշտանգումների և դաժան, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի բացարձակ արգելքի առանցքահին բաղադրիչ: *Refoule*-ն արգելելու սկզբունքը նաև տարածվում է փախստականների վրա, անկախ վերջիններիս պաշտոնապես ճանաչմանը, և այդ առումով հստակորեն տարածվում է այն ապաստան հայցողների վրա, որոնց կարգավիճակը դեռևս չի որոշվել: Այն ներառում է պետությանը վերագրվող ցանկացած միջոցառում, որի արդյունքում ապաստան հայցողը կամ փախստականը կարող է վերադարձվել այն երկրի տարածքը, որտեղ նրա կյանքին կամ ազատությանը վտանգ կսպառնա կամ որտեղ նա կհայտնվի հետապնդման վտանգի առջև: Այն ներառում է երկրի սահմանն անցնելու արգելքը, ճանապարհի խափանելը և անուղղակի *refoulement*-ը՝ ինչպես ապաստան հայցող ֆիզիկական անձանց, այնպես էլ զանգվածային ներհոսքի իրավիճակներում»:

Բ. 1982թ. Միավորված Ազգերի Կոնվենցիան ծովային իրավունքի մասին (այսուհետ՝ Մոնտեգո Բեյի կոնվենցիա)

24. Մոնտեգո Բեյի կոնվենցիայի սույն գործին կիրառելի հոդվածներում սահմանված է.

Հոդված 92

Նավերի կարգավիճակը

«1. Նավերը ընթանում են միայն մեկ պետության դրոշի տակ և բացառությամբ ... սույն Կոնվենցիայով սահմանված հատուկ դեպքերի, ամբողջությամբ գտնվում են այդ պետության ջեզոք ջրերի պայմանները կարգավորող իրավական դաշտում ...»:

Հոդված 94

Պետական դրոշի հետ կապված պարտականությունները

«1. Յուրաքանչյուր պետություն արդյունավետորեն իրականացնում է իր պետական դրոշի տակ ընթացող նավերի վարչարարական, տեխնիկական և սոցիալական հարցերում իր իրավասությունն ու վերահսկողությունը»:

Հոդված 98 **Աջակցելու պարտավորությունը**

«1. Յուրաքանչյուր պետություն պահանջում է իր պետական դրոշի տակ ընթացող նավերի նավապետերից, որպեսզի վերջիններս, այնքանով որքանով դա հնարավոր է՝ լրջորեն չվտանգելով նավին, նավի անձնակազմին և ուղևորներին.

(ա) աջակցություն տրամադրեն ծովում մոլորվելու վտանգի առջև կանգնած ցանկացած անձի,

(բ) առավելագույն հնարավոր արագությամբ օգնության ընթանան աղետի ենթարկվող անձանց, եթե տեղեկացված են, որ վերջիններս կարիք ունեն իրենց օգնության՝ այնքանով որքանով նման գործողությունը կարող է ողջամտորեն ակնկալվել իրենցից,

...»

Գ. 1979թ. Միջազգային կոնվենցիան ծովային որոնման և փրկարարության մասին (այսուհետ՝ *SAR* Կոնվենցիա) (2004թ. փոփոխություններով)

25. *SAR* Կոնվենցիայի Հավելվածի 3.1.9 ենթակետում ասված է.

«Կողմերը կոորդինացում են իրենց քայլերը և համագործակցում են ապահովելու համար, որ ծովում տագնապալի վիճակում գտնվող անձանց օգնություն տրամադրող նավերի նավապետները ազատվեն իրենց ուղերթից նվազագույնը շեղվելու պարտավորությունից [*sic*], այն պայմանով, որ նավապետին այդ պարտավորությունից ազատելը ծովում էլ ավելի մեծ կյանքի վտանգի չի հանգեցնում: Նման օգնության տրամադրման տարածքում որոնման և փրկարարության համար պատասխանատվություն կրող կողմը պարտավոր է ապահովելու նման դեպքերում քայլերի կոորդինացումն ու համագործակցությունը, որպեսզի օգնություն ստացած փրկված անձինք իջեցվեն օգնություն տրամադրած նավից և հասցվեն անվտանգ տարածք, հաշվի առնելով գործի հատուկ հանգամանքները և Կազմակերպության [Միջազգային ծովային կազմակերպության] ուղեցույցերը: Նման դեպքերում համապատասխան կողմերը՝ կազմակերպում են փրկվածներին նավից հնարավորինս արագ իջեցումը՝ ողջամտության սահմաններում»:

Դ. Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ ՄԱԿ-ի կոնվենցիայի Արձանագրությունը ցամաքով, ծովով և օդով միգրանտների անօրինական ներս բերելու դեմ (այսուհետ՝ Պալերմոյի արձանագրություն) (2000թ.)

26. Պալերմոյի արձանագրության 19 § 1 հոդվածում ասված է.

«Մույն արձանագրության որևէ կետ չի ազդում պետությունների և առանձին անձանց այլ իրավունքների, պարտականությունների և պարտավորությունների վրա, որոնք բխում են միջազգային իրավունքից, այդ թվում՝ միջազգային մարդասիրական իրավունքի օրենքից և, մասնավորապես, կիրառելիության դեպքում, Կոնվենցիայից և Փախստականների կարգավիճակի մասին 1976թ. Արձանագրությունից, ինչպես նաև դրանցով նախատեսված *non-refoulement* սկզբունքից»:

Ե. Եվրոպական խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովի թիվ 1821 (2011թ.) բանաձևը

27. 2011թ. հունիսի 21-ին Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովն ընդունեց ծովում գտնվող ապաստան հայցողներին, փախստականներին և անկանոն միգրանտներին կանգնեցնելու և փրկելու մասին բանաձև, որտեղ ասված է.

«1. Եվրոպայի հարավային սահմանների հսկողությունը դարձել է տարածաշրջանային առաջնահերթություն: Եվրոպական մայրցամաքի երկրները ստիպված են լինում առնչվելու համեմատաբար խոշոր միգրացիոն հոսքերի հետ, որոնք ժամանում են ծովով Աֆրիկայից, թափանցելով Եվրոպա հիմնականում Իտալիայի, Մալթայի, Իսպանիայի, Հունաստանի եւ Կիպրոսի տարածքով:

2. Միգրանտները, փախստականները, ապաստան հայցողները և մյուսները վտանգում են իրենց կյանքը, որպեսզի հասնեն Եվրոպայի հարավային սահմանները, հիմնականում ոչ ծովագնացունակ նավերով: Նման ճամփորդությունները, որոնք միշտ անօրինական են և հիմնականում ձեռնարկվում են որևէ երկրի դրոշի տակ չընթացող նավերով, առաջացնելով մարդկանց անօրինական փոխադրմամբ և թրաֆիկինգով զբաղվող հանցավոր խմբերի ձեռքբերում հայտնվելու վտանգը, արտացոլում են ուղեւորների հուսահատությունը, որոնք գրկված են Եվրոպա հասնելու համար որևէ օրինական և, ամենակարևորը, անվտանգ միջոցից:

3. Թեև ծովով ժամանողների թիվը վերջին տարիներին զգալիորեն նվազել է, առաջացնելով միգրացիոն հոսքի նոր ուղիներ (հիմնականում, Թուրքիայի և Հունաստանի ցամաքային սահմանով), Խորհրդարանական վեհաժողովը,

վկայակոչելով, *inter alia*, թիվ 1637 (2008թ.) Բանաձևը «Եվրոպայում ծովում գտնվող մարկանց մասին՝ ծովային խառը միգրացիոն հոսքերը դեպի Հարավային Եվրոպա», վերստին խորը մտահոգություն է հայտնում այդ խառը միգրացիոն հոսքերի կարգավորման ուղղությամբ ձեռնարկվող միջոցառումների վերաբերյալ: Ծովում տազնապալի վիճակում գտնվող շատ մարդիք փրկվել են և շատերը հետ են վերադարձվել, սակայն ճակատագրական արդյունք ունեցող պատահարների ցուցակը, որոնք որքան գուշակելի, այնքան էլ ողբերկական են, երկար է և գրեթե օրեցօր էլ ավելի է երկարում:

4. Բացի այդ, Հյուսիսային Աֆրիկայում տեղի ունեցած քաղաքական ցնցումներից հետո վերջին ժամանակ Իտալիա և Մալթա ժամանած միգրանտների հոսքերը հաստատում են այն, որ Եվրոպան պետք է միշտ պատրաստ լինի դիմավորելու միգրանտների, ապաստան հայցողների և փախստականների հնարավոր լայնածավալ անկանոն հոսքերն իր հարավային ծովափերում:

5. Վեհաժողովը նշում է, որ ծովով ժամանումների կառավարման ուղղությամբ ձեռնարկվող միջոցառումները բազմաթիվ խնդիրներ են բարձրացնում, որոնցից առավել մտահոգիչ են հետևյալ հինգը.

5.1. Հնայած մի շարք համապատասխան միջազգային փաստաթղթերի, որոնք կիրառելի են այս ոլորտում, և որոնք բավարար կերպով սահմանում են այս ոլորտում պետությունների կիրառելի իրավունքներն ու պարտականությունները, դրանց բովանդակության մեկնաբանությունն ըստ էության տարբերվում է: Որոշ պետություններ համաձայնության չեն հասնում հատուկ իրավիճակներում իրենց պարտականությունների բնույթի և չափի վերաբերյալ, իսկ որոշ պետություններ նաև հարցականի տակ են դնում բաց ծովում *non-refoulement* սկզբունքի կիրառելը,

5.2. Թեև ծովում կանգնեցնելու դեպքում բացարձակ առաջնահերթությունը փրկվածներին անհապաղ «անվտանգ տեղ» հասցնելն է, սակայն «անվտանգ տեղ» հասկացությունը բոլոր Մասնակից պետությունների կողմից միատեսակ չի մեկնաբանվում: Մինչդեռ ակնհայտ է, որ «անվտանգ տեղ» հասկացությունը չի սահմանափակվում մարդկանց սոսկ ֆիզիկական պաշտպանությամբ, այլ անկասկած նաև ենթադրում է նրանց հիմնարար իրավունքների հարգելը,

5.3. նման տարաձայնությունները ուղղակիորեն վտանգում են փրկվելու կարիք ունեցող մարդկանց կյանքը, մասնավորապես, փրկարար միջոցառումներն ուղացնելու կամ խափանելու պատճառով, հավանական է նաև, որ դրանք նավաստիներին տարհամոզեն փրկվելու ծովում աղետի ենթարկվող մարդկանց: Ավելին, դրանք կարող են հանգեցնել *non-refoulement* սկզբունքի խախտմանը բազմաթիվ անձանց հանդեպ, այդ թվում՝ միջազգային պաշտպանության կարիք ունեցողների,

5.4. թեև Մասնակից պետությունների Եվրամիության արտաքին սահմաններում համագործակցության օպերատիվ կառավարման գործակալությունը (ՖՐՈՆՏԷՔՍ) շարունակաբար ավելացնում է իր ազդեցությունը ծովային միգրանտների շարժի խափանման հարցում, վերջինիս կողմից համակարգվող գործողությունների համատեքստում մարդու իրավունքները հարգելու և միջազգային ու Եվրամիության իրավունքից բխող պարտականությունները կատարելու երաշխիքներն անբավարար են,

5.5. վերջապես, ծովով ժամանողները անհամաչափ ծանր բեռ են հանդիսանում Եվրամիության հարավային սահմաններում գտնվող պետությունների համար: Պարտականությունների համատեղ իրականացման և Եվրոպայի պետությունների միջև միգրացիայի հետ կապված հարցերում ավելի մեծ համերաշխության դրսևորման նպատակը հեռու է իրականացվելուց:

6. Իրավիճակն էլ ավելի է բարդանում այն փաստի պատճառով, որ միգրացիոն հոսքերը խառը բնույթ են կրում և, այդ իսկ պատճառով, պահանջում են մասնագիտացված և պաշտպանության կարիքներին հարմարեցված արձագանքներ՝ փրկվողների կարգավիճակին համապատասխան: Ծովով ժամանող միգրանտների խնդիրներին պատշաճ և կիրառելի միջազգային չափորոշիչներին համապատասխան արձագանքելու համար պետությունները պետք է հաշվի առնեն այդ սկզբունքն իրենց միգրացիոն քաղաքականությունում և գործողություններում:

7. Վեհաժողովը հիշեցնում է Մասնակից պետություններին միջազգային իրավունքով իրենց կողմից ստանձնած պարտավորությունների մասին, այդ թվում՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայով (ETS No. 5), Ծովային իրավունքի մասին 1982թ. ՄԱԿ-ի կոնվենցիայով և Փախստականների կարգավիճակի մասին 1951թ. Ժնևի կոնվենցիայով, և մասնավորապես հիշեցնում է *non-refoulement* սկզբունքի և ապաստան հայցելու իրավունքի մասին: Վեհաժողովը նաև վկայակոչում է Ծովում կյանքի անվտանգության մասին 1974 միջազգային կոնվենցիայի և Ծովային որոնման և փրկակարության մասին 1979 միջազգային կոնվենցիայի ներքո Մասնակից պետությունների ստանձնաց պարտավորությունները:

8. Ի վերջո Վեհաժողովը, որպես առաջնային պատգամ, մատնանշում է մասնակից պետություններին, որ նրանք կրում են բարոյական և իրավական պարտավորություն առանց որևէ ուշացման փրկելու ծովում աղետալի վիճակում գտնվող անձանց և միանշանակ կրկնում է ՄԱԿ-ի փախստականների գերազույն հանձնաժողովի (ՄԱԿ ՓԳՀ) տրված մեկնաբանությունը, որտեղ նշված է, որ *non-refoulement* սկզբունքը հավասարապես կիրառելի է բաց ծովում: Բաց ծովն այն ասպարեզը չէ, որտեղ պետություններն ազատվում են իրենց իրավական պարտավորություններից, այդ թվում՝ այն պարտավորություններից, որոնք

բխում են մարդու իրավունքների մասին միջազգային օրենսդրությունից և փախստականների հարցերով միջազգային իրավունքից:

9. հետևաբար, Վեհաժողովը կոչ է անում Մասնակից պետություններին մաքսանենգության և թրաֆիկինգի խափանման կամ սահմանի հսկման նպատակով ծովային սահմանի հսկիչ միջոցառումներ իրականացնելիս, լինի դա *de jure* թե *de facto* իրավունքով:

9.1. կատարել իրենց պարտավորությունը՝ առանց բացառության և ուշացման փրկելու ծովում աղետալի վիճակում գտնվող մարդկանց,

9.2. ապահովել, որպեսզի սահմանի հսկմանը միտված քաղաքականություն և գործողություններ, այդ թվում՝ միգրանտների կանցնեցման ուղղությամբ միջոցառումներ իրականացնելիս, հաշվի առնվի ծովային սահմանը հատելու փորձ կատարող անձանց հոսքի տարաբնույթ կազմը,

9.3. երաշխավորել բոլոր կանգնեցված անձանց նկատմամբ մարդկային վերաբերմունքը և իրենց մարդկային իրավունքների շարունակական պահպանումը, այդ թվում՝ *non-refoulement* սկզբունքի, անկախ նրանից թե կանգնեցմանն ուղղված միջոցառումները իրականացվել են իրենց կամ այլ պետության տերիտորիալ ջրերում, *ad hoc* երկկողմանի պայմանագրի հիման վրա, թե բաց ծովում,

9.4. ձեռնպահ մնալ որևէ գործելակերպից, որը կարող է համարժեք լինել ուղղակի կամ անուղղակի *refoulement*-ի, ներառյալ բաց ծովում՝ այդ սկզբունքի արտատարածքային կիրառման մասին ՄԱԿ ՓԳՀ-ի մեկնաբանությամբ և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կիրառելի վճիռներին համապատասխան,

9.5. որպես առաջնային գործողություն իրականացնել փրկված անձանց անհապաղ տեփափոխումն «անվտանգ վայր», հասկանալով դրա տակ այնպիսի վայր, որտեղ հնարավոր է ապահովել փրկվածների առաջնային կարիքները և որտեղ որևէ ձևով չեն վտանգվի իրենց հիմնարար իրավունքները, քանի որ «անվտանգության գաղափարը» չի սահմանափակվում սոսկ ֆիզիկական վտանգով և պետք է նաև հաշվի առնի ավիանման առաջարկվող վայրում տիրող իրավիճակը՝ հիմնարար իրավունքների ապահովման տեսանկյունից,

9.6. երաշխավորել միջազգային պաշտպանության կարիք ունեցող անձանց ապաստան տրամադրելու արդար և արդյունավետ ընթացակարգը,

9.7. երաշխավորել մարդկային թրաֆիկինգի գոհ կամ թրաֆիկինգի վտանգի ենթարկվող անձանց պաշտպանությունն ու օժանդակությունը, այդ թվում՝ ապաստանի տրամադրման հարցում,

9.8. ապահովել, որպեսզի կանգնեցված անձանց կալանավորման վայր ուղարկելը (բացառելով անչափահասներին և խոցելի խմբերին պատկանող անձանց) անկախ նրանց կարգավիճակից, մշտապես լիազորված է լինում դատական մարմինների կողմից և կատարվում է միայն անհրաժեշտության դեպքում և օրենքով սահմանված հիմքերով, եթե չկա որևէ այլընտրանք, և որպեսզի նման պայմանները համապատասխանեն Եվրոպայում ապաստան հայցողներին և անկանոն միգրանտներին կանգնեցնելու մասին Վեհաժողովի թիվ 1707 (2010թ.) բանաձևում սահմանված նվազագույն չափորոշիչներին և սկզբունքներին,

9.9. կասեցնել ցանկացած երկկողմանի համաձայնությունները, որոնք կարող են կնքվել երրորդ պետությունների հետ, այն դեպքում եթե կանգնեցված անձանց մարդու իրավունքներն այդ երկրներում պատշաճ ձևով չեն երաշխավորվում, մասնավորապես՝ ապաստան ստանալու ընթացակարգից օգտվելու իրավունքը և յուրաքանչյուր դեպքում, երբ դա կարող է հանգեցնել *non-refoulement* սկզբունքի խախտմանը, և կնքել նոր երկկողմանի պայմանագրեր, որտեղ հատուկ նախատեսվում են մարդու իրավունքների նման երաշխիքները և դրանց կանոնավոր ու արդյունավետ մոնիտորինգը,

9.10. ստորագրել և վավերացնել, եթե դա դեռևս չի արվել, վերոնշյալ կիրառելի միջազգային փաստաթղթերը և հաշվի առնել Միջազգային ծովային կազմակերպության (ՄՕԿ) Ուղեցույցը ծովում փրկված անձանց նկատմամբ վերաբերմունքի մասին,

9.11. ստորագրել և վավերացնել, եթե դա դեռևս չի արվել, Մարդկանց թրաֆիկինգի դեմ գործողությունների մասին Եվրոպայի խորհրդի Կոնվենցիան (CETS No. 197) և Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ ՄԱԿ-ի կոնվենցիայի Պալերմոյի արձանագրությունը,

9.12. ապահովել, որպեսզի ծովային սահմանների դիտարկման և սահմանի հսկման միջոցառումները չազդեն միջազգային իրավունքով նախատեսված մարդկանց խոցելի խմբերի հատուկ պաշտպանությանը, ինչպիսիք են՝ փախստականները, քաղաքացիություն չունեցող անձինք, կանայք և խնամագուրկ երեխաները, միգրանտները, թրաֆիկինգի զոհերը կամ թրաֆիկինգի վտանգի առջև կանգնած անձինք, կամ խոշտանգումներից և վնասվածքներից տուժածները:

10. Վեհաժողովը մտահոգված է Եվրոպական Միության պետությունների և ՖՐՈՆՏԷՔՍ-ի համապատասխան պարտականությունների վերաբերյալ անհստակության, ինչպես նաև հիմնարար իրավունքները և այդ գործակալության կողմից կոորդինացվող համատեղ գործողությունների շրջանակում միջազգային չափորոշիչները հարգելու համար բավարար երաշխիքների բացակայության պատճառով: Թեև Վեհաժողովը ողջունում է հիմնարար իրավունքների անվերապահ պահպանմանը միտված Եվրոպական հանձնաժողովի կողմից ներկայացված առաջարկները՝

երաշխիքների ամրապնդման նպատակով այդ գործակալության կառավարման կանոնները փոփոխելու վերաբերյալ, սակայն այն բավարար չի համարում դրանք և կցանկանար որպեսզի գործակալության գործողությունների նկատմամբ վերահսկողության իրավունքը տրվի Եվրոպական խորհրդարանին, մասնավորապես հիմնարար իրավունքները պահպանելու հարցում:

11. Վեհաժողովը նաև գտնում է, որ անհրաժեշտ է ջանքեր գործադրել վերացնելու համար այն առաջնային պատճառները, որոնք ստիպում են հուսահատ եղած անձանց վտնագել իրենց կյանքը՝ անօրինական նավերով ուղեվորովելով դեպի Եվրոպա: Վեհաժողովը կոչ է անում բոլոր անդամ երկրներին համատեղել իրենց ջանքերը՝ աջակցելու խաղաղությանը, օրենքի գերակայությանը և բարգավաճմանը պոտենցիալ միգրանտների և ապաստան հայցողների քաղաքացիության երկրներում:

12. Ի վերջո, հաշվի առնելով ծովային ճանապարհով մարդկանց խոռո ներհոսքի արդյունքում ավիամերձ պետությունների առջև ծառացող մարտահրավերները, Վեհաժողովը կոչ է անում միջազգային հանրությանը, մասնավորապես, ՄԾԿ-ին, ՄԱԿ ՓԳՀ-ին, Միգրացիայի միջազգային կազմակերպությանը (ՄՄԿ), Եվրախորհրդին և Եվրամիությանը (ներառյալ ՖՐՈՆՏԵՔՍ-ը և Եվրոպական ապաստանի աջակցության գրասենյակը)։

12.1. տրամադրելու ցանկացած պահանջվող օժանդակությունն այդ պետություններին՝ համերաշխության ոգով և պատասխանատվության բեռը կիսելու ցանկությամբ,

12.2. ՄԾԿ-ի հովանու ներքո համատեղ ջանքեր գործադրել միջազգային ծովային իրավունքի նկատմամբ հետևողական ու ներդաշնակ մոտեցում ապահովելու, *inter alia*, հիմնական պայմանների և նորմերի սահմանման և բովանդակության շուրջ համաձայնություն ձեռք բերելու համար,

12.3. ստեղծել միջգերատեսչային խումբ, որի նպատակն է ուսումնասիրել և լուծել ծովում միգրանտների կանգնեցման հարցում առկա հիմնական խնդիրները, այդ թվում, սույն բանաձևում վերհանված հինգ խնդիրները՝ սահմանելով քաղաքականության հստակ առաջնահերթությունները, ուղղություն հաղորդելով պետություններին և այլ համապատասխան դերակատարներին և հսկելով ու գնահատելով ծովում միգրանտների կանգնեցմանն ուղղված միջոցառումները: Խումբի կազմում պետք է ընդգրկվեն ՄԾԿ-ի, ՄԱԿ ՓԳՀ-ի, ՄՄԿ-ի, Եվրախորհրդի, ՖՐՈՆՏԵՔՍ-ի և Եվրոպական ապաստանի աջակցության գրասենյակի անդամները»:

Ֆ. Եվրոպական Միության օրենսդրությունը

1. Եվրոպական Միության հիմնարար իրավունքների խարտիան (2000թ.)

28. Խարտիայի 19-րդ հոդվածում սահմանված է.

Պաշտպանությունը վտարման, արտաքսման կամ արտահանձնման դեպքում

«1. Հավաքական արտաքսումն արգելվում է:

2. Ոչ ոք չի կարող վտարվել, արտաքսվել կամ արտահանձնվել մի պետություն, որտեղ գոյություն ունի լուրջ վտանգ, որ անձը կարող է ենթարկվել մահապատժի, խոշտանգման կամ այլ անմարդկային և նվաստացնող վերաբերմունքի»:

2. 1985թ. Շենգենյան համաձայնությունը

29. Համաձայնության 17-րդ հոդվածում ասված է.

«Ինչ վերաբերում է մարդկանց տեղաշարժին, Կողմերը ձգտելու են վերացնելու հսկողությունը ընդհանուր սահմաններին և այն տեղափոխելու իրենց արտաքին սահմաններ: Այդ նպատակով նրանք անհրաժեշտության դեպքում ձգտելու են նախապես ներդաշնակեցնելու հսկողության հիմքը կազմող օրենքներն ու վարչական դրույթները և լրացուցիչ միջոցառումներ են իրականացնելու անվտանգության ապահովման և Եվրոպական համայնքի անդամ չհանդիսացող պետությունների քաղաքացիների ապօրինի միգրացիայի դեմ պայքարելու ուղղությամբ»:

3. 2004թ. հոկտեմբերի 26-ի Խորհրդի թիվ 2007/2004 (EC) որոշումը Եվրամիության արտաքին սահմաններում համագործակցության օպերատիվ կառավարման գործակալության (ՖՐՈՆՏԷՔՍ) ստեղծման մասին

30. Խորհրդի թիվ 2007/2004 (EC) որոշման ասվում է.

“(1) ԵՄ-ի արտաքին սահմանների հարցում Համայնքի կողմից իրականացվող քաղաքականությունը միտված է հսկողության և վերահսկողության բարձր մակարդակի ապահովման նպատակով միասնական կառավարմանը, որը Եվրոպայի Միության սահմաններում մարդկանց ազատ տեղաշարժվելու անհրաժեշտ նախապայմանն է ազատության, անվտանգության ու արդարության հիմնարար բաղադրիչն է: Այդ նպատակով նախատեսված է ստեղծել արտաքին սահմանների հսկողության չափորոշիչների և ընթացակարգերի ընդհանուր կանոններ:

(2) Ընդհանուր կանոնների արդյունավետ կիրառման համար անհրաժեշտ է բարելավել Մասնակից պետությունների միջև իրականացվող գործառնային համագործակցության կոորդինացումը:

(3) Հաշվի առնելով Խորհրդի ներքո ստեղծված Արտաքին սահմանների ընդհանուր մասնագիտական խմբի փորձը, անհրաժեշտ է ստեղծել մասնագիտացված փորձագիտական մարմին, որը պատասխանատու կլինի արտաքին սահմանների կառավարման ոլորտում Մասնակից պետությունների միջև գործառնային համագործակցության կոորդինացումը բարելավելու համար, և կգործի որպես Եվրամիության արտաքին սահմաններում համագործակցության օպերատիվ կառավարման գործակալություն (այսուհետ՝ Գործակալություն):

(4) Արտաքին սահմանների հսկողության և վերահսկողության պարտականությունը դրված է Մասնակից պետությունների վրա: Գործակալությունը պետք է օժանդակի արտաքին սահմանների կառավարման ուղղությամբ Համայնքի ներկայումս կիրառվող և նախատեսվող միջոցառումներին, ապահովելով Մասնակից պետությունների միջև համագործակցությունն այդ միջոցառումների իրականացման հարցում:

(5) Մասնակից պետությունները որպես գերակա խնդիր են դիտում անկախ աշխարհագրական դիրքից բոլոր արտաքին սահմանների արդյունավետ հսկողությունն ու վերահսկողությունը: Ուստի, արտաքին սահմանների կառավարման հարցում անհրաժեշտ է խթանել Մասնակից պետությունների միջև համերաշխությունը: Արտաքին սահմանների կառավարման գործառնային հարցերի իրականացմանը, այդ թվում՝ Մասնակից պետություններում ապօրինի գտնվող երրորդ երկրների քաղաքացիների վերադարձին օժանդակող Գործակալության ստեղծումը կարևոր քայլ է հանդիսանում այս ուղղությամբ:

4. Մարդկանց միջսահմանային տեղաշարժը կարգավորող Համայնքային օրենսգրքի ընդունման մասին Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2006թ. մարտի 15-ի թիվ 562/2006 որոշումը (այսուհետ՝ Սահմանների մասին շենգենյան օրենսգիրք)

31. Թիվ 562/2006 (EC) որոշման 3-րդ հոդվածում ասված է.

«Սույն որոշումը կիրառվում է Մասնակից պետությունների ներքին կամ արտաքին սահմանները հատող յուրաքանչյուր անձի նկատմամբ, չսահմանափակելով.

(ա) ազատ տեղաշարժի Համայնքի իրավունքից օգտվող անձանց իրավունքները,

(բ) փախստականների և միջազգային պաշտպանություն հայցող անձանց իրավունքները, մասնավորապես չարտաքսվելու հարցում»:

5. Սահմանների մասին Շենգենյան օրենսգիրքը լրացնող 2010թ. ապրիլի 26-ի Խորհրդի որոշումը (2010/252/EU) Եվրամիության արտաքին սահմաններում համագործակցության օպերատիվ կառավարման գործակալության կողմից կոորդինացվող գործառնային համագործակցության շրջանակում ծովային արտաքին սահմանների վերահսկողության մասին

32. 2010թ. ապրիլի 26-ի Խորհրդի որոշման հավելվածում ասված է.

«Գործակալության [ՖՐՈՆՏԷՔՍ] կոորդինացվող ծովային գործողությունների կանոնները

1. Ընդհանուր սկզբունքներ

1.1. Վերահսկողության նպատակով գործողություններն իրականացվում են հիմնարար իրավունքներին համապատասխան և այնպիսի եղանակով, որը չի վտանգում կանգնեցված կամ փրկված անձանց, ինչպես նաև մասնակից խմբերի անվտանգությունը:

1.2. Ոչ ոք չի կարող իջեցվել նավից կամ որևէ այլ կերպ հանձնվել չարտաքսման սկզբունքը խախտող երկրի իշխանություններին կամ այնպիսի երկրի, որտեղ առկա է այդ սկզբունքը խախտող այլ երկիր արտաքսելու կամ վերադարձնելու վտանգը: Հաշվի առնելով 1.1 կետի դրույթները, կանգնեցված կամ փրկված անձինք պատշաճ ձևով ծանուցվում են, որպեսզի կարողանան վկայակոչել ցանկացած պատճառ, որն իրենց կարծիքով առաջարկվող վայրում նավից իջեցման դեպքում կխախտի չարտաքսման սկզբունքը:

1.3. Գործողության ողջ ընթացքում հաշվի են առնվում երեխաների, թրաֆիկինգի զոհերի, շտապ բժշկական օգնության կամ միջազգային պաշտպանության կարիք ունեցող անձանց և այլ խոցելի իրավիճակներում գտնվող մարդկանց կարիքները:

1.4. Մասնակից պետություններն ապահովում են վերահսկողության գործողություններում մասնակցող անձանց վերապատրաստումը մարդու իրավունքների և փախստականների իրավունքի, ինչպես նաև որոնման և փրկարարության միջազգային կանոնների գծով»:

IV. ԻՏԱԼԻԱՅԻ ԿՈՂՄԻՑ ԲԱՅ ԾՈՎՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՅՎՈՂ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԼԻԲԵՐԱՅՈՒՄ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՄԱՍԻՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՆՅՈՒԹԵՐԸ

Ա. Փախստականների հարցերով ՄԱԿ-ի գերագույն հանձնակատարի մամլո հաղորդագրությունը

33. 2009թ. մայիսի 7-ին ՄԱԿ ՓԳՀ-ն հրապարակեց հետևյալ մամլո հաղորդագրությունը.

«Հինգշաբթի օրը ՄԱԿ ՓԳՀ-ն խորը մտահոգություն էր արտահայտել շուրջ 230 մարդկանց ճակատագրի մասին, որոնց չորեքշաբթի օրը Իտալիայի պարեկային նավակախմբերը փրկել էին Մալթայի Ռոնման և փրկարարության պատասխանատվության (SAR) և հետ էին ուղարկել Լիբիա՝ պատշաճ ձևով չգնահատելով պաշտպանության հարցում նրանց հնարավոր կարիքները: Փրկարարական գործողությունը տեղի էր ունեցել Իտալիայի Լամպեդուզա կղզուց մոտ 35 ծովային մղոն դեպի հարավ, Մալթայի SAR գոտում:

Մարդկանց Լիբիա վերադարձնելը տեղի ունեցավ Մալթայի և Իտալիայի իշխանությունների միջև բուռն քննարկումներից մեկ օր անց, որոնք ծավալվե էին այն հարցի շուրջ, թե որ կողմն էր պատասխանատվություն կրում երեք նավերի վրա աղետալի վիճակում գտնվող մարդկանց փրկելու և ափ հասցնելու համար: Թեև նավերն ավելի մոտ էին Լամպեդուզային, սակայն նրանք գտնվում էին Մալթայի որոնման և փրկարարության պատասխանատվության գոտում:

Թեև նավերի վրա գտնվող մարդկանց ազգության մասին չի հայտնվել, հավանական է, որ նրանց թվում կան միջազգային պաշտպանության կարիք ունեցող անձինք: 2008թ. ծովով Իտալիա ժամանած մարդկանց շուրջ 75 տոկոսը դիմել էին ապաստան ստանալու համար և դրանց 50 տոկոսը ստացել էին որոշակի պաշտպանություն:

«Ես կոչ եմ անում Իտալիայի և Մալթայի իշխանություններին շարունակելու քայլեր ձեռնարկել, որպեսզի ծովում փրկված և միջազգային պաշտպանության կարիք ունեցող անձինք լիակատար հնարավորություն ստանան տարածք մուտք գործելու և ապաստան ստանալու ընթացակարգերից օգտվելու», ասել էր ՄԱԿ-ի Փախստականների հարցերով գերագույն հանձնակատար Անտոնիո Գուտյերեսը:

Միջադեպը նշանավորում է Իտալիայի կառավարության քաղաքականության զգալի տեղաշարժը և շատ լուրջ մտահոգության տեղիք է տալիս: ՄԱԿ ՓԳՀ-ն խորը ափսոսանք է հայտնում դեպքի շուրջ թափանցիկության բացակայության կապակցությամբ:

«Մենք սերտորեն աշխատում էինք Իտալիայի իշխանությունների հետ ապահովելու համար որպեսզի պատերազմից և հետապնդումից փախչող մարդքանց 1951թ. Ժնևի կոնվենցիային համապատասխան պաշտպանություն տրամադրվի Լամպեդուզայում և այլուր» ասել էր Հռոմում ՄԱԿ ՓԳՀ-ի մշտական ներկայացուցիչ Լորան Ժոյեն «Չափազանց կարևոր է, որպեսզի *non-refoulement* միջազգային սկզբունքը շարունակի վայելել համընդհանուր հարգանքը»:

Բացի այդ, Լիբիան չի ստորագրել 1951թ. ՄԱԿ-ի Փախստականների մասին կոնվենցիան և չունի գործող ազգային ապաստանի համակարգ: ՄԱԿ ՓԳՀ-ն կոչ է անում Իտալական իշխանություններին վերանայելու իրենց որոշումը և ձեռնպահ մնալու հետազայում նման միջոցառումները կրկնելուց»:

B. Եվրոպական հանձնաժողովի փոխնախագահ պարոն Ժակ Բառոյի 2009թ. հուլիսի 15-ի նամակը

34. 2009 հուլիսի 15-ին պարոն Ժակ Բառոն պատասխանելով «Իտալիայի իշխանությունների կողմից միգրանտների տարբեր խմբերի ծովով Լիբիա վերադարձնելու» մասին իրավագիտական կարծիք հայտնելու խնդրանքին, նամակ հղեց Եվրոպական խորհրդարանի Քաղաքացիական ազատությունների, արդարադատության և ներքին գործերի հանձնաժողովի նախագային: Այդ նամակում Եվրոպական հանձնաժողովի փոխնախագահը արտահայտեց հետևյալ տեսակետը.

«Հանձնաժողովի մոտ առկա տեղեկատվության համաձայն այդ միգրանտներին կանգնեցրել էին բաց ծովում:

Ուսումնասիրելիս մասնակից պետությունների տարածք չթույլատրված մուտք գործելու փորձ կատարող երրորդ պետությունների քաղաքացիների իրավիճակը, որոնց մի մասը միջազգային պաշտպանության կարիք կարող է ունենալ, անհրաժեշտ է հաշվի առնել երկու ոլորտներում գործող Համայնքի օրենսդրության կանոնները:

Առաջին, ապաստան տրամադրելու հարցում Համայնքի *acquis*-ը [չգրված օրենք] միտված է ապաստան ստանալու իրավունքի երաշխավորմանը Եվրոպական Միության Հիմնարար իրավունքների կանոնադրության 18-րդ հոդվածին, ինչպես նաև Փախստականների կարգավիճակի մասին 1951թ. Ժնևի կոնվենցիային և այլ կիրառելի միջազգային պայմանագրերին համապատասխան: Սակայն, այդ *acquis*-ը, այդ թվում 2005թ. Ապաստանի ընթացակարգերի մասին հանձնարարականը, վերաբերում են միայն մասնակից պետությունների տարածքում ներկայացրած հայցերին ապաստան ստանալու մասին, որը ներառում է սահմանները, տարանցիկ

գոտիները և, ծովային սահմանների համատեքստում, Մասնակից պետությունների տերիտորիալ ջրերը: Ուստի, իրավական տեսանկյունից հստակ երևում է, որ ապաստանի հարցում Համայնքի *acquis*-ը չի տարածվում բաց ծովում իրավիճակների վրա:

Երկրորդ, Սահմանների մասին Շենգենյան օրենսգիրքը (SBC) պահանջում է, որպեսզի Մասնակից պետություններն իրականացնեն սահմանների վերահսկողությունը, որպեսզի կանխեն, *inter alia*, սահմանների անօրինական հատումները (ԵՀ-ի թիվ 562/2006 (SBC) որոշման 12-րդ հոդված): Մակայն, Համայնքի սահմանված պարտականությունը պետք է կատարվի առանց *non-refoulement* սկզբունքը խախտելու և փախստականների և միջազգային պաշտպանություն հայցող այլ անձանց իրավունքներն անտեսելու:

Հանձնաժողովն արտահայտում է այն կարծիքը, որ ծովում իրականացվող սահմանների վերահսկողության գործողությունները, լինի դա տերիտորիալ ջրերում, սահմանամերձ գոտում, բացառիկ տնտեսական գոտում կամ ջեզոք ջրերում, գտնվում են SBC-ի պատասխանատվության շրջանակում: Այդ կապակցությամբ մեր նախնական իրավագիտական վերլուծության արդյունքները վկայում են, որ Իտալիայի ծովային սահմանապահների գործողությունները համապատասխանում են SBC-ի 12-րդ հոդվածով սահմանված «սահմանի վերահսկողության» հասկացությանը, որովհետև նրանք կանխել էին այդ անձանց կողմից արտաքին ծովային սահմանի չթույլատրված հատումը, որի արդյունքում վերջիններս վերադարձվել էին այն երրորդ երկիր, որտեղից մեկնել էին: Համաձայն Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի, Համայնքի պարտականությունները պետք է կատարվեն Համայնքի օրենսդրության ընդհանուր սկզբունքների մասը կազմող հիմնարար իրավունքների խստագույն պահպանմամբ: Դատարանը նաև պարզաբանել էր, որ Համայնքի իրավական համակարգում այդ իրավունքների կիրառման շրջանակը պետք է որոշվի հաշվի առնելով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (ՄԻԵԴ) նախադեպային իրավունքը:

Non-refoulement սկզբունքը ՄԻԵԴ-ի մեկնաբանությամբ ըստ էության նշանակում է, որ պետությունը չպետք է անձին վերադարձնի (ուղղակի կամ անուղղակիորեն) այնտեղ, որտեղ վերջինս կարող է կանգնել խոշտանգման կամ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկվելու վտանգի առջև: Ավելին, պետությունը իրավունք չունի վերադարձնելու փախստականներին այն տարածքները, որտեղ նրանց կյանքին կամ ազատությանը վնաս կսպառնա ռասայի, կրոնի, քաղաքացիության, որոշակի սոցիալական խմբի կամ քաղաքական կարծիքի հարելու պատճառով: Այդ պարտականությունը պետք է կատարվի SBC-ին համապատասխան որևէ սահմանապահ հսկողություն, այդ թվում՝ բաց ծովում սահմանների վերահսկողության գործողություններ իրականացնելիս: ՄԻԵԴ-ի նախադեպային իրավունքը սահմանում է, որ պետության նավերի կողմից բաց ծովում իրականացված գործողությունները

կարգավորվում են արտատարածքային իրավունքի ներքո և կարող են հանգեցնել ներգրավված պետության պատասխանատվությանը:

Հաշվի առնելով Համայնքի իրավագործության վերաբերյալ վերոշարադրյալ մոտեցումները, Հանձնաժողովն առաջարկել է Իտալիայի իշխանություններին տրամադրելու լրացուցիչ տեղեկատվություն այդ անձանց Լիբիա վերադարձնելու փաստածի հանգամանքների մասին և այն գործող դրույթների, որոնք երկու երկրների միջև կնքված երկկողմանի համաձայնագիրն իրականացնելիս ապահովում են *non-refoulement* սկզբունքի պահպանումը»:

Գ. Եվրոպայի խորհրդի Խոշտանգումների և անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի և պատիժների կանխարգելման հաձնաժողովի (CPT) հաշվետվությունը

35. 2009թ. հուլիսի 27-ից 31-ը CPT-ի պատվիրակությունն այցելեց Իտալիա: Այցի ընթացքում պատվիրակությունը ուսումնասիրեց ծովային միջամտություններ իրականացնելու և Իտալիայի հարավային ծովային սահմաններին մոտեցող միգրանտներին Լիբիային վերադարձնելու ուղղությամբ կառավարության նոր քաղաքականության արդյունքում առաջացող տարբեր խնդիրները: Մասնավորապես, պատվիրակությունը հիմնական խնդիրն էր պարզելու, թե արդյոք Իտալիայում առկա է երաշխիքների այնպիսի համակարգ, որը թույլ չի տալիս անհատին արտաքսել այնպիսի երկիր, որտեղ վերջինս մեծ հավանականությամբ կենթարկվի խոշտանգումների կամ դաժան վերաբերմունքի:

36. 2010թ. ապրիլի 28-ին հրապարակված հաշվետվությունում CPT-ն արտահայտեց այն կարծիքը, որ միգրանտներին ծովում կանգնեցնելուն և նրանց Լիբիա կամ այլ ոչ Եվրոպական երկրներ վերադառնալ պարտադրելուն ուղղված Իտալիայի քաղաքականությունը խախտում էր *non-refoulement*-ի սկզբունքը: Հանձնաժողովն ընդգծեց, որ յուրաքանչյուր անգամ իր իրավասություններն իրականացնելիս Իտալիան պարտավոր է պահպանել *non-refoulement*-ի սկզբունքը, այդ թվում՝ ծովային սահմանների պահպանման կամ փրկողական աշխատանքներում մասնակցող սահմանապահների և նավային անձնակազմի կողմից, նույնիսկ երկրի տարածքից դուրս գտնվելիս գործելու ժամանակ: Ընդ որում, բոլոր այն անձանց, ովքեր հայտնվում են Իտալիայի իրավագործության ներքո, պետք է ընձեռնվեն միջազգային

պաշտպանություն հայցելու համար անհրաժեշտ հնարավորությունները և տրամադրվեն համապատասխան միջոցները: *CPT*-ի մոտ առկա տեղեկատվությունը վկայում էր, որ ուսումնասիրված ժամանակաշրջանում Իտալիայի իշխանությունների կողմից ծովում կանգնեցված միգրանտներին որևէ նման հնարավորություն կամ միջոցներ չէին տրամադրվել: Հակառակը, 2009թ. մայիս-հունիս ժամանակահատվածում իրականացված գործողությունների արդյունքում Լիբիա վերադարձված անձանց զրկել էին իրենց գործի անհատական քննության և փախստականների պաշտպանության համակարգից արդյունավետ օգտվելու հնարավորությունից: Այդ կապակցությամբ *CPT*-ն նշել էր, որ ծովային ճանապարհորդության ժամանակ փրկված անձինք չափազանց խոցելի էին և հաճախ ի վիճակի չէին անմիջապես հայտնել ապաստան հայցելու իրենց ցանկության մասին:

CPT-ի զեկույցում ասված էր, որ մարդու իրավունքների և փախստականների իրավունքի տեսանկյունից Լիբիան անվտանգ երկիր չի կարող համարվել, քանի որ այդ երկրում ձեռքակալված և կալանավորված մարդկանց վիճակը, այդ թվում՝ միգրանտների, որոնց նաև կարող էին այլ երկրներ արտաքսել, վկայում էր, որ Լիբիա վերադարձրած անձինք դաժան վերաբերմունքի վտանգի առջև էին կանգնած:

Դ. *Human Rights Watch* կազմակերպության զեկույցը

37. 2009թ. սեպտեմբերի 21-ին հրապարակված մանրամասն զեկույցում, որը կոչվում էր «Հետ մղված և բռնաճնշված՝ նավերում միգրանտների և ապաստան հայցողների Իտալիայի ստիպողական վերադարձը, Լիբիայում միգրանտների և ապաստան հայցողների նկատմամբ դաժան վերաբերմունքը», *Human Rights Watch*-ը դատապարտել էր ջեզոք ջրերում միգրանտների նավերին միջամտելու և առանց անհրաժեշտ ուսումնասիրության նրանց բոլորին Լիբիա հետ ուղարկելու գործելակերպը: Այդ զեկույցը հիմնված էր նաև 2006թ. լույս տեսած ուսումնասիրության վրա, որը կոչվում էր «Լիբիական հոսքի խափանումը. միգրանտների, ապաստան հայցողների և փախստականների բռնաճնշումները»:

38. Համաձայն *Human Rights Watch* կազմակերպության, իտալական պարեկային նավակները միգրանտների նավերը հետ

Էին մղում միջազգային ջրերից առանց պարզաբանելու, թե արդյոք այնտեղ կարող են գտնվել փախստականներ, հիվանդ կամ վնասված անձինք, հղի կանայք, խնամագուրկ երեխաներ, կամ թրաֆիկինգի և բռնության այլ դրսևորումների զոհեր: Իտալիայի իշխանությունները ստիպում էին այդ նավերի ուղևորներին անցնելու Լիբիայի նավերը կամ ուղղակիորեն իրենց հետ Լիբիա էին տանում, որտեղ իշխանությունները նրանց անմիջապես ձեռքակալում էին: Գործողությունները մասամբ կոորդինացվում էին ՖՐՈՆՏԷՔՍԻ կողմից:

Ուսումնասիրությունը կազմվել էր Իրալիայում և Մալթայում իննսուն մեկ միգրանտների, ապաստան հայցողների և փախստականների հետ հիմնականում 2009թ. մայիսին անցկացված հարցազրույցների, ինչպես նաև Լիբիայում կալանավորված մեկ միգրանտի հետ անցկացված հեռախոսային հարցազրույցի հիման վրա: *Human Rights Watch*-ի ներկայացուցիչները Լիբիա էին այցելել ապրիլ ամսին և հանդիպել էին պետական պաշտոնյաների հետ, սակայն Լիբիայի իշխանությունները թույլ չէին տվել կազմակերպությանը միգրանտների հետ հարցազրույցներ անցկացնել: Իշխանությունները նաև արգելել էին *Human Rights Watch*-ին այցելելու միգրանտների մեկուսացման կենտրոնները Լիբիայում, չնայած վերջինիս բազմաթիվ դիմումների:

ՄԱԿ ՓԳՀ-ին ներկայումս թույլ է տրվում այցելելու միգրանտների մեկուսացման կենտրոն հանդիսացող *Misrata Prison* կալանավայրը, որտեղ Լիբիայի կազմակերպությունները մարդասիրական օգնության ծառայություններ են իրականացնում: Սակայն այդ մասին պաշտոնական համաձայնություն ձեռք չի բերվել, ուստի մուտքը մշտապես երաշխավորված չէ: Բացի այդ Լիբիայում չկա փախստականների հարցերը կարգավորող որևէ իրավական փաստաթուղթ: Երկրի իրավական համակարգը որևէ տարբերություն չի անցկացնում փախստականների, ապաստան հայցողների և այլ անօրինական միգրանտների միջև:

39. *Human Rights Watch* կազմակերպությունը դիմել էր Լիբիայի կառավարությանը բարելավելու Լիբիայում կալանքի տակ գտնվող անձանց անմխիթար պայմանները և գործողության մեջ դնելու փախստականների հարցերով միջազգային չափորոշիչներին համապատասխանող ապաստանի տրամադրման ընթացակարգեր: Այն նաև նաև կոչ էր արել Իտալիայի

կառավարությանը, Եվրոպական Միությանը և ՖՐՈՆՏԷՔՍ-ին ապահովելու ապաստան ստանալու հնարավորությունը, այդ թվում բաց ծովում կանգնեցված անձանց համար և ձեռնպահ մնալու լիբիական քաղաքացիություն չունեցող անձանց Լիբիա ուղարկելուց՝ մինչև որ [վերջինիս] վերաբերմունքը միգրանտների, ապաստան հայցողների և փախստականների նկատմամբ ամբողջությամբ չհամապատասխանի միջազգային չափորոշիչներին:

Ե. *Amnesty International* կազմակերպության այցը

40. *Amnesty International* կազմակերպության ներկայացուցիչները Լիբիա այցելեցին փաստահավաք այցով 2009թ. մայիսի 15-ից 23-ը, ընդ որում 2004թ. հետո դա կազմակերպության առաջին այցն էր Լիբիա, որը թույլ էին տվել երկրի իշխանությունները:

Այցի ընթացքում *Amnesty International*-ը եղավ Տրիպոլիից մոտ 200 կմ տարածության վրա գտնվող *Misrata* ճամբարում, որտեղ այլ աֆրիկյան երկրներից մի քանի հարյուր անկանոն միգրանտներ պահվում էին խիստ բազմամարդ պայմաններում, և կարճ հարցազրույցներ անցկացրեց այդ մարդկանցից մի քանիսի հետ: Նրանցից շատերը կալանավորվել էին այն բանից հետո, երբ կանգնեցվել էին Իտալիա կամ Լիբիայի և Հյուսիսային Աֆրիկայի հարևանությամբ գտնվող Հարավային Եվրոպայի այլ երկրներ մուտք գործելու փորձ կատարելիս՝ Անդրսահարյան Աֆրիկայի երկրներից դեպի Եվրոպա միգրանտների անկանոն հոսքի կասեցման գործողությունների ժամանակ:

41. *Amnesty International*-ի կարծիքով *Misrata*-յի ճամբարում կարող էին գտնվել նաև հետապնդումներից փախչող փախստականներ և այդ առնչությամբ ընդգծել էր, որ քանի դեռ Լիբիայում չէին գործում փախստականների հարցերը կարգավորող ընթացակարգերը և այն չէր միացել Փախստականների մասին կոնվենցիային կամ դրան կից 1967թ. Արձանագրությանը, օտարերկրացիները, այդ թվում միջազգային պաշտպանության կարիք ունեցող անձինք, իրենց հերթին կարող էին զրկվել օրենքի պաշտպանությունից: Գործնականում ի սպառ բացակայում էր նաև խոշտանգումների կամ դաժան

վերաբերմունքի այլ դրսևորումների մասին իրավասու դատական մամլիններին զանգատ հղելու հնարավորությունը:

Լիբիայի պետական պաշտոնյաների հետ հանդիպումներում *Amnesty International* կազմակերպությունը մտահոգություն էր արտահայտել հարյուրավոր, միգրացե նույնիսկ հազարավոր օտարերկրացիների կալանավորման և նրանց նկատմամբ ենթադրյալ դաժան վերաբերմունքի վերաբերյալ, որոնց տեղի իշխանությունները համարում էին ապօրինի միգրանտներ, և կոչ էր արել երկրում սահմանելու պատշաճ ընթացակարգեր ապաստան հայցող անձանց և փախստականներին բացահայտելու և նրանց համապատասխան պաշտպանություն տրամադրելու համար: *Amnesty International*-ը նաև հորդորել էր արել Լիբիայի իշխանություններին դադարեցնելու օտարերկրացի քաղաքացիների ստիպողական վերադարձը այն երկրներ, որտեղ նրանք կանգնած էին մարդու իրավունքների լուրջ ռոնահարման վտանգի առջև և ավելի ընդունելի լուծումներ գտնելու այն օտարերկրացիների նկատմամբ, որոնց նրանք այդ պատճառով ի վիճակի չէին լինի վերադարձնելու իրենց քաղաքացիության երկրները: *Misrata* ճամբարում գտնվող օտարերկրացիների զգալի մասը կազմող երիթրեացիներից մի քանիսը հայտնել էին *Amnesty International* կազմակերպության ներկայացուցիչներին, որ նրանք այդ ճամբարում էին գտնվում երկու տարի:

V. ԼԻԲԻԱՅՈՒՄ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ ՆԿԱՐԱԳՐՈՂ ԱՅԼ ՄԻՋԱԶԳՅԻՆ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԸ

42. Վերևում նշված փաստաթղթերից բացի ազգային և միջազգային կազմակերպությունների և հասարակական կազմակերպությունների կողմից հրապարակվել են բազմաթիվ զեկույցներ, որոնցում դատապարտվել են Լիբիայում անկանոն միգրանտների կալանքի տակ պահման և կյանքի պայմանները:

Դրանցից հիմնականներն են.

- (i) *Human Rights Watch* կազմակերպություն *“Stemming the Flow: Abuses Against Migrants, Asylum Seekers and Refugees”*, 13 սեպտեմբերի 2006թ.,

- (ii) ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների հանձնաժողով *“Concluding Observations. Libyan Arab Jamahiriya”*, 15 նոյեմբերի 2007թ.,
- (iii) *Amnesty International* կազմակերպություն *“Libya – Amnesty International Report 2008”*, 28 մայիսի 2008թ.,
- (iv) *Human Rights Watch* կազմակերպություն *“Libya: Rights at Risk”*, 2 սեպտեմբերի 2008թ.,
- (v) ԱՄՆ-ի պետական դեպարտամենտ, *“2010 Human Rights Report: Libya”*, 8 ապրիլի 2010թ.:

VI. ՍՈՄԱԼԻՈՒՄ ԵՎ ԷՐԻԹՐԵԱՅՈՒՄ ՎԻՃԱԿԸ ՆԿԱՐԱԳՐՈՂ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԸ

43. Սոմալիում տիրող իրավիճակի մասին հիմնական միջազգային փաստաթղթերը ներկայացվել էին «*Sufi* և *Elmi* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» գործով դատավճռում (զանգատներ թիվ 8319/07 և 11449/07, §§ 80-195, 28 հունիսի 2011թ.):

44. Էրիթրեայում մարդու իրավունքները խախտելու մասին դեպքերի մասին բազմաթիվ զեկույցներ կան: Դրանցում մանրամասնորեն նկարագրվում են Էրիթրեայի կառավարության կողմից մարդու իրավունքների ոտնահարման լուրջ դեպքերը, այդ թվում՝ կամայական ձեռքառությունները, խոշտանգումները, կալանավորման անմարդկային պայմանները, հարկադիր աշխատանքը և ազատ տեղաշարժի, կարծիքի արտահայտման և կրոնի հարցերում առկա լուրջ խոչընդոտները: Այդ փաստաթղթերում նաև ներկայացվում է այլ երկրներ այդ թվում՝ Լիբիա, Սուդան, Եգիպտոս և Իտալիա փախած և այնտեղից Էրիթրեային արտահանված անձանց ծանր վիճակը:

Հիմնական զեկույցների թվում են.

- (i) ՄԱԿ ԳՓՀ *“Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Eritrea”*, ապրիլ 2009թ.,
- (ii) *Amnesty International* կազմակերպություն *“Eritrea – Amnesty International Report 2009”*, 28 մայիսի 2009թ.,
- (iii) *Human Rights Watch* կազմակերպություն *“Service for Life – State Repression and Indefinite Conscription in Eritrea”*, ապրիլ 2009,

- (iv) Human Rights Watch կազմակերպություն, *“Libya: Don’t Send Eրիթրեանս Back to Risk of Torture”*, 15 հունվարի 2010թ.,
- (v) Human Rights Watch կազմակերպություն, *“World Report 2010: Eրիթրեա”*, հունվար 2010թ.

ՕՐԵՆՔԸ

I. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ ԲԱՐՁՐԱՑՎԱԾ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Ա. Լիազորագրերի գործողության ժամկետը և գանգատի հետագա քննությունը

1. Կառավարության կողմից բարձրացված հարցերը

45. Կառավարությունը վիճարկեց դիմումատուների ներկայացուցիչների կողմից ներկայացրած լիազորագրերի վավերությունը մի շարք պատճառներով: Նախ և առաջ, կառավարությունը պնդում էր, որ լիազորագրերի մեծ մասում առկա էին ձևակերպումների հետ կապված վրիպումներ, այդ թվում՝

- (i) բացակայում էին լիազորագրերի տրման տեղի և ամսաթվի մասին տեղեկությունները, իսկ որոշ դեպքերում տարբեր լիազորագրերում տեղը և ամսաթիվը ամենայն հավանականությամբ նշված էին նույն անձի կողմից,
- (ii) լիազորագրերում նշված չէին գանգատի համարները,
- (iii) այն փաստը, որ դիմումատուների ինքնությունը հաստատում էին միայն նրանց անուն ազգանունները, ազգությունը, անընթերցելի ստորագրությունը և մատնադրոշմը, որը հաճախ ամբողջական կամ հստակ չէր,
- (iv) բացակայում էին դիմումատուների ծննդյան թվի մասին տվյալները:

46. Կառավարությունն այնուհետև նշել էր, որ գանգատում նշված չէին այն հանգամանքները որոնցում կազմվել էին լիազորագրերը, որի պատճառով կասկած էր առաջանում դրանց վավերության վերաբերյալ, ինչպես նաև չկար որևէ տեղեկություն դիմումատուների ներկայացուցիչների կողմից իրենց հաճախորդների իսկությունը հաստատելու ուղղությամբ ձեռնարկված որևէ քայլերի մասին: Կառավարությունը նաև կասկածի տակ դրեց դիմումատուների և նրանց ներկայացուցիչների միջև կնքված պայմանագրերի որակը: Մասնավորապես Կառավարությունն առանձնացրեց այն հանգամանքը, որ Լիբիա տեղափոխվելուց հետո դիմումատուների կողմից հղված էլեկտրոնային նամակներում չկային ստորագրություններ, որոնք հնարավոր կլինեին համեմատել լիազորագրերում առկա ստորագրությունների հետ: Կառավարության կարծիքով դիմումատուների հետ կապ հաստատելու և պահպանելու հարցում փաստաբանների առջև առաջացած խնդիրները գործի քննությունը անարդյունավետ էին դարձնում:

47. Նման հանգամանքներում և հաշվի առնելով այն, որ անհնար էր հաստատել դիմումատուների ինքնությունն ու այն, որ վերջիններս «անձամբ չէին մասնակցում գործում», Դատարանը պետք է դադարեցներ գործի քննությունը: Վկայակոչելով «*Hussun* և մյուսներն ընդդեմ Իտալիայի» գործը ((ցուցակից դուրս բերում), գանգատների թիվ 10171/05, 10601/05, 11593/05 և 17165/05, 19 հունվարի 2010թ.), Կառավարությունը միջնորդեց, որպեսզի Դատարանը գործը դուրս բերի ցուցակից:

2. Դիմումատուների փաստարկները

48. Դիմումատուների ներկայացուցիչները պնդում էին, որ լիազորագրերը վավեր էին: Նրանք նախ պնդում էին, որ Կառավարության կողմից վիճարկվող ձևակերպումների հետ կապված վրիպումներն այնպիսին չէին, որպեսզի առ ոչինչ համարվեր հաճախորդների կողմից իրենց փոխանցված լիազորությունը:

49. Ինչ վերաբերում է այն հանգամանքներին, որոնցում կազմվել էին լիազորագրերը, նրանք պնդում էին, որ լիազորագրերը կազմվել էին դիմումատուների կողմից Լիբիա ժամանելիս, որոնց օգնել էին տարբեր կալանավորման կենտրոններում աշխատող

մարդասիրական կազմակերպությունների անդամները: Վերջիններս հետագայում նաև զբաղվում էին դիմումատուների ներկայացուցիչների հետ կապի պահպանմամբ և նրանց էին ուղարկել լիազորագրերը, որպեսզի վերջիններս ստորագրեին դրանք՝ ընդունելով իրենց փոխանցված լիազորությունը:

50. Նրանք պնդում էին, որ գործում ներկայացված կողմերի ինքնության հաստատման հետ կապված խնդիրները գանգատի ըստ էության ուղղակի հետևանքն էին, այն է՝ հավաքական վերադարձի գործողության, որի ընթացքում անօրինական միգրանտների ինքնությունը հաստատելու ուղղությամբ որևէ քայլեր չէին ձեռնարկվել: Այնուամենայնիվ, անկախ նշված հանգամանքներից, փաստաբանները Դատարանի ուշադրությունը գրավեցին այն հանգամանքի վրա, որ Լիբիա ժամանելուց հետո զգալի թվով դիմումատուների ինքնությունը հաստատվել էր Տրիպոլիում ՄԱԿ ՓԳՀ-ի գրասենյակի աշխատակիցների կողմից:

51. Ի վերջո փաստաբանները հայտարարեցին, որ նրանք շարունակում էին կապ պահպանել դիմումատուներից մի քանիսի հետ, որոնց հետ հնարավոր էր շփվել հեռախոսով կամ էլեկտրոնային նամակագրությամբ: Նրանք նշեցին այն լուրջ դժվարությունները, որոնք առաջացել էին դիմումատուների հետ կապը պահպանելու հարցում, մասնավորապես, 2011թ. փետրվարից Լիբիայում տեղի ունեցող ոտնձգությունների պատճառով:

3. Դատարանի գնահատականը

52. Դատարանը նախ և առաջ հիշեցնում է, որ դիմումատուի ներկայացուցիչը պետք է ներկայացնի «լիազորագիր կամ դիմումատուի անունից հանդես գալու գրավոր թույլտվություն» (Դատարանի կանոնակարգի կանոն 45 § 3): Ուստի դատարանում դատաքննության անցկացնելու նպատակների համար հասարակ գրավոր թույլտվությունը բավարար կլինի, եթե չապացուցվի, որ այն կազմվել է առանց դիմումատուի ըմբռնման և համաձայնության (տես՝ «*Velikova* ընդդեմ Բուլղարիայի», գանգատ թիվ 41488/98, § 50, ՄԻԵԴ 2000-VI):

53. Ընդ որում, ոչ Կոնվենցիայում, ոչ էլ Դատարանի կանոնակարգում սահմանված չեն որևէ հատուկ պահանջներ այն մասին, թե ինչ ձևով պետք է կազմվի լիազորագիրը և չի պահանջվում, որպեսզի այն պաշտոնապես հաստատվի պետական

որևէ մարմնի կողմից: Դատարանի համար կարևորն այն է, որպեսզի թույլտվության ձևի մեջ հստակ նշվի, որ դիմումատուն լիազորում է իր ներկայացուցչին հանդես գալու իր անունից Դատարանի առջև և որ ներկայացուցիչն ընդունել է այդ լիազորությունը (տես «*Ryabov* ընդդեմ Ռուսաստանի», գանգատ թիվ 3896/04, §§ 40 և 43, 31 հունվարի 2008թ.):

54. Ներկա գործում Դատարանն ի գիտություն է առնում, որ գործում ներառված բոլոր լիազորագրերը ստորագրված են և մատնադրոշմ են պարունակում: Ավելին, դատավարության ամբողջ ընթացքում դիմումատուների փաստաբանները մանրամասն տեղեկատվություն էին ներկայացրել իրենց հետ հաղորդակցվող դիմումատուների հետ կապված փաստերի և նրանց ճակատագրերի մասին: Գործում ներառված փաստաթղթերում չկա ոչինչ, որը կարող է հարցականի տակ դնել փաստաբանների զեկույցների կամ Դատարանին ներկայացվող տեղեկատվության ճշտությունը (ի տարբերություն վերը նշված *Hussun*-ի գործի, տես §§ 43-50):

55. Տվյալ հանգամանքներում Դատարանը որևէ հիմքեր չի գտնում լիազորագրերի վավերությունը կասկածի տակ դնելու համար: Հետևաբար, Դատարանը մերժում է Կառավարության առարկությունը:

56. Այնուհետև Դատարանն ի գտություն է առնում, որ համաձայն փաստաբանների կողմից ներկայացրած տեղեկությունների դիմումատուներից երկուսը՝ պրն. *Mohamed Abukar Mohamed*-ը և պրն. *Hasan Shariff Abbirahman*-ը (ցուցակում համապատասխանաբար թիվ 10 և 11), գանգատը ներկայացնելուց կարճ ժամանակ անց մահացել էին (տես սույն դատավճռի 15-րդ կետը):

57. Դատարանն ընդգծում է, որ իր գործելակերպի համաձայն գանգատերը դուրս են բերվում հայցերի ընդհանուր ցուցակից այն դեպքում, երբ դատական վարույթի ընթացքում դիմումատուն մահանում է և նրա ժառանգորդներից կամ հարազատներից որևէ մեկը չի ցանկանում գործին հետագա ընթացք տալ (այլ աղբյուրների թվում տես «*Scherer* ընդդեմ Շվեյցարիայի», 25 մարտի 1994թ., §§ 31-32, Series A գանգատ թիվ 287, «*Öhlinger* ընդդեմ Ավստրիայի», գանգատ թիվ 21444/93, Հանձնաժողովի հաշվետվությունը տարեգրված 14 հունվարի 1997թ., § 15, «*Thévenon* ընդդեմ Ֆրանսիայի» (որոշում), գանգատ թիվ 2476/02,

ՄԻԵԴ 2006-III, and «*Léger* ընդդեմ Ֆրանսիայի» (ցուցակից դուրս բերում) [ՄՊ], ընդդեմ Ֆրանսիայի 19324/02, § 44, 30 մարտի 2009թ.):

58. Սույն գործի քննության լույսի ներքո Դատարանը գտնում է, որ մահացած դիմումատուների մասով գանգատին հետագա ընթացք տալն այլևս հիմնավորված չէ (Կոնվենցիայի հոդված 31 § 1 (գ)): Դատարանը նաև ընդգծում է, որ պրն. *Mohamed Abukar Mohamed*-ի և պրն. *Hasan Shariff Abbirahman*-ի կողմից սկզբում հղված գանգատները չեն տարբերվում այլ դիմումատուների գանգատներից, որոնց վերաբերյալ Դատարանն իր դիրքորոշումն արտահայտելու է ստորև: Նման հանգամանքներում Դատարանը հիմքեր չի տեսնում սույն գործը քննելիս առաջնորդվելու Կոնվենցիայով և Արձանագրությամբ մարդու իրավունքների վերաբերյալ սահմանվածված դրույթներով, որոնցով 37 § 1 հոդվածին *in fine* համապատասխան պահանջվում է շարունակել մահացած դիմումատուի գանգատի քննությունը:

59. Եզրափակելով, Դատարանը որոշում է դուրս բերել ցուցակից գործն այն մասով, որը վերաբերում է պրն. *Mohamed Abukar Mohamed*-ին և պրն. *Hasan Shariff Abbirahman*-ին և շարունակել գանգատի մնացյալ մասի քննությունը:

Բ. Իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցների սպառումը

60. Մեծ Պալատում անցկացված դատաքննության ժամանակ Կառավարությունը հայտարարեց, որ գանգատն անընդունելի էր քանի որ իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցները չէին սպառվել: Կառավարությունը պնդում էր, որ դիմումատուները Կոնվենցիայի ենթադրյալ խախտումը ճանաչելու և վնասը փոխհատուցելու համար չէին դիմել իտալական դատարաններ:

61. Կառավարության կարծիքով դիմումատուները, որոնք ներկայումս ազատ տեղաշարժվելու հնարավորություն ունենին և սույն դատաքննության համատեքստում կարող էին կապի մեջ մտնել իրենց փաստաբանների հետ, պետք է հայցեր հարուցելն Իտալիայի քրեական դատարաններում, բողոքելով իրենց վերադարձի գործընթացում ներգրավված զինվորական անձնակազմի կողմից ներպետական և միջազգային օրենքները խախտելու մասին: Ներկայումս ընթացքի մեջ են նմանատիպ

գործերով քրեական վարույթներ և իրավական պաշտպանության այդ տեսակն «արդյունավետ» է:

62. Դատարանը նկատի է առնում, որ դիմումատուները նաև բողոքել էին, որ նրանց չէր տրամադրվել Կոնվենցիայի 13-ի հոդվածի պահանջներին համապատասխան իրավական պաշտպանություն: Դատարանը գտնում է, որ այդ կետի վերաբերյալ Կառավարության կողմից բերվող փաստարկների և դիմումատուների կողմից Կոնվենցիայի 13-ի հոդվածի հիմքերով ներկայացված բողոքների ըստ էության միջև առկա է սերտ փոխկապակցվածություն: Ուստի Դատարանը հանգում է այն տեսակետին, որ անհրաժեշտ է սույն առարկությունը քննության առնել Կոնվենցիայի 13-ի հոդվածի հիմքերով ներկայացված բողոքների ըստ էության հետ միաժամանակ և զանգատն ուսումնասիրել նման համատեքստում (տես սույն դատավճռի 207-րդ կետը):

II. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 1-ԻՆ ՀՈԴՎԱԾԻ ՆԵՐՔՈՒՐԱՎԱԶՈՐՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐԸ 1

63. Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածում սահմանված է.

«Բարձր պայմանավորվող կողմերն իրենց իրավագործության ներքո գտնվող յուրաքանչյուրի համար ապահովում են այն իրավունքներն ու ազատությունները, որոնք սահմանված են սույն Կոնվենցիայի I բաժնում»:

Ա. Կողմերի փաստարկները

1. Կառավարությունը

64. Պատասխանող կառավարությունը ընդունեց, որ քննվող դեպքերը տեղի են ունեցել իտալական ռազմական նավերի վրա: Սակայն նրանք հերքում էին, որ իտալական իշխանությունները «բացարձակ և բացառիկ վերահսկողություն» են հաստատել դիմումատուների նկատմամբ:

65. Նրանք հայտարարեցին, որ դիմումատուներին տեղափոխող նավակները կանգնեցվել են բաց ծովում աղետալի վիճակում գտնվող անձանց փրկելու նպատակով, որը միջազգային իրավունքով, այն է Ծովային իրավունքի մասին ՄԱԿ-ի կոնվենցիայով (Մոնտեգո Բեյի կոնվենցիա) նախատեսված

պարտավորություն է և ցանկացած դեպքում չի կարող ներկայացվել որպես ծովային ոստիկանության գործողություն:

Իտալական նավերի միջամտությունը հետապնդում էր աղետի ենթարկվող նավակներին օգնություն ցուցադրելու և այնտեղ գտնվող մարդկանց անվտանգությունն ապահովելու նպատակը: Այնուհետև, 2007 և 2009 թվականների երկկողմանի պայմանագրերին համապատասխան նրանք Լիբիա ուղեկցեցին կանգնեցված միգրանտներին: Կառավարությունը պնդում էր, որ բաց ծովում մարդկանց կյանքը փրկելու Մոնտեգո Բեյի կոնվենցիայով սահմանված պարտավորությունը պետության և գործում ներգրվված անձանց միջև պետության իրավագործության հաստատմանը վերաբերող կապ ինքնին չէր ստեղծում:

66. Ինչ վերաբերում է դիմումատուների «փրկելուն», որն ընդհանուր առմամբ տաս ժամից ավել չէր տևել, իշխանությունները միգրանտներին տրամադրել էին անհրաժեշտ մարդասիրական և բժշկական օգնություն և բռնության որևէ դրսևորում չէին ցուցադրել՝ նավաճանկման չէին դիմել և զենք չէին օգտագործել: Կառավարությունը եկավ այն եզրահանգման, որ ներկա գանգատը տարբերվում էր «*Medvedyev*»-ի մյուսներն ընդդեմ Ֆրանսիայի» գործից ([ՄՊ], գանգատ թիվ 3394/03, ՄԻԵԴ 2010), որտեղ Դատարանը հաստատել էր, որ դիմումատուները հայտնվել էին Ֆրանսիայի իրավագործության ներքո, հաշվի առնելով բաց ծովում Ֆրանսիայի կողմից նավի և նրա անձնակազմի նկատմամբ հաստատված ամբողջական և բացառական վերահսկողությունը:

2. Դիմումատուները

67. Դիմումատուները պնդում էին, որ սույն գործում Իտալիայի իրավագործության առկայությունն անվիճելի էր: Անմիջապես այն բանից հետո, երբ նրանց տեղափոխեցին իտալական նավերը, դիմումատուները հայտնվել էին Իտալիայի բացարձակ վերահսկողության ներքո և վերջինս պարտավոր էր կատարել Կոնվենցիայով և դրան կից Արձանագրություններով սահմանված բոլոր պարտավորությունները:

Նրանք նշեցին, որ Իտալիայի նավագնացության օրենքի 4-րդ հոդվածում հստակ սահմանված է, որ Իտալիայի դրոշի տակ ընթացող նավերը գտնվում են Իտալիայի իրավագործության ներքո, նույնիսկ եթե անցնում են արտաքին տերիտորիալ ջրային տարածքներով:

3. Երրորդ կողմ միջամտողները

68. Երրորդ կողմ միջամտողները գտնում էին, որ միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ սկզբունքներից և Դատարամի նախադեպային իրավունքի նորմերից հետևում է, որ պետությունների պարտավորությունը՝ չվերադարձնել ապաստան հայցողներին, նույնիսկ եթե դրանք «հնարավոր» ապաստան հայցողներ են, և վերջիններիս համար արդար դատաքննության հնարավորության ընձեռել, տարածքային տեսանկյունից անսահմանափակ էին:

69. Փախստականների պաշտպանության միջազգային իրավունքին համապատասխան պետության պատասխանատվությունը որոշելու համար չափանիշ է հանդիսանում ոչ թե այն, թե արդյոք վերադարձվող անձը գտնվում է այդ պետության տարածքում, այլ այն, թե արդյոք անձը հայտնվել է պետության արդյունավետ վերահսկողության և իրավասության ներքո: Երրորդ կողմ միջամտողները վկայակոչեցին Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի և «իրավագործություն» հասկացողության արտատարածքային բնույթի վերաբերյալ Դատարանի նախադեպային իրավունքը, ինչպես նաև այլ միջազգային դեկլար մարմինների եզրակացությունները: Նրանք ընդգծեցին մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում երկակի ստանդարտներից խուսափելու կարևորությունը, ինչպես նաև այն, որ պետությունն իր տարածքից դուրս իրավասու չէ կատարելու այնպիսի գործողություններ, որոնք միանշամանակ անընդունելի կլինեն սեփական տարածքում:

Բ. Դատարանի գնահատականը

1. Կոնվենցիայի 1-ի հոդված իմաստով իրավագործությունը սահմանող ընդհանուր սկզբունքները

70. Համաձայն Կոնվենցիայի 1-ի հոդվածի պետությունները պարտավորվում են իրենց «իրավագործության» ներքո գտնվող յուրաքանչյուր անձի համար «ապահովել» (ֆրանսերենով՝ «reconnaître») այն իրավունքներն ու ազատությունները, որոնք սահմանված են սույն Կոնվենցիայի I բաժնում (տես՝ «Soering ընդդեմ Միացյալ Թագավորության», 7 հուլիսի 1989թ., § 86, Series A գանգատ թիվ 161, և «Banković և մյուսներն ընդդեմ Բելգիայի և 16

այլ Պայմանավորվող պետություններ» (որոշում), [ՄՊ], գանգատ թիվ 52207/99, § 66, ՄԻԵԴ 2001-XII): Իրավագործության իրականացումը Պայմանավորվող պարտադիր պայման է, որպեսզի պետությունը պատասխանատվություն կրի այն վիչարկվող գործողությունների կամ անգործության համար, որոնք հանգեցրել են Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքների և ազատությունների ենթադրյալ խախտմանը (տես՝ «*Ilaşcu* և մյուսներն ընդդեմ Մոլդովայի և Ռուսաստանի» [ՄՊ], գանգատ թիվ 48787/99, § 311, ՄԻԵԴ 2004-VII):

71. Պետության իրավագործությունը Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի իմաստով հիմնականում տարածքային բնույթ է կրում (տես՝ վերը նշված «*Banković* և մյուսները», §§ 61 և 67, և վերը նշված «*Ilaşcu* և մյուսները», § 312). Որպես կանոն ենթադրվում է, որ այն իրականացվում է պետության տարածքում (*ibid.*, § 312, և տես՝ «*Assanidze* ընդդեմ Վրաստանի» [ՄՊ], գանգատ թիվ 71503/01, § 139, ՄԻԵԴ 2004-II):

72. Պահպանելով իրավագործության հիմնականում տարածքային բնույթի գաղափարը, Դատարանը միայն բացառիկ դեպքերում էր ընդունել, որ Պայմանավորվող պետությունների կողմից իրենց տարածքից դուրս կատարված գործողությունները կամ դրանց հետևանքները Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի իմաստով կարող են իրավագործության իրականացում համարվել (տես՝ «*Drozd* և *Janousek* ընդդեմ Ֆրանսիայի և Իսպանիայի», 26 հունիսի 1992թ., § 91, Series A գանգատ թիվ 240, վերը նշված «*Banković* և մյուսները», § 67, և վերը նշված «*Ilaşcu* և մյուսները», § 314):

73. «*Loizidou* ընդդեմ *Turkey*» գործով առաջին դատավճռում Դատարանը որոշել էր, որ հաշվի առնելով Կոնվենցիայի առարկան և նպատակը, Պայմանավորվող կողմի պատասխանատվությունը կարող է առաջանալ նաև երբ ռազմական գործողության հետևանքով, անկախ վերջինիս օրինական կամ անօրինական լինելուց, այն արդյունավետ վերահսկողություն է իրականացնում իր պետական տարածքի սահմաններից դուրս ((նախնական առարկություններ) [ՄՊ], 23 մարտի 1995թ., § 62, Series A գանգատ թիվ 310), որը սակայն չի վերանում է, երբ, ինչպես «*Banković* և մյուսները» գործի հանգամանքներում, խնդրո առարկա է հանդիսանում ակնթարթային բնույթ կորդ արտատարածքային գործողությունը, քանի որ 1-ին հոդվածի տեքստում «իրավագործության» հասկացությունը նման ձևով չի ներկայացվում

(մեջբերումը բերված է սույն դատավճռի 75-րդ կետում): Յուրաքանչյուր դեպք քննելիս պետության իրավագործության արտատարածքային իրականացման մասին Դատարանի եզրակացությունն արդարացնող բացառիկ հանգամանքների առկայության հարցը պետք է որոշվի դեպքին բնորոշ հատուկ հանգամանքների հիման վրա, օրինակ՝ բանտի կամ նավի նկատմամբ ամբողջական և բացառիկ վերահսկողության (տես՝ «*Al-Skeini*» և մյուսներն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» [ՄՊ], գանգատ թիվ 55721/07, § 132 և 136, ՄԻԵԴ 2011թ., և վերը նշված «*Medvedyev*» և մյուսները», § 67):

74. Յուրաքանչյուր դեպքում, երբ պետությունն իր տարածքից դուրս գործող սեփական գործակալների միջոցով անձի նկատմամբ վերահսկողություն է սահմանում և, հետևաբար, իրավագործություն է իրականացնում, այդ պետությունը 1-ին հոդվածով ստանձնած պարտավորությանը համաձայն պետք է ապահովի այդ անձի Կոնվենցիայի բաժին 1-ում սահմանված իրավունքներն ու ազատությունները: Այդ սկզբունքին համապատասխան Դատարանը ներկայումս ընդունում է, որ Կոնվենցիայի իրավունքները կարող են «բաժանվել և համապատասխանեցվել» (տես՝ վերը նշված «*Al-Skeini*» և մյուսները», § 136 և 137, համեմատության համար տես՝ վերը նշված «*Banković*» և մյուսները», § 75):

75. Դատարանի նախադեպային իրավունքում գրանցված են նաև պետության արտատարածքային իրավագործության իրականացման այլ օրինակներ, որոնք վերաբերում են նրա դիվանագիտական կամ հյուպատոսային ծառայողների գործունեությանը արտասահմանում և այդ պետության դրոշի տակ գրանցված կամ ընթացող փոխադրամիջոցների և նավերի վրա: Նման հատուկ դեպքերում Դատարանը, առաջնորդվելով համընդհանուր ճանաչված միջազգային օրենքի և պայմանագրերի դրույթներով, ճանաչել է համապատասխան պետության կողմից իրավագործության արտատարածքային իրականացումը: (տես՝ վերը նշված «*Banković*» և մյուսները», § 73, և վերը նշված «*Medvedyev*» և մյուսները», § 65):

2. Կիրառումը սույն գործի դեպքում

76. Դատարանի առջև կողմերը չեն վիճարկում, որ քննության առարկա հանդիսացող դեպքերը տեղի են ունեցել բաց ծովում,

Իտալիայի դրոշի տակ ընթացող ռազմական նավերի վրա: Պատասխանող կառավարությունը նաև ընդունում է, որ հարկային ուստիկանության և ծովափնյա սահմանապահների նավերը, որոնց վրա բարձրացվել էին դիմումատուները, անբողջությամբ գտնվում էին Իտալիայի իրավագործության ներքո:

77. Դատարանը նշում է, որ ծովային օրենքի համապատասխան դրույթների ուժով, բաց ծովում ընթացող նավը գտնվում է այն պետության բացառիկ իրավագործության ներքո, որի դրոշի տակ նա ընթանում է: Միջազգային իրավունքի այդ սկզբունքը Դատարանի համար հիմք է հանդիսացել՝ որևէ պետության դրոշի տակ ընթացող նավերում, ինչպես նաև գրանցված օդանավերում, տեղի ունեցած գործողությունները ճանաչելու որպես այդ պետության կողմից արտարածաքային իրավագործության իրականացման դեպք (տես սույն դատավճռի 75-րդ կետը): Այն դեպքերում, երբ առկա է մեկ վերահսկողություն մյուսի նկատմամբ, *de jure* պետության կողմից վերահսկողություն է իրականացվում է համապատասխան անձանց նկատմամբ:

78. Այնուհետև Դատարանը նշեց, որ վերոնշյալ սկզբունքն ամրագրված է ներպետական օրենսդրության մեջ՝ Իտալիայի ծովագնացության մասին օրենքի 4 հոդվածում և Կառավարությունը դա չի վիճարկում (տես սույն դատավճռի 18-րդ կետը): Դատարանը հանգեց այն եզրակացության, որ ներկա գործն իսկապես հանդիսանում է Իտալիայի կողմից արտատարածաքային իրավագործության իրականացման դեպք, որը կարող է հանգեցնել այդ երկրի պատասխանատվության առաջացմանը Կոնվենցիայի հիմքերով:

79. Ավելին, Իտալիան չի կարող շրջանցել Կոնվենցիայի ներքո իր «իրավագործությունը»՝ քննվող իրադարձությունները ներկայացնելով որպես բաց ծովում փրկարարական գործողություն: Մասնավորապես, Դատարանը չի կարող համաձայնվել Կառավարության այն փաստարկի հետ, որ հաշվի առնելով գործում ներգրավված անձանց նկատմամբ իշխանությունների կողմից այդ պահին իրականացված ենթադրյալ նվազագույն վերահսկողությունը, Իտալիան պատասխանատվություն չի կրում դիմումատուների ճակատագրի համար:

80. Այդ կապակցությամբ, բավական է նշել, որ վերը նշված «*Medvedyev* և մյուսները» գործով դեպքերը տեղի էին ունեցել

երրորդ պետության դրոշի տակ ընթացող *Winner* նավի վրա, որի անձնակազմը սակայն հայտնվել էր Ֆրանսիայի զինծառայողների վերահսկողության ներքո: Այդ գործի հատուկ հանգամանքներում Դատարանը ուսումնասիրել էր Ֆրանսիայի պաշտոնյաների կողմից իրականացված գործողությունների բնույթն ու ծավալը, որպեսզի պարզեր, թե արդյոք Ֆրանսիան իրականացրել է առնվազն *de facto* շարունակական և չընդհատված վերահսկողություն *Winner* նավի և նրա անձնակազմի նկատմամբ (*ibid.*, §§ 66 և 67):

81. Դատարանը նշում է, որ ներկա գործում դեպքերը տեղի էին ունեցել բացարձակապես Իտալիայի զինված ուժերի նավերի վրա, որոնց անձնակազմի բոլոր անդամները իտալացիներ էին: Դատարանի կարծիքով, դիմումատուներին իտալական ռազմական նավեր բարձրացնելու և Լիբիայի իշխանություններին հանձնելու միջև ընկած ժամանակահատվածում վերջիններս գտնվել են Իտալիայի իշխանությունների շարունակական և բացարձակ *de jure* և *de facto* վերահսկողության ներքո: Բաց ծովում իտալական նավերի միջամտության բնույթի և նպատակի վերաբերյալ հետագա վերլուծությունը Դատարանին որևէ այ եզրակացության չեն հանգեցնի:

82. Հետևաբար, ենթադրյալ խախտումների պատճառ դարձաց իրադարձությունները Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի իմաստով ընկնում են Իտալիայի «իրավագործության» ներքո:

III. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 3-ԸՆԴԴԵՄ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

83. Դիմումատուները բողոքել էին, որ Լիբիայում, ինչպես նաև իրենց քաղաքացիության մյուս երկրներում, այն է՝ Էրիթրեայում և Սոմալիում հայտնվելու դեպքում, նրանց սպառնում էր խոշտանգումների կամ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի վտանգը: Նրանք վկայակոչում էին Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածը, որտեղ մասնավորապես ամրագրված է.

«Ոչ ոք չպետք է ենթարկվի խոշտանգումների կամ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի»:

84. Դատարանը նշում է, որ առկա են Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի հետ կապված երկու տարբեր խնդիրներ, որոնցից յուրաքանչյուրը պետք է առանձին դիտարկվի՝ առաջինն այն վտանգն է, որ դիմումատուները Լիբիայում կենթարկվեին

անմարդկային և նվաստացնող վերաբերմունքի և երկրորդը՝ քաղաքացիության համապատասխան երկրներին իրենց արտահանձնման վտանգը:

Ա. Դիմումատուների Լիբիայում անմարդկային և նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկվելու վտանգի կապակցությամբ Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի ենթադրյալ խախտումը

1. Կողմերի փաստարկները

(ա) Դիմումատուները

85. Դիմումատուները պնդում էին, որ նրանք Կոնվենցիային հակասող կամայական *refoulement*-ի զոհեր են հանդիսացել: Նրանք հայտարարեցին, որ զրկված են եղել Լիբիա վերադարձին դեմ արտահայտվելու և Բուալիայի իշխանություններից միջազգային պաշտպանություն հայցելու հնարավորությունից:

86. Չունենալով որևէ ստույգ տեղեկատվություն ուղևորման վերջնական վայրի վերաբերյալ, դիմումատուները Բուալական նավերի վրա գտվելու ողջ ընթացքում համոզված էին, որ նրանց Բուալիա են տանում: Նրանք պնդում էին, որ այդ առումով դարձել էին իտալական իշխանությունների «խաբեության» իրական զոհերը:

87 Միջամտության ենթարկված միգրանտների ինքնությունը հաստատելու և նրանց անձնական հանգամանքների մասին տեղեկատվություն ստանալու որևէ ընթացակարգ նավերի վրա իրականացնելը հնարավոր չէր: Նման հանգամանքներում հնարավոր չէր նաև պաշտոնապես ապաստան հայցել: Այդուհանդերձ, երբ նավերը մոտեցան Լիբիայի ափերին, դիմումատուները և զգալի թվով այլ միգրանտներ իտալական զինվորական անձնակազմի անդամներին հորդորեցին, որպեսզի իրենց չիջեցնեն Տրիպոլիի նավահանգստում, որտեղից նոր էին փախչել, և իրենց հետ տանեն Բուալիա:

Դիմումատուները հաստատեցին, որ նրանք շատ հստակ էին արտայատել իրենց ցանկությունը Լիբիայի իշխանություններին չարտահանձնվելու վերաբերյալ: Նրանք վիճարկեցին Կառավարության պնդումը, որ նման խնդրանքը միջազգային պաշտպանության մասին հայց չէր կարող համարվել:

88. Դիմումատուներն այնուհետև հայտարարեցին, որ նրանք վերադարձվել էին մի երկիր, որտեղ Կոնվենցիային հակասող վերաբերմունքի ենթարկվելու մտավախության համար նրանք բավարար հիմքեր ունեին: Բազմաթիվ միջազգային աղբյուրներ հաղորդել էին այն անմարդկային և նվաստացնող պայմանների մասին, որոնցում Լիբիայում պահվում էին անկանոն միգրանտները, մասնավորապես Սոմալիի և Էրիթրեայի քաղաքացիները, ինչպես նաև ներկայացվել էին այդ միգրանտների կյանքի ծանր պայմանները:

Այդ կապակցությամբ դիմումատուները վկայակոչում էին Խոշտանգումների և անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի և պատիժների կանխարգելման հաձնաժողովի (CPT) 2010թ. ապրիլյան հաշվետվությունը, ինչպես նաև Լիբիայում իրավիճակի մասին երրորդ կողմերի ներկայացրած տեքստերն ու փաստաթղթերը:

89. Նրանց կարծիքով, Լիբիայի հետ երկկողմանի համաձայնագիր կնքելիս և սույն գործի քննության առարկա հանցիսացող վերադարձի գործողությունն իրականացնելիս Իտալիայում չէին կարող անտեղյակ լինել, որ իրավիճակը Լիբիայում գնալով էլ ավելի էր վատթարանում:

90. Արդյունքնում պարզվեց, որ դիմումատուների մտավախություններն ու վատ ակնկալիքները լուրջ հիմքեր ունեին: Նրանք բոլորը հաղորդել էին իրենց կալանավայրերում տիրող անմարդկային և նվաստացնող պայմանների, իսկ ազատություն ստանալուց հետո, անօրինական միգրանտների կարգավիճակից բխող, ծանր կյանքի մասին:

91. Դիմումատուները պնդում էին, որ բաց ծովում կանգնեցված միգրանտներին Լիբիա ուղարկելու մասին որոշումը Իտալիայի կողմից գիտակցաբար կատարված քաղաքական ընտրություն էր, որի նպատակն էր անօրինական միգրանտների հսկողության հիմնական պարտականությունը դնել ոստիկանության վրա, անտեսելով այդ մարդկանց հիմնարար իրավունքների պաշտպանությունը:

(բ) Կառավարությունը

92. Կառավարությունը նախ և առաջ պնդում էր, որ դիմումատուները պատշաճ ձևով չէին ապացուցել, որ ենթարկվել էին Կոնվենցիայի ենթադրյալ խախտմանը հանգեցնող

վերաբերմունքի: Հետևաբար նրանք չէին կարող համարվել «գոհեր» Կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածի իմաստով:

93. Այնուհետև Կառավարությունը շարունակեց պնդել, որ դիմումատուները Լիբիա էին փոխադրվել 2007 և 2009 թվականներին Իտալիայի և Լիբիայի միջև ստորագրված երկկողմանի պայմանագրերին համապատասխան: Այդ երկկողմանի պայմանագրերը արձագանքում էին Աֆրիկայի և Եվրոպայի միջև միգրացիոն հոսքերի աճին և կնքվել էին անօրինական միգրացիայի դեմ պայքարում մասնակցող երկու երկրների միջև համագործակցության շարժանակում:

94. Եվրոպական Միության մարմինները բազմաթիվ առիթներով խրախուսել էին Միջերկրական ավազանի երկրների միջև համագործակցությունը միգրացիայի վերահսկման և ապօրինի միգրանտների կողմից կատարվող հանցագործությունների դեմ պայքարում: Կառավարությունը մասնավորապես վկայակոչեց Եվրոպական խորհրդարանի թիվ 2006/2250 որոշումը և 2008թ. սեպտեմբերի 24-ին Եվրամիության խորհրդի կողմից ընդունված Ներգաղթի և ապաստանի մասին Եվրոպական դաշնագիրը, որտեղ վերստին կարևորվել էր Եվրոպական Միության պետությունների և քաղաքացիության ու տարանցիկ երկրների միջև համագործակցությունը՝ Եվրոպական Միության արտաքին սահմանների հսկողության ուժեղացման և ապօրինի միգրացիայի դեմ պայքարի հարցերում:

95. Կառավարությունը ներկայացրեց, որ 2009թ. մայիսի 6-ին տեղի ունեցած իրադարձությունները, որոնք հիմք հանդիսացան սույն զանգատի համար, իրականացվել էին միջազգային իրավունքին համապատասխան ջեղոք ջրերում փրկարարական գործողության իրականացման համատեքստում: Նրանք նշեցին, որ Իտալիայի ռազմական նավերը միջամտել էին Մոնտեզե Բեյի կոնվենցիային և Ծովային որոնման և փրկարարության մասին միջազգային կոնվենցիային (SAR Կոնվենցիա) համապատասխան՝ արձագանքելով դիմումատուներին և այլ միգրանտներին տեղափոխող նավերին անմիջական վտանգ ներկայացնող իրավիճակին և փրկելով վերջիններիս կյանքերը:

Կառավարության կարծիքով բաց ծովի կարգավորման իրավական դաշտում գերակայող սկզբունքը ծովագնացության ազատությունն էր: Այդ համատեքստում գործում ներգրավվածների ինքնության հաստատման անհրաժեշտություն չէր առաջանում:

Իտալիայի իշխանություններն ընդամենը տրամադրել էին անհրաժեշտ մարդասիրական օգնություն: Դիմումատուների ինքնության ստուգումները կատարվել էին նվազագույն մակարդակով, քանի որ ծովային ոստիկանության որևէ գործողություններ նավի վրա նախատեսված չէին եղել:

96. Լիբիա տեղափոխվելու ողջ ընթացքում դիմումատուները քաղաքական ապաստան կամ որևէ այլ միջազգային պաշտպանություն հայցելու որևէ մտադրություն չէին ցուցադրել: Կառավարությունը պնդում էր, որ Լիբիայի իշխանություններին չարտահանվելու մասին դիմումատուների խնդրանքը չէր կարող մեկնաբանվել որպես ապաստանի հայց:

Այդ կապակցությամբ Կառավարությունը հայտարարեց, որ եթե գործում ներգրավված անձինք ապաստան հայցեին, նրանց կուղեկցեին Իտալիայի տարածք, ինչպես որ դա եղել էր 2009թ. բաց ծովում իրականացված այլ գործողությունների ժամանակ:

97. Կառավարությունը նաև պնդում էր որ Լիբիան, որպես ընդունող երկիր, անվտանգ էր: Ի ապացույց այդ հայտարարության, նրանք ընդգծել էին, որ Լիբիան վավերացրել էր ՄԱԿ-ի Քաղաքացիական եւ քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիրը, ՄԱԿ-ի Խոշտանգումների եւ այլ դաժան, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի դեմ կոնվենցիան, Աֆրիկայում ներքին տեղահանված անձանց պաշտպանության և օժանդակության մասին Աֆրիկյան Միության կոնվենցիան, ինչպես նաև վկայակոչել էին Լիբիայի անդամակցությունը Միգրացիայի միջազգային կազմակերպությանը (ՄՄԿ):

Թեև Լիբիան չէր ստորագրել Փախստականների կարգավիճակի մասին ՄԱԿ-ի կոնվենցիան, այնուամենայնիվ այն լիազորել էր ՄԱԿ ՓԳՀ-ին և ՄՄԿ-ին Տրիպոլիում գրասենյակներ բացել, թույլ տալով բազմաթիվ դիմումատուներին փախստականի կարգավիճակ և երաշխավորված միջազգային պաշտպանություն ստանալ:

98. Կառավարությունը Դատարանի ուշադրությունը գրավեց այն փաստի վրա, որ երբ 2008թ. Լիբիան վավերացրեց Բարեկամության, գործընկերության և համագործակցության մասին պայմանագիրը, այն անվերապահորեն պարտավորվեց պահպանելու ՄԱԿ-ի և Մարդու իրավունքների համընդհանուր

հռչակագրի սկզբունքները: Իտալիան որևէ պատճառ չունե՞ր չհավատալու, որ Լիբիան կկարատի իր պարտավորությունները:

Այդ հանգամանքը, ինչպես նաև այն, որ Տրիպոլիում գտնվում և ակտիվ գործում էին ՄԱԿ ՓԳՀ-ի և ՄՄԿ-ի գրասենյակները, ամբողջությամբ արդարացնում էր Իտալայի այն համոզմունքը, որ Լիբիան անվտանգ ընդունող երկիր է բաց ծովում միջամտության ենթարկված անձանց համար: Ավելին, Կառավարությունն այն կարծիքին էր, որ բազմաթիվ դիմումատուներին, այդ թվում՝ սույն գործում ներգրավվածների մի մասին, ՄԱԿ ՓԳՀ-ի կողմից տրված փախստականի կարգավիճակի ճանաչումը միանշանակ ապացույց էր, որ իրավիճակը Լիբիայում ներկայացվող ժամանակաշրջանում համապատասխանում էր մարդու իրավունքների միջազգային չափորոշիչներին:

99. Կառավարությունն ընդունեց, որ 2010թ. ապրիլից հետո, երբ իշխանությունները փակել էին Լիբիայում ՄԱԿ ՓԳՀ-ի գրասենյակը և 2011թ. սկզբին վերջնականապես տանուլ էին տվել, իրավիճակը երկրում վատթարացել էր, սակայն այդ կապակցությամբ նշեցին, որ Իտալիան անմիջապես դադարեցրել էր միգրանտներին Լիբիային արտահանձնելը և վերանայել էր բաց ծովում միգրանտներին փրկելու հարցում մոտեցումները, այդուհետ թույլ տալով նրանց մուտքը Իտալիայի տարածք:

100. Կառավարությունը վիճարկեց այն «Կառավարության գործելակերպը», որն ըստ դիմումատուների, կայանում էր Լիբիա կամայական արտահանձումներ իրականացնելու մեջ: Այդ կապակցությամբ նրանք նկարագրեցին գանգատը որպես «քաղաքական և գաղափարական ուղերձ» ընդդեմ Իտալիայի կառավարության: Դատարանը խնդրեց Դատարանին քննության առնելու միայն 2009թ. մայիսի 6-ի դեպքերը, և հարցականի տակ չդնել Իտալիայի իրավասությունները ներգաղթը վերահսկելու հարցում, որն իրենց կարծիքով չափազանց զգայուն և բարդ խնդիր էր:

(գ) Երրորդ կողմ միջամտողները

101. Վկայակոչելով բազմաթիվ ուղղակի վկաների հայտարարությունները, *Human Rights Watch* կազմակերպությունը և ՄԱԿ ՓԳՀ-ն դատապարտեցին Իտալիայի կողմից անկանոն միգրանտների ստիպողական վերադարձը Լիբիա: 2009թ. Իտալիան ինը գործողություն էր իրականացրել բաց ծովում, Լիբիա

վերադարձնելով 834 Սոմալիի, Էրիթրեայի և Նիգերիայի քաղաքացիների:

102. *Human Rights Watch* կազմակերպությունը մի շարք առիթներով քննադատել էր Լիբիայում տիրող իրավիճակը, մասնավորապես 2006 և 2009 թվականներին հրապարակված զեկույցներում: Կազմակերպությունը նշել էր, որ Լիբիայում ազգային ապաստանի համակարգի բացակայության պատճառով անկանոն միգրանտները պարբերաբար ձեռքակալվում էին և հաճախ ենթարկվում խոշտանգումների և ֆիզիկական բռնությունների, այդ թվում՝ բռնաբարությունների: Ի հեճուկս կալանավորման մասին ՄԱԿ-ի ուղեցույցերին միգրանտներին հաճախ կալանավորում էին անժամկետ և առանց որևէ իրավաբանական հսկողության: Միևնույն ժամանակ պահման պայմաններն անմարդկային էին: Միգրանտներին խոշտանգում էին, իսկ երկրում ստեղծված բազմաթիվ ճամբարներում բացակայում էր բուժօգնությունը: Նրանք կարող էին ցանկացած պահ վերադարձվել իրենց երկրները կամ անտերության մատնվել անապատում, որտեղ դատապարտված էին անխուսափելի մահի:

103. *AIRE* Կենտրոնը, *Amnesty International* կազմակերպությունը և Մարդու իրավունքների միջազգային ֆեդերացիան (ՄԻՄՖ) նշեցին, որ տարիներ շարունակ վստահելի աղբյուրներից ստացվող շեղեկատվությունը վկայում է այն մասին, որ մարդու իրավունքների իրավիճակը Լիբիայում անտանելի է, հատկապես փախստականների, ապաստան հայցողների և միգրանտների համար, և առավել ևս Աֆրիկայի մի շարք երկրներից ժամանածների, ինչպիսիք էին Էրիթրեան և Սոմալին:

Միջամտող երրորդ կողմերը արտահայտեցին այն տեսակետը, որ տվյալ դեպքում, երբ առկա էր վստահելի աղբյուրներից տեղեկատվություն առ այն, որ պահման կամ ապրելու պայմանները ընդունող պետություններում չէին համապատասխանում Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածին, առաջանում էր «հետաքննության պարտավորություն»:

Pacta sunt servanda սկզբունքի համաձայն պետությունը չի կարող խուսափել Կոնվենցիայով սահմանված իր պատրավորություններից, այն հիմնավորելով անօրինական միգրանտների դեմ պայքարի մասին երկկողմանի կամ բազմակողմանի համաձայնագրերից բխող պարտավորություններով:

104. ՄԱԿ ՓԳՀ-ն նշել էր, որ թեև Իտալիայի իշխանությունները չէին ներկայացրել մանրամասն տեղեկատվություն միգրանտների վերադարձին ուղղված գործողությունների մասին, Գերագույն հանձնակատարի գրասենյակի կողմից անցկացված հարցազրույցներում մի շարք վկաներ նկարագրել էին միևնույն պատկերը: Նրանք մասնավորապես հաղորդել էին, որ իտալական նավերը նստել դրդելու համար իտալացի զինվորականները մարդկանց վստահեցրել էին, որ ուղևորվում են Իտալիա: Տարբեր վկաներ հայտնել էին, որ Լիբիայի տարածք տեղափոխելիս և պահման ճամբարում նրանց ձեռքերին ձեռնաշղթաներ էին հագցրել և բռնություն էին գործադրել նրանց նկատմամբ: Իտալիայի իշխանությունները նաև առգրավել էին միգրանտների անձնական իրերը, այդ թվում՝ ՄԱԿ ՓԳՀ-ի կողմից տրված փախստականի վկայականները: Մի շարք վկաներ նաև հաստատել էին, որ խնդրել էին իրենց պաշտպանություն տրամադրել և այդ մասին հատուկ տեղեկացրել էին իտալական իշխանություններին գործողությունների ժամանակ:

105. ՄԱԿ ՓԳՀ-ն հաստատեց, որ Լիբիա վերադարձած դիմումատուներից առնվազն հինգը, որոնց հետագայում հաջողվել էր վերադառնալ Իտալիա, այդ թվում՝ պրն. *Ermias Berhane*-ն, Իտալիայում փախստականի կարգավիճակ էին ստացել: Ավելին, 2009թ. ՄԱԿ ՓԳՀ-ի Տրիպոլիի գրասենյակը փախստականի կարգավիճակ էր շնորհել Իտալիայի կողմից վերադարձրած յոթանասուն երեք մարդու, այդ թվում՝ դիմումատուներից տասնչորսին: Դա ապացուցում էր, որ Իտալիայի կողմից բաց ծովում անցկացված գործողությունը միջազգային պաշտպանության կարիք ունեցող անձանց կամայական հայրենադարձության իրական վտանգ էր պարունակում:

106. ՄԱԿ ՓԳՀ-ն այնուհետև հայտարարեց, որ վերադարձն արդարացնող Իտալիայի որևէ փաստարկ ընդունելի չէ: Ոչ միգրանտների ապօրինի թրաֆիկինգի դեմ պայքարում պետությունների միջև համագործակցության սկզբունքը, ոչ էլ ծովում մարդկանց կյանքի վերաբերյալ ծովային միջազգային իրավունքի դրույթները պետություններին չէին ազատում միջազգային իրավունքի սկզբունքները պահպանելու պարտավորությունից:

107. Լիբիան, որ Ասիայից և Աֆրիկայից միգրացիոն հոսքերի տարանցիկ և ընդունող պետություն էր, ապաստան հայցողներին

որևէ պաշտպանություն չէր տրամադրում: Թեև երկիրը ստորագրել էր մարդու իրավունքների պաշտպանության որոշ միջազգային փաստաթղթեր, այն գրեթե չէր պահպանում իր պարտավորությունները: Ազգային ապաստանի համակարգի բացակայության պայմաններում, այդ ոլորտում գործունեությունն իրականացվում էր բացարձակապես ՄԱԿ ՓԳՀ-ի և նրա գործընկեր կազմակերպությունների կողմից: Այնուամենայնիվ Գերագույն հանձնակատարի գրասենյակի գործունեությունը Լիբիայի կառավարության կողմից երբեկ պաշտոնապես չէր ճանաչվել, և 2010թ. ապրիլին այն կարգադրել էր ՄԱԿ ՓԳՀ-ին փակելու իր գրասենյակը Տրիպոլիում և դադարեցնելու այդ գործունեությունը:

Ստեղծված հանգամանքներում Լիբիայի կառավարությունը ՄԱԿ ՓԳՀ-ի կողմից որպես փախստական գրանցված անձանց երբեկ որևէ կարգավիճակ չէր տվել և որևէ պաշտպանության երաշխիք չէր տրամադրել:

108. Մինչև 2011թ. դեպքերը, յուրաքանչյուր մարդ, որը համարվում էր անօրինական ներգաղթյալ, պահվում կալանքի տակ էր «հատուկ կենտրոններում», որոնց մեծ մասը ՄԱԿ ՓԳՀ-ն այցելել էր: Այդ կենտրոններում պայմաններն անընդունելի էին և առանձնանում էին խցերում բազմամարդությամբ և սանիտարա-հիգիենիկ պայմանների անբավարար վիճակով: Իրավիճակն ավելի էր ծանրացել միգրանտների վերադարձի արդյունքում, որոնք ավելացրել էին խցերում բազմամարդությունը և էլ ավելի էին վատթարացրել սանիտարա-հիգիենիկ պայմանները: Արդյունքում զգալիորեն աճել էր այդ մարդկանց մահից փրկելու համար տարրական օգնության կարիքը:

109. Կոլումբիայի իրավագիտության դպրոցի Մարդու իրավունքների բաժանմունքն արտահայտեց այն տեսակետը, որ թեև ծովով կատարվող անօրինական ներգաղթը նոր երևույթ չէր, սակայն միջազգային հանրությունը գնալով ավելի խորն էր գիտակցում ներգաղթի վերահսկմանն ուղղված գործելակերպի սահմանափակման անհրաժեշտությունը, այդ թվում՝ ծովային միջամտության, որը կարող էր պատնեշ հանդիսանալ միգրանտների պաշտպանվելու հնարավորության համար և արդյունքում կանգնեցնել նրանց տառապանքների վտանգի առջև:

2. Դատարանի գնահատականը

(ա) Ընդունելիությունը

110. Կառավարությունը պնդում էր, որ Կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածի իմաստով դիմումատուները չեն կարող համարվել իրենց գանգատում նշված դեպքերի «գոհ»: Կառավարությունը հերքում էր, որ դիմումատուների Լիբիա վերադառնալու դեպքում առկա է նրանց նկատմամբ անմարդկային և նվաստացուցիչ վերաբերմունքի ինքնաբերական դրսևորման վտանգը: Այդ վտանգը պետք է գնահատվեր հաշվի առնելով յուրաքանչյուր դիմումատուի յուրահատուկ հանգամանքների հիմքերը: Գործում ներգրավվածների կողմից տրամադրված տեղեկատվությունը անորոշ և ոչ ամբողջական էր:

111. Դատարանը նշում է, որ նախնական առարկությամբ բարձրացված հարցը սերտորեն կապված է այն հարցերի հետ, որոնք նա քննության պետք է առնի Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի հիմքերով բողոքները դիտարկելիս: Այդ դրույթով պահանջվում է, որպեսզի Դատարանը պարզի լուրջ հիմքերի առկայությունը, որոնք թույլ կտան եզրակացնելու, որ վերադարձից հետո անձինք կարող են կանգնել խոշտանգման, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի իրական վտանգի առջև: Այս հարցն, ուստի պետք է քննության առնվի գործն թստ էության քննելու հետ միաժամանակ:

112. Դատարանը գտնում է, որ գանգատի այս մասը բարձրացնում է իրավունքի և փաստի հետ կապված բարդ խնդիրներ, որոնք հնարավոր չէ լուծել առանց գործն ըստ էության քննելու: Դատարանը գտնում է, որ Կոնվենցիայի 35 § 3 (a) հոդվածի իմաստով գանգատն ակնհայտորեն անհիմն չէ: Այն նաև անընդունելի չէ որևէ այլ հիմքերով: Ուստի այն պետք է ընդունելի հայտարարվի:

(բ) Ըստ էության

(i) Ընդհանուր սկզբունքները

(ա) Պայմանավորվող պետությունների պատասխանատվությունը արտաքսման դեպքում

113. Դատարանի գործող նախադեպային իրավունքի համաձայն Պայմանավորվող պետություններն գործող միջազգային իրավունքի և միջազգային պայմանագրերով իրենց կողմից ստանձնած պարտավորությունների, այդ թվում՝ Կոնվենցիայի ներքո իրավասու են վերահսկելու օտարերկրացիների մուտքը, բնակվելն ու արտաքսումը (մի շարք այլ աղբյուրների թվում տես՝ «*Abdulaziz, Cabales* և *Balkandali* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության», 28 մայիսի 1985թ., § 67, Series A գանգատ թիվ 94, և «*Boujlifa* ընդդեմ Ֆրանսիայի», 21 հոկտեմբերի 1997թ., § 42, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-VI): Դատարանը նաև նկատում է, որ քաղաքական ապաստանի իրավունքը չի նախատեսված ոչ Կոնվենցիայում, ոչ էլ դրան կից Արձանագրություններում (տես՝ «*Vilvarajah* և մյուսներն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության», 30 հոկտեմբերի 1991թ., § 102, Series A գանգատ թիվ 215, և «*Ahmed* ընդդեմ Ավստրիայի», 17 դեկտեմբերի 1996թ., § 38, *Reports* 1996-VI):

114. Սակայն արտաքսումը, արտահանձնումը կամ օտարերկրացուն վերադարձնելու որևէ այլ միջոցառումը կարող են խնդիր առաջացնել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի հիմքերով, որի դեպքում Կոնվենցիային համապատասխան առաջանում է արտաքսող երկրի պատասխանատվությունը, այն դեպքում, եթե ներկայացվեն մտավախության էական հիմքեր առ այն, որ անձը արտաքսվելու դեպքում ընդունող երկրում կենթարկվի 3-րդ հոդվածին հակասող վերաբերմունքի: Նման հանգամանքներում 3-րդ հոդվածով սահմանված է անձին այդ երկիր չարտաքսելու պարտականությունն (տես՝ վերը նշված «*Soering*», §§ 90-91, «*Vilvarajah* և մյուսները», վերը նշված, § 103, «*Ahmed*», վերը նշված, § 39, «*H.L.R.* ընդդեմ France», 29 ապրիլի 1997թ., § 34, *Reports* 1997-III, «*Jabari* ընդդեմ Թուրքիայի», գանգատ թիվ, § 38, ՄԻԵԴ 2000-VIII, և «*Salah Sheekh* ընդդեմ Նիդերլանդների», գանգատ թիվ 1948/04, § 135, 11 հունվարի 2007թ.):

115. Նման գործերում Դատարանը կոչված է գնահատելու ընդունող երկրում իրավիճակը 3-րդ հոդվածի պահանջների լույսի

ներքո: Այն դեպքերում, երբ Կոնվենցիայի ներքո առաջանում կամ կարող է առաջանալ Պայմանավորվող պետության պատասխանատվություն, այն բխում է անձին ուղղակիորեն դաժան վերաբերմունքի վտանգի առջև կանգնեցնող գործողության իրականացումից (տես՝ «*Saadi* ընդդեմ Իտալիայի» [ՄՊ], գանգատ թիվ 37201/06, § 126, ՄԻԵԴ 2008):

(β) Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածին հակասող վերաբերմունքի ենթարկվելու վտանգը գնահատելու համար հաշվի առնվող գործոնները

116. Որպեսզի Դատարանը պարզի, թե արդյոք դիմումատուն հայտնվում է 3-րդ հոդվածին հակասող վերաբերմունքի ենթարկվելու իրական ռիսկի առջև, նա այդ հարցը գնահատում է իր տրանսպորտային տակ գտնվող բոլոր նյութերի իսկ, անհրաժեշտության դեպքում, նաև *proprio motu* ձևով բերված նյութերի լույսի ներքո (տես՝ վերը նշված «*H.L.R.* ընդդեմ Ֆրանսիայի», § 37, և «*Hilal* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության», գանգատ թիվ 45276/99, § 60, ՄԻԵԴ 2001-II): Սույն գործի հետ համանման դեպքերում իրական վտանգի կամ դաժան վերաբերմունքի առկայության վերաբերյալ Դատարանի ուսումնասիրությունը պետք է հնարավորինս մանրակրկիտ լինի (տես՝ «*Chahal* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության», 15 նոյեմբերի 1996, § 96, *Reports* 1996-V):

117. Դաժան վերաբերմունքի վտանգի առկայությունը կամ բացակայությունը պարզելու համար Դատարանը պետք է քննության առնի դիմումատուին ընդունող երկիր վերադարձնելու կանխատեսելի հետևանքները՝ այդ երկրում տիրող ընդհանուր իրավիճակի լույսի ներքո, ինչպես նաև հաշվի առնելով վերադարձվող անձի անհատական հանգամանքների (տես՝ վերը նշված «*Vilvarajah* և մյուսները», § 108 *in fine*):

118. Ինչ վերաբերում է երկրում տիրող ընդհանուր իրավիճակի հարցին, Դատարանը հաճախ կարևորել է մարդու իրավունքների պաշտպանության անկախ միջազգային ընկերակցությունների, այդ թվում՝ *Amnesty International* կազմակերպության, կամ պաշտոնական աղբյուրների վերջին զեկույցներում պարունակվող տեղեկատվությունը (տես օրինակ, վերը նշված «*Chahal*», §§ 99-100, «*Muslim* ընդդեմ Թուրքիայի», գանգատ թիվ 53566/99, § 67, 26 ապրիլի 2005թ., «*Said* ընդդեմ Նիդերլանդների», գանգատ թիվ 2345/02, § 54, ՄԻԵԴ 2005-VI, «*Al-Moayad* ընդդեմ Գերմանիայի»

(որոշում), գանգատ թիվ 35865/03, §§ 65-66, 20 փետրվարի 2007թ., և վերը նշված «*Saadi*», § 131):

119. Այն դեպքերում, երբ դիմումատուն պնդում է, որ նա որևէ խմբի անդամ է, որը պարբերաբար ենթարկվել է դաժան վերաբերմունք հանդիսացող գործելակերպի, Դատարանը գտնում է, որ Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով սահմանված պաշտպանության անհրաժեշտությունն առաջանում է, երբ դիմումատուն ցույց է տալիս, նաև նախորդ կետում նշված աղբյուրների հիման վրա, որ առկա են էական հիմքեր, որոնք մատնանշում են դաժան վերաբերմունքի առկայությունը և դիմումատուի տուժողների խմբին (տես՝ *mutatis mutandis*, վերը նշված «*Salah Sheekh*», §§ 138-49):

120. Հաշվի առնելով երաշխավորված իրավունքի բացարձակ բնույթը Դատարանը չի բացառում այն հնարավորությունը, որ Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածը կարող է կիրառելի լինել նաև այն դեպքում, երբ վտանգը բխում է պետական պաշտոնյա չհանդիսացող անձանցից կամ անձանց խմբերից: Սակայն, պետք է հիմնավորվի, որ այդ վտանգն իրական է և որ ընդունող պետության իշխանություններն ի վիճակի չեն այն վերացնելու՝ տրամադրելով անհրաժեշտ պաշտպանություն (տես՝ վերը նշված «*H.L.R. ընդդեմ Ֆրանսիայի*», § 40):

121. Ինչ վերաբերում է տեղեկատվական նյութերի արդիականությանը, վտանգի առկայությունը պետք է հիմնականում գնահատվի հաշվի առնելով այն փաստերը, որոնք հայտնի են կամ հայտնի պետք է լինեն Պայմանավորվող պետությանը դիմումատուի անտահանձնման պահին:

(ii) *Կիրառումը սույն գործում*

122. Դատարանն արդեն առիթ ունեցել էր նշելու, որ Եվրոպական Միության արտաքին սահմանները ձևավորող պետությունները ներկայումս զգալի դժվարությունների հետ են առնչվում միգրանտների և ապաստան հայցողների աճող ներհոսքին դիմակայելու հարցում: Դատարանը չի թերագնահատում նման իրավիճակում այդ պետությունների մոտ առաջացող բեռը, որն էլ ավելի է ծանրանում ներկա տնտեսական ճգնաժամի պայմաններում (տես՝ «*M.S.S. ընդդեմ Բելգիայի և Հունաստանի*» [ՄՊ], գանգատ թիվ 30696/09, § 223, ՄԻԵԴ 2011): Դատարանը հատկապես լավատեղյակ է ծովային միգրացիայից

բխող խնդիրների մասին, որոնք լրացուցիչ դժվարություններ են առաջացնում պետությունների համար Հարավային Եվրոպայի սահմանները հսկելիս:

Սակայն, հաշվի առնելով 3-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքների բացարձակ բնույթը, դա չի կարող պետությանն ազատել այդ դրույթով սահմանված պարտավորությունները կատարելուց:

123. Դատարանը կրկնում է, որ 3-րդ հոդվածով արգելված վերաբերմունքից պաշտպանությունը պետություններին պարտավորեցնում է չարտահանձնելու որևէ անձի, եթե ընդունող երկրում նա կանգնելու է նման վերաբերմունքի իրական վտանգի առջև:

Այն նշում է, որ միջազգային մարմինների և հասարակական կազմակերպությունների բազմաթիվ զեկույցներում մատնանշվում է քննության առնվող ժամանակահատվածում Լիբիայում անօրինական ներգաղթյալների նկատմամբ վերաբերմունքի մտահոգիչ պատկերը: Այդ փաստաթղթերում արված եզրակացությունները վերստին հաստատվում են 2010թ. ապրիլի 28-ի *CPT*-ի զեկույցում (տես սույն դատավճռի 36-րդ կետը):

124. Դատարանը միաժամանակ նշում է, որ իրավիճակը Լիբիայում վատթարացել էր 2010թ. ապրիլին Տրիպոլիում ՄԱԿ ՓԳՀ-ի գրասենյակը փակելուց և 2011թ. երկրում տեղի ունեցած ժողովրդական հեղաշրջումից հետո: Սակայն սույն գործի քննության նպատակներով Դատարանը հիմնվելու է գործի առարկա հանդիսացող դեպքերի ժամանակ Լիբիայում իրավիճակի վրա:

125. Համաձայն վերոնշյալ բազմաթիվ զեկույցների, դիտարկվող ժամանակահատվածում փախստականների պաշտպանությանը հարցում Լիբիայում որևէ օրենք չէր գործում: Ոչ օրինական ձևով երկիր մտնող ցանկացած անձ համարվում էր օրենքից դուրս, ընդ որում սովորական անկանոն միգրանտների և ապաստան հայցողների միջև որևէ տարբերություն չէր դրվում: Արդյունքում այդ անձինք կանոնավոր ձևով ձեռքակալվում էին և պահվում էին այլախի պայմաններում, որոնք արտաքին այցելողները, ինչպիսիք էին ՄԱԿ ՓԳՀ-ի, *Human Rights Watch* և *Amnesty International* կազմակերպությունների պատվիրակությունները, անմարդկայինից բացի այլ կերպ անվանել չէին կարող: Բոլոր դիտորդների կողմից արձանագրվում էին խոշտանգումների,

անտանելի սանիտարա-հիգիենիկ պայմանների և անհրաժեշտ բժշկական խնամքի բացակայության բազմաթիվ դեպքեր: Անօրինական միգրանտները կանգնած էին ցանկացած պահին իրենց երկրներ վերադարձվելու վտանգի առջև, իսկ եթե նրանց հաջողվում էր ազատություն ստանալ, ապա, անկանոն վիճակի հետևանքով, նրանք հայտնվում էին չափազանց նողկալի կենցաղային պայմաններում: Անկանոն ներգաղթյալները, ինչպիսիք էին դիմումատուները, դատապարտված էին հայտնվելու լիբիական հասարակության եզրագծին և մեկուսացվել, որը նրանց չափազանց խոցելի էր դարձնում օտարատյացության և ռասիզմի դրսևորումների առջև (տես սույն դատավճռի 35-41 կետերը):

126. Այդ նույն զեկույցներից հստակ հետևում է, որ Իտալիայի միջմատության արդյունքում Լիբիայում հայտնվելիս անօրինական միգրանտները, ինչպիսիք էին դիմումատուները, կանգնում էին այդ ռիսկերի առջև:

127. Հերքելով տարբեր միջազգային կազմակերպությունների կողմից ներկայացված մտահոգիչ պատկերը պատասխանող Կառավարությունը պնդում էր, որ քննության առարկա հանդիսացող դեպքերի ժամանակ Լիբիան բաց ծովում միջամտության ենթարկված միգրանտների համար «անվտանգ» հանգրվան էր:

Կառավարությունը հիմնավորում էր այդ տեսակետը, ելնելով այն կանխավարկածից, որ ապաստան տրամադրելու և փախստականներին պաշտպանելու հարցերում Լիբիան կատարում էր իր կողմից ստանձնած բոլոր միջազգային պարտավորությունները, այդ թվում՝ պահպանելով *non-refoulement*-ի սկզբունքը: Նրանք պնդում էին, որ 2008թ. Իտալիայի և Լիբիայի միջև կնքված Բարեկամության պայմանագրում, որի համաձայն անօրինական միգրանտները Լիբիա էին վերադարձվում, հատուկ նշված էին մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային նորմերը և Լիբիայի կողմից ստորագրված այլ միջազգային պայմանագրերի դրույթները:

128. Այդ կապակցությամբ Դատարանը նշում է, որ Լիբիայի կողմից միջազգային պարտավորությունների խախտումը այդ երկրի մասին միջազգային զեկույցներում քննադատվող փաստերից մեկն էր: Բոլոր դեպքերում Դատարանը ստիպված է հիշեցնելու, որ հիմնարար իրավունքների պահպանումը երաշխավորող ներպետական օրենքների առկայությունը և

միջազգային պայմանագրերի վավերացումը ինքնին բավական չեն դաժան վերաբերմունքի վտանգից պատշաճ պաշտպանություն ապահովելու համար, երբ, ինչպես և սույն գործում, վստահելի աղբյուրները հաղորդել են իշխանությունների կողմից դրսևորված կամ հանդուրժվող գործելակերպի մասին, որն ակնհայտորեն հակասում է Կոնվենցիայի սկզբունքներին (տես՝ վերը նշված «*M.S.S. ընդդեմ Բելգիայի և Հունաստանի*», § 353, և, *mutatis mutandis*, վերը նշված «*Saadi*», § 147):

129. Դատարանը այնուհետև նշում է, որ Իտալիան չի կարող խուսափել սեփական պատասխանատվությունից, վկայակոչելով Լիբիայի հետ ստորագրված երկկողմանի համաձայնագրից բխող պարտավորությունները: Եթե նույնիսկ ենթադրվի, որ այդ համաձայնագրերում միանշանակորեն սահմանված է եղել բաց ծովում կանգնեցված միգրանտներին Լիբիա վերադարձնելու պարտավորությունը, Պայմանավորվող պետությունների պատասխանատվությունը չի դադարում նույնիսկ այն դեպքերում, երբ այդ պետությունները Կոնվենցիան կամ նրա Արձանագրությունները վավերացնելուց հետո պայմանագրային պարտավորություններ են ստանձնում (տես՝ «Լիխտենշտեյնի արքայազն Հանս Ադամ II-ն ընդդեմ Գերմանիայի» [ՄՊ], գանգատ թիվ 42527/98, § 47, ՄԻԵԴ 2001-VIII, և «*Al-Saadoon* և *Mufdhi* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» գանգատ թիվ 61498/08, § 128, ՄԻԵԴ 2010թ.):

130. Ինչ վերաբերում է Տրիպոլիում ՄԱԿ ՓԳՀ-ի գրասենյակի ներկայության մասին Կառավարության փաստաթղթին, պետք է նկատի ունենալ, որ Լիբիայի կառավարությունը ընդհանրապես չի ճանաչել Գերագույն հանձնակատարի գրասենյակի գործունեությունը նաև մինչ 2010թ. ապրիլ ամսին այն վերջնականապես արգելելը: Դատարանի կողմից ուսումնասիրված փաստաթղթերը ցույց են տալիս, որ ՄԱԿ ՓԳՀ-ի կողմից տրվող փախստականի կարգավիճակը այն ստացած անձանց Լիբիայում որևէ պաշտպանություն չէր երաշխավորում:

131. Դատարանը կրկին նշում է, որ այդ իրավիճակը լավ հայտնի էր և այն հեշտությամբ կարող էր վերհաստատվել բազմաթիվ աղբյուրների հիման վրա: Ուստի Դատարանը եզրակացնում է, որ դիմումատուներին հեռացնելիս Իտալիայի իշխանությունները գիտեին կամ պետք է իմանային, որ հանդիսանալով անկանոն միգրանտներ, այդ անձինք Լիբիայում

կարող են ենթարկվել Կոնվենցիային հակասող վերաբերմունքի և որ այդ երկրում նրանց որևէ պաշտպանություն չի տրամադրվի:

132. Կառավարությունը հայտարարեց, որ դիմումատուներին չի հաջողվել բավարար ձևով ներկայացնել Լիբիայում առկա վտանգները, քանի որ նրանք չէին դիմել Իտալիայի իշխանություններին ապաստան տրամադրելու խնդրանքով: Կառավարության կարծիքով այն փաստը, որ դիմումատուները դեմ են եղել Լիբիայում նավերից իրենց իջեցմանը, ինքնին չի կարող պաշտպանության մասին խնդրանք համարվել, որը Իտալիայի համար կառաջացնել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով նախատեսված պարտականություն:

133. Դատարանը նախ և առաջ նշում է, որ դիմումատուները վիճարկել էին այդ փաստը և հայտնել էին, որ իրենք տեղյակ էին պահել իտալական զինվորական անձնակազմին միջազգային պաշտպանություն հայցելու իրենց մտադրության մասին: Ավելին, հոգուտ դիմումատուների վարկածին են վկայում ՄԱԿ ՓԳՀ-ի և *Human Rights Watch* կազմակերպության կողմից հավաքաց բազմաթիվ վկաների ցուցմունքները: Բոլոր դեպքերում Դատարանը գտնում է, որ, հաշվի առնելով վերևում ներկայացված իրավիճակը, հաամձայն որի երկրում կանոնանվոր կերպով տեղի էին ունենում մարդու իրավունքների խախտումներ, Իտալիայի իշխանությունները պարտավոր էին պարզելու թե ինչպիսի վերաբերմունքի կենթարկվեն դիմումատուները վերադարձից հետո (տես, *mutatis mutandis*, վերը նշված «*Chahal*», §§ 104 և 105, վերը նշված «*Jabari*», §§ 40 and 41, և վերը նշված «*M.S.S.* ընդդեմ Բելգիայի և Հունաստանի», § 359): Հաշվի առնելով գործի հանգամանքները, այն փաստը, որ գործում ներգրավված անձանց չէր հաջողվել ուղղակիորեն ապաստան հայցել, Իտալիային չի ազատում 3-րդ հոդվածով նախատեսված պատասխանատվությունից:

134. Այդ կապակցությամբ Դատարանը նշում է, որ Կառավարության կողմից վկայակոչվող միջազգային իրավունքի որևէ դրույթ չի արդարացնում դիմումատուներին Լիբիա վերադարձնելը, քանի որ ծովում հայտնված անձանց փրկության կանոնները պետությունների համար պարտավորություն են սահմանում՝ կատարելու փախստականների հարցերով միջազգային իրավունքից բխող իրենց պարտականությունները, այդ թվում՝ չխախտել *non-refoulement* սկզբունքը (տես սույն դատավճռի 23-չդ կետը):

135. *Non-refoulement* սկզբունքը նաև ամրագրված է Եվրոպական Միության Հիմնարար սկզբունքների կանոնադրության 19-րդ հոդվածում: Այդ կապակցությամբ Դատարանը հատուկ կարևորում է Եվրոպական հանձնաժողովի փոխնախագահ պարոն Ժակ Բառոյի 2009թ. հուլիսի 15-ի նամակը, որում վերջինս ընդձգել էր *non-refoulement* սկզբունքը պահպանելու կարևորությունը՝ Եվրոպական Միության մասնակից պետությունների կողմից բաց ծովում իրականացվող գործողությունների համատեքստում (տես սույն դատավճռի 34-րդ կետը):

136. Հաշվի առնելով վերոհիշյալը, Դատարանը գտնում է, որ ներկա գործում առկա են էական հիմքեր, որպեսզի ձևավորվի այն կարծիքը, որ առկա էր իրական վտանգ առ այն, որ դիմումատուները Լիբիայում կենթարկվեն 3-րդ հոդվածին հակասող վերաբերմունքի: Այն փաստը, որ Լիբիայում զգալի թվով անկանոն ներգաղթյալներ հայտնվել էին նույն իրավիճակում, դիմումատուների համար այդ իրական վտանգը շարունակում էր անհատական բնույթ կրել (տես՝ *mutatis mutandis*, վերը նշված «*Saadi*», § 132):

137. Հիմնվելով այդ եզրակացությունների վրա և հաշվի առնելով 3-րդ հոդվածով պետությունների համար սահմանված պարտավորությունները, Դատարանը գտնում է, որ վերադարձնելով դիմումատուներին Լիբիա, Իտալիայի իշխանությունները, որոնք անբողջությամբ իրազեկված էին նշված փաստերի մասին, օժանդակել էին, որպեսզի դիմումատուները ենթարկվեին Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով արգելված վերաբերմունքի:

138. Հետևաբար, դիմումատուների մոտ գոհի կարգավիճակի բացակայության մասին Կառավարության առարկությունը չպետք է բավարարվի և պետք է արձանագրվի Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում:

Բ. Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտումն այն հիմքերով, որ դիմումատուները ենթարկվել էին Էրիթրեա և Սոմալի կամայական ձևով արտաքսվելու վտանգին

1. Կողմերի փաստարկները

(ա) Դիմումատուները

139. Դիմումատուները պնդում էին, որ նրանց տեղափոխումը Լիբիա, որտեղ փախստականներին և ապաստան հայցողներին որևէ պաշտպանություն չէր տրամադրվում, նրանց կանգնեցրել էր իրենց քաղաքացիության երկրներ՝ Սոմալի և Էրիթրեա վերադարձվելու վտանգի առջև: Նրանք նշում էին, որ միջազգային աղբյուրներից ստացվող զանազան զեկույցները վկայում էին այդ երկրներում մարդու իրավունքների ոտնահարման բազմաթիվ դեպքերի մասին:

140. Դիմումատուները, որոնք փախչել էին իրենց քաղաքացիության երկրներից, պնդում էին, որ իրենց միջազգային պաշտպանությունից օգտվելու որևէ հնարավորություն չի ընձեռնվել: Այն փաստը, որ Լիբիա ժամանելուց հետո նրանք փախստականի կարգավիճակ էին ձեռք բերել, վկայում էր դաժան վերաբերմունքի ենթարկվելու իրենց մտավախության հիմնավորված լինելու մասին: Նրանք պնդում էին, որ թեև Լիբիայի իշխանությունները չէին ճանաչում Տրիպոլիում ՄԱԿ ՓԳՀ-ի գրասենյակի կողմից շնորհվող փախստականի կարգավիճակը, սակայն այն շնորհելն արդեն իսկ վկայում էր, որ միգրանտների խումբը, որին նրանք պատկանում էին, միջազգային պաշտպանության կարիք ուներ:

(բ) Կառավարությունը

141. Կառավարությունն ընդգծեց, որ Լիբիան ստորագրել էր մարդու իրավունքների պաշտպանությունն ապահովող տարբեր միջազգային փաստաթղթեր և նշեց, որ կնքելով 2008թ. Բարեկամության պայմանագիրը, վերջինս անվերապահորեն պարտավորվեց պահպանել ՄԱԿ-ի կանոնակարգի և Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի սկզբունքները:

142. Կառավարությունը կրկին հայտարարեց, որ Լիբիայում ՄԱԿ ՓԳՀ-ի ներկայությունը երաշխիք էր ստեղծում առ այն, որ ապաստանի կամ որևէ այլ միջազգային պաշտպանության կարիք

ունեցող որևէ անձ կամայականորեն երկրից չի արտաքսվի: Կառավարությունը նշեց, որ Լիբիայում կային փախստականի կարգավիճակ ձեռք բերված մեծ թվով անձինք, որը բացառում էր նրանց արտաքսումը:

(գ) Երրորդ կողմ միջամտողները

143. ՄԱԿ ՓԳՀ-ն փաստեց, որ Լիբիայում հաճախ իրականացվում էին փախստականների և ապաստան հայցողների զնազվածային արտաքսումներ իրենց քաղաքացիության երկրներ, որտեղ նրանք կարող էին խոշտանգումների և այլ դաժան վերաբերմունքի ենթարկվել: Այն քննադատեց Լիբիայում միջազգային պաշտպանության համակարգի բացակայությունը, որը հանգեցնում էր պաշտպանության կարիք ունեցող անձանց «շղթայական *refoulements*»-ի շատ մեծ վտանգի:

ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների գերագույն հանձնակատարի գրասենյակը, *Human Rights Watch* և *Amnesty International* կազմակերպությունները նշեցին հարկադրաբար Էրիթրեա և Սոմալի ուղարկված մարդկանց համար խոշտանգումների և անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկվելու, ինչպես նաև ծայրահեղ աղքատության պայմաններում ապրելու վտանգը:

144. *AIRE* կենտրոնը, *Amnesty International* կազմակերպությունը և ՄԻՄՖ-ն ներկայացրեցին այն տեսակետը, որ հաշվի առնելով ապաստան հայցողների և բաց ծովում կանգնեցված անձանց մեծ խոցելիությունը, ինչպես նաև հարկադրական վերադարձը վիճարկելու համար նավերում բավարար երաշխիքների կամ ընթացակարգերի բացակայությունը, վերադարձի գործողություններում մասնակցող Պայմանավորվող պետությունների համար էլ ավելի էր կարևորվում ընդունող պետություններում իրական իրավիճակը, այդ թվում՝ վերադարձրած անձանց հետագայում իրենց քաղաքացիության երկիր ուղարկելու վտանգի առկայությունը պարզելու անհրաժեշտությունը:

2. Դատարանի գնահատականը

(ա) Ընդունելիություն

145. Դատարանը գտնում է, որ սույն բողոքը բարձրացնում է իրավունքի և փաստի հետ կապված բարդ խնդիրներ, որոնք չեն կարող որոշվել առանց գործն ըստ էության քննելու: Դատարանը գտնում է, որ Կոնվենցիայի 35 § 3 հոդվածի իմաստով զանգատի այս մասն ակնհայտորեն անհիմն չէ: Այն նաև անընդունելի չէ որևէ այլ հիմքերով: Ուստի այն պետք է ընդունելի հայտարարվի:

(բ) Ըստ էության

146. Դատարանը վերստին անդրադառնում է այն սկզբունքին, համաձայն որի օտարերկրացի քաղաքացու անուղղակի հեռացումը ուժի մեջ է թողնում Պայմանավորվող պետության պատասխանատվությունը և որ պետությունը պարտավոր է գործող նախադեպային իրավունքին համապատասխան, ապահովելու որպեսզի գործում ներգրավված անձը վերադարձվելու դեպքում չենթարկվի 3-րդ հոդվածին հակասող վերաբերմունքի (տես *mutatis mutandis*, «*T.I.* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» (որոշում), զանգատ թիվ 43844/98, ՄԻԵԴ 2000-III, և վերը նշված «*M.S.S.* ընդդեմ Բելգիայի և Հունաստանի», § 342):

147. Վերադարձնող պետության խնդիրն է ապահովելու, որպեսզի միջնորդ երկիրը բավարար երաշխիքներ տրամադրի, որ իր հերթին չի վերադարձնի համապատասխան անձին իր քաղաքացիության երկիր, առանց նրան այնտեղ սպասող վտանգները պատշաճ վերլուծելու: Դատարանը նշում է, որ այդ պարտավորությունն ավելի է կարևորվում այն դեպքում, երբ, ինչպես և սույն գործում, միջնորդ երկիրը Կոնվենցիայի մասնակից պետություն չի հանդիսանում:

148. Սույն գործում Դատարանի խնդիրը դիմումատուների վերադարձի դեպքում Կոնվենցիայի խախտումն արձանագրելը չէ, այլ պարզելը, թե արդյոք առկա էին բավարար երաշխիքներ առ այն, որ գործում ներգրավված անձինք կամայական հայրենադարձության չեն ենթարկվի, որը նրանց հիմնավորված կարծիքով կհանգեցնեք Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտմանը:

149. Դատարանն իր տրամադրության տակ ունի գործում ներգրավված կողմերի և երրորդ կողմ միջնորդների տրամադրած տարբեր նյութեր դիմումատուների քաղաքացիության երկրներում՝

Էրիթրեայում և Սոմալիում տիրող ընդհանուր իրավիճակի մասին (տես՝ սույն դատավճռի 43 և 44 կետերը):

150. Դատարանը նշում է, որ համաձայն ՄԱԿ ՓԳՀ-ի և *Human Rights Watch* կազմակերպության, Էրիթրեա վերադարձվող անձանց սպառնում է խոշտանգվելու և անմարդկային պայմաններում հայտնվելու վտանգը՝ սուկ այն պատճառով, որ նրանք փախչել են երկրից: Ինչ վերաբերում է Սոմալիին, վերջերս «*Sufi* և *Elmi* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» (գանգատներ թիվ 8319/07 և 11449/07, 28 հունիսի 2011թ.) գործով դատավճռում Դատարանը նշել էր Մոգադիշոյում տիրող բռնության ու վախի մթնոլորտը և երկիր արտաքսվող անձանց զինված հակամարտություններում ներգրավված տարածքների միջով իրենց հայրենիք հարկադրաբար ուղարկելու կամ տեղահանված անձանց և փախստականների համար ճամբարներում սարսափելի պայմաններում տեղավորելու աճող վտանգը:

151. Դատարանը գտնում է, որ իր տրամադրության տակ առկա ամբողջ տեղեկատվությունը ակնհայտորեն վկայում է այն մասին, որ Սոմալիում և Էրիթրեայում անվտանգության հետ կապված իրավիճակն ինչպես անցյալում, այնպես էլ ներկայումս համատարած լուրջ խնդիրներ է առաջացնում: Այդ եզրակացությունը, սակայն, Դատարանի առջև չի վիճարկվել:

152. Հետևաբար, դիմումատուները հիմքեր ունեն պնդելու, որ նրանց արտաքսումը կխիստացնի Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածին: Դատարանը պետք է այժմ պարզի, թե արդյոք Իտալիայի իշխանությունները կարող էին ողջամտորեն ակնկալել, որ Լիբիան բավարար երաշխիքներ կտրամադրի կամայական և հարկադիր հայրենադարձության դեմ:

153. Դատարանը նախ և առաջ նշում է, որ Լիբիան չի վավերացրել Փախստականի կարգավիճակի մասին Ժնևի կոնվենցիան: Բացի այդ, միջազգային դիտորդները նշում են Լիբիայում ապաստանի և պաշտպանության հարցերը կարգավորող որևէ ընթացակարգերի բացակայությունը: Այդ կապակցությամբ Դատարանն արդեն առիթ ունեցել էր նշելու, որ Տրիպոլիում ՄԱԿ ՓԳՀ-ի ներկայությունը ապաստան հայցողներին Լիբիայի իշխանությունների բացասական վերաբերմունքից պաշտպանելու համար երաշխիք չի հանդիսացել, քանի որ վերջիններս այն ամբողջությամբ անտեսում էին (տես սույն դատավճռի 130-րդ կետը):

154. Նման հանգամանքներում Դատարանը չի կարող համաձայնվել Կառավարության այն փաստարկի հետ, որ ՄԱԿ ՓԳՀ-ի գործունեությունը կամայական հայրենադարձության դեմ երաշխիք էր հանդիսանում: Ավելին, *Human Rights Watch* կազմակերպությունը և ՄԱԿ ՓԳՀ-ն քննադատել էին նախկինում անրինական միգրանտների, այդ թվում՝ ապաստան հայցողների և փախստականների հարկադիր հայրենադարձության մի շարք դեպքերը բարձր ռիսկային երկրներ:

155. Ուստի, այն փաստը, որ դիմումատուների մի մասը փախստականի կարգավիճակ էր ձեռք բերել, Դատարանին չի ստիպում վերանայելու իր դիրքորոշումը կամայական հայրենադարձության վտանգի առկայության մասին: Հակառակ դրան, Դատարանը կիսում է դիմումատուների տեսակետն առ այն, որ այդ կարգավիճակը գործում ներգրավված անձանց խոցելիության լրացուցիչ ապացույց էր հանդիսանում:

156. Վերոշարադրյալի հիման վրա Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուներին Լիբիա տեղափոխելիս իտալական իշխանությունները գիտեին կամ պետք է իմանային, որ այդ երկրում բացակայում էին վերջիններիս կամայական հայրենադարձության ենթարկելու դեմ բավարար երաշխիքները, հատկապես նկատի ունենալով ապաստանի ընթացակարգի բացակայությունը, ինչպես նաև այն, որ Լիբիայի իշխանություններին անհնար էր համոզել ճանաչելու ՄԱԿ ՓԳՀ-ի կողմից տրամադրվող փախստականի վկայականները:

157. Այնուհետև Դատարանը վերստին հիշեցնում է, որ այն փաստը, որ դիմումատուներին չի հաջողվել ապաստան հայցել կամ ներկայացնել Լիբիայում ապաստանի համակարգի բացակայության պատճառով իրենց սպառնացող վտանգը, Իտալիային չի ազատում Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով ստանձնած պարտավորություններից: Դատարանը կրկնում է, որ Իտալիայի իշխանությունները պետք է պարզեին, թե ինչպես են Լիբիայի իշխանությունները կատարում փախստականների պաշտպանության հարցում իրենց միջազգային պարտավորությունները:

158. Հետևաբար, դիմումատուներին Լիբիա տեղափոխելը նաև հակասում էր Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածին, քանի որ այն դիմումատուներին կանգնեցնում էր կամայական հայրենադարձության վտանգի առջև:

IV. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ԹԻՎ 4 ՀԱՎԵԼՎԱԾԻ 4-ԴՆ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

159. Դիմումատուները նշել էին, որ նրանք ենթարկվել էին հիմնովին անօրինական հավաքական արտաքսման: Նրանք հղում էին կատարում Կոնվենցիայի թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի վրա, որտեղ ասված է.

«Օտարերկրացիների հավաքական արտաքսումն արգելված է»:

Ա. Կողմերի փաստարկները

1. Կառավարությունը

160. Կառավարությունը ներկայացրեց այն տեսակետը, որ Կոնվենցիայի թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածը ներկա գործին կիրառելի չէ: Նա պնդում էր, որ այդ դրույթով սահմանված երաշխիքը գործում է միայն անձանց այլ պետության տարածք արտաքսելու դեպքում, կամ այն անձանց դեպքում, ովքեր անօրինական ձևով անցել են պետական սահմանը: Ներկա գործում քննության առարկա հանդիսացող միջոցառումը պետության տարածք մուտքն արգելելն էր, այլ ոչ թե պետությունից «արտաքսելը»:

2. Դիմումատուները

161. Ընդունելով, որ «արտաքսում» բառը կարող է էապես խոչընդոտել Կոնվենցիայի թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի կիրառելիությանը, դիմումատուներն արտահայտեցին այն կարծիքը, որ զարգացողական մոտեցումը Դատարանին պետք է հանգեցնի սույն գործում թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի կիրառելիության ճանաչմանը:

162. Դիմումատուները, մասնավորապես, փորձում էին մեկնաբանել այդ դրույթը գործառնության և հետապնդող նպատակի տեսանկյունից: Իրենց կարծիքով հավաքական արտաքսման արգելման գլխավոր նպատակն էր պետություններին զերծ պահել օտարերկրացիների խմբերին հարկադրաբար այլ երկրներ ուղարկելուց, առանց նրանց անհատական հանգամանքների ուսումնասիրության: Այդ արգելքը պետք է նաև վերաբերեր բաց ծովում միգրանտներին առանց որևէ նախապես ընդունված

պաշտոնական որոշման հետ ուղարկելու գործելակերպը, քանզի նման քայլերը հավասարագոր էին «քողարկված արտաքսման»: Հետապնդվող նպատակի և «արտատարածքային» իմաստով մեկնաբանելու արդյունքում այդ դրույթը տեսական և ցնորականի փոխարեն գործնական և արդյունավետ էր դառնում:

163. Դիմումատուների կարծիքով, եթե նույնիսկ Դատարանը որոշեր խիստ տարածքային սկզբունքով կիրառել Կոնվենցիայի թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածը, նրանց վերադարձը Լիբիա բոլոր դեպքերում դիտվելու էր այդ հոդվածի կիրառելիության շրջանակում, որովհետև այն տեղի էր ունեցել Իտալիայի դրոշի տակ շարժվող նավի վրա, որը Իտալիայի Ծովագնացության օրենսգրքի 4-րդ հոդվածի համաձայն համարվում էր «Իտալիայի տարածք»:

Նրանց արտահանձնումը Լիբիային, որն իրականացվել էր առանց նրանց ինքնությունը նախապես հաստատելու և յուրաքանչյուր դիմումատուի անհատական հանգամանքներն ուսումնասիրելու, ըստ էության «հավաքական» հեռացման միջոցառում էր:

3. Երրորդ կողմ միջամտողները

164. ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների հարցերով գերագույն հանձնակատարը (*OHCHR*), որի դիրքորոշման հետ համամիտ էր նաև ՄԱԿ ՓԳՀ-ն, վստահեցնում էր սույն գործում Կոնվենցիայի թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի կիրառելիության մասին: Վերջինիս կարծիքով այդ խնդիրը հատուկ նշանակություն էր ձեռք բերում հաշվի առնելով այդ դրույթի ընդլայնված մեկնաբանության հնարավոր մեծ ազդեցությունը միջազգային միգրացոն գործընթացների վրա:

Ընդգծելով, որ օտարերկրացիների, այդ թվում՝ անկանոն իրավիճակում գտնվող անձանց հավաքական արտաքսումն ընդհանրապես արգելված է միջազգային և Համայնքի օրենքով, *OHCHR*-ն արտահայտեց այն տեսակետը, որ բաժ ծովում միջամտության ենթարկված անձանց պետք է նման արտաքսումից պաշտպանվելու հնարավորություն ընձեռնվի, նույնիսկ եթե նրանց չի հաջողվել հասնելու ուղևորման պետության սահմանին:

Բաց ծովում հավաքական արտաքսումն արգելված է ելնելով բարեխղճության սկզբունքից, որի լույսի ներքո պետք է մեկնաբանվեն Կոնվենցիայի դրույթները: Պետություններին բաց

ծովում կանգնեցված միգրանտներին հետ վերադարձնելու հնարավորություն ընձեռելը, հաշվի չառնելով Կոնվենցիայի թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածով ամրագրված երաշխիքը, հավասարազոր էր համաձայնվելուն, որ սահմանապահ գործողություններ իրականացնելիս պետությունները կարող են խուսափել Կոնվենցիայով ստանձնած իրենց պարտավորությունները կատարելուց:

Միևնույն ժամանակ, բաց ծովում տեղի ունեցած գործողությունների նկատմամբ Պայմանավորվող պետությունների իրավագրության իրականացման ճանաչումը ենթադրում էր, որ Կոնվենցիայով և կից Արձանագրություններով երաշխավորված բոլոր իրավունքները կիրառելի են:

165. Կոլումբիայի իրավագիտության դպրոցի Մարդու իրավունքների բաժանմունքի ներկայցուցիչները ընդգծեցին փախստականների իրավունքների պաշտպանության ոլորտում ընթացակարգային երաշխիքների պահպանման կարևորությունը: Պետությունները պարտավոր են պատշաճ ձևով քննել յուրաքանչյուր անհատի անհատական հանգամանքները, որպեսզի երաշխավորեն բոլոր այդ մարդկանց հիմնարար իրավունքների պաշտպանությունը և վնաս պատճառելու վտանգի դեպքում զերծ մնան նրանց հեռացնելուց:

Կոլումբիայի իրավագիտության դպրոցի Մարդու իրավունքների բաժանմունքի ներկայցուցիչները նշեցին, որ թեև ծովային ճանապարհով անորինական միգրացիան նոր երևույթ չէր, սակայն միջազգային հանրությունը գնալով ավելի շատ էր մտահոգվում ներգաղթողների նկատմամբ Պետությունների կողմից իրականացվող հսկիչ գործունեության պատճառով, կարևորելով ծովային միջամտությունները սահմանափակելու ուղղությամբ քայլեր ձեռնարկելու անհրաժեշտությունը: *Non-refoulement*-ի սկզբունքը պետություններին արգելում է արտահանձնել անձանց՝ առանց գնահատելու նրանցից յուրաքանչյուրի հանգամանքները:

ՄԱԿ-ի տարբեր գործակալություններ, այդ թվում՝ Խոշտանգումների դեմ հանձնաժողովը, միանշանակ պնդում են, որ նման գործունեությունը կարող է հանգեցնել մարդու իրավունքների միջազգային չափորոշիչների խախտման և ընդգծում են յուրաքանչյուր անձի ինքնության հաստատման և դեպքի գնահատման անհրաժեշտությունը, որը թույլ կտա կանխելու մարդկանց վերադարձը այն դեպքերում, երբ դա

վատնգավոր է: Մարդու իրավունքների միջամերիկյան հանձնաժողովը ճանաչել էր այդ ընթացակարգային երաշխիքների կարևորությունը «Մարդու իրավունքների հախճան կետերը և մյուսներն ընդդեմ Միացյալ Նահանգների» գործով կայացրած դատավճռում (գանգատ թիվ 10.675, զեկույց թիվ 51/96, § 163), որտեղ նա կարծիք էր արտահայտել, որ Միացյալ Նահանգները անթույլատրելի կերպով վերադարձրել էին Հաիթիից եկած չգրանցված միգրանտներին, առանց նրանց կարգավիճակը համապատասխան ձևով որոշելու և զրկելով նրանց կարծիք հայտնելու հնարավորությունից, որի հիման վրա կկայացվեր վերջիններիս փախստականի կարգավիճակ շնորհելու մասին որոշումը: Այդ դատավճիռը չափազանց կարևոր էր, քանի որ այն չհամընկավ ԱՄՆ-ի Գերագույն դատարանի կողմից նախկինում արտահայտված դիրքորոշման հետ «*Sale* ընդդեմ հաիթյան կենտրոնների խորհրդի» գործում (113 S. Ct., 2549, 1993թ.):

Ա. Դատարանի գնահատականը

1. Ընդունելիությունը

166. Դատարանն առաջին հերթին քննության է առնելու թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի կիրառելիությունը: «*Becker* ընդդեմ Դանիայի» գործում (գանգատ թիվ 7011/75, 1975թ. հոկտեմբերի 3-ի Հանձնաժողովի որոշումը, Decisions and Reports (DR) 4, էջ 236), որը վերաբերում էր դանիական իշխանությունների կողմից մոտ 200 վիետնամացի երեխաների խմբի հարկադիր հայրենադարձությանը, Հանձնաժողովն առաջին անգամ «օտարերկրացիների հավաքական արտաքսումը» սահմանել էր որպես «իրավասու իշխանության կողմից ձեռնարկված ցանկացած միջոց, որով օտարերկրացիներին որպես խմբի հարկադրվում են լքել երկիրը, բացառությամբ այն դեպքի, երբ նման միջոցառումն իրականացվում է խմբի յուրաքանչյուր օտարերկրացի անդամի անհատական գործի ողջամիտ և անաչառ քննության հիման վրա և արդյունքում»:

167. Այդ սահմանումը հետագայում կիրառվել է Կոնվենցիայի մարմինների կողմից թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածին վերաբերող այդ գործերում: Դատարանը նշում է, որ նման գործերը հիմնականում վերաբերել են քննության առարկա հանդիսացող

տարածքում գտնվող անձանց (տես՝ «*K.G.* ընդդեմ գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության», գանգատ թիվ 7704/76, 1977թ. մայիսի 11-ի Հանձնաժողովի որոշում, «*O.* և մյուսներն ընդդեմ Լյուքսեմբուրգի», գանգատ թիվ 7757/77, 1978 մարտի 3-ի Հանձնաժողովի որոշում, «*A.* և մյուսներն ընդդեմ Նիդերլանդների», գանգատ թիվ 14209/88, 1988թ. դեկտեմբերի 16-ի Հանձնաժողովի որոշում, DR 59, էջ 274, «*Andric* ընդդեմ Շվեդիայի» (որոշում), no. 45917/99, 23 փետրվարի 1999թ., «*Čonka* ընդդեմ Բելգիայի», գանգատ թիվ 51564/99, ՄԻԵԴ 2002-I, «*Davydov* ընդդեմ Էստոնիայի» (որոշում), գանգատ թիվ 16387/03, 31 մայիսի 2005թ., «*Berisha* և *Haljiti* ընդդեմ «Մակեդոնիայի Նախկին Հարավսլավական Հանրապետության»» (որոշում), գանգատ թիվ 18670/03, ՄԻԵԴ 2005-VIII, «*Sultani* ընդդեմ Ֆրանսիայի», գանգատ թիվ 45223/05, ՄԻԵԴ 2007-IV, «*Ghulami* ընդդեմ Ֆրանսիայի» (որոշում), գանգատ թիվ 45302/05, 7 ապրիլի 2009թ., և «*Dritsas* և մյուսներն ընդդեմ Իտալիայի» (որոշում), գանգատ թիվ 2344/02, 1 փետրվարի 2011թ.):

168. «*Xhavara* և մյուսներն ընդդեմ և Ալբանիայի» գործը ((որոշում), գանգատ թիվ 39473/98, 11 հունվարի 2001թ.), սակայն, վերաբերում էր Ալբանիայի երկու քաղաքացիներին, որոնք փորձել էին ալբանական նավի վրա գտնվելիս անօրինական ձևով մուտք գործել Իտալիա, բայց կանգնեցվել էին իտալական ռազմանավի կողմից Իտալիայի ափերից մոտ 35 ծովային մղոն հեռավորության վրա: Իտալական զինվորականները փորձել էին կասեցնել ալբանական նավի վրա գտնվող անձանց մուտքը իրենց պետության տարածք, որի արդյունքում նավերը բախվել էին միմյանց և հիսուն հինգ մարդ այդ թվում՝ դիմումատուների ծնողները, զոհվել էին: Այդ գործում դիմումատուները մասնավորապես բողոքարկել էին 1997թ. թիվ 60 Օրենսդրական որոշումը, որի համաձայն երկիր անօրինական ձևով մուտք գործաց օտարերկրացիներն անմիջապես ենթակա էին արտաքսման, ընդ որում նման արտաքսումը կարող է միայն բողոքարկվել դատարանում առանց վճռի կասեցման հնարավորության: Նրանք գտնում էին, որ դա խախտում էր թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածով սահմանված երաշխիքը: Դատարանը մերժեց բողոքն *ratione personae* անհամատեղելիության հիմքով, քանի որ նշված դրույթն իրենց դեպքում չէր կիրառվել, և գտավ, որ թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածը այդ գործի նկատմամբ կիրառելի չէր:

169. Ուստի, ներկա գործում, Դատարանը պետք է առաջին անգամ ուսումնասիրի, թե արդյոք թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածը կիրառելի է օտարերկրացիներին երրորդ պետություն հետացնելու դեպքում, եթե այն իրականացվել է հետացնող պետության սահմաններից դուրս գտնվող տարածքից: Դատարանը պետք է որոշի, թե արդյոք դիմումատուների տեղափոխումը Լիբիա քննության առնվող դրույթի իմաստով հանդիսացել էր «օտարերկրացիների հավաքական արտաքսում»:

170. Կոնվենցիայի դրույթները մեկնաբանելիս Դատարանը առաջնորդվում է Միջազգային պայմանագրերի իրավունքի մասին Վիեննայի կոնվենցիայի 31-33 (տես, օրինակ, «*Golder* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության», 21 փետրվարի 1975թ., § 29, Series A գանգատ թիվ 18, «*Demir* և *Baykara* ընդդեմ Տուրքիայի» [ՄՊ], գանգատ թիվ 34503/97, § 65, ՄԻԵԴ 2008թ., և «*Saadi* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» [ՄՊC], գանգատ թիվ 13229/03, § 62, ՄԻԵԴ 2008թ.):

171. Համաձայն Միջազգային պայմանագրերի իրավունքի մասին Վիեննայի կոնվենցիայի, Դատարանը պետք է մեկնաբանի պայմանագրի հասկացությունները՝ դրանց համատեքստում տրվող սովորական իմաստին համապատասխան, ինչպես նաև պայմանագրի առարկայի և նպատակի լույսի ներքո: Նա պետք է հաշվի առնի այն փաստը, որ քննության առնվող դրույթը կազմում է մարդու իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության մասին միջազգային պայմանագրի մասը և, որ Կոնվենցիան պետք է դիտվի իր ամբողջականության ներքո և մեկնաբանվի այնպիսի եղանակով, որը կնպաստի տարբեր դրույթների ներքին հետևողականությանն ու ներդաշնակությանը (տես՝ «*Stec* և մյուսներն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» (որոշում) [ՄՊ], գանգատներ թիվ 65731/01 և 65900/01, § 48, ՄԻԵԴ 2005-X): Դատարանը պետք է նաև հաշվի առնի Պայմանավորվող կողմերի միջև հարաբերություններում կիրառվող միջազգային իրավունքի համապատասխան կանոններն ու սկզբունքները (տես՝ «*Al-Adsani* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» [ՄՊ], գանգատ թիվ 35763/97, § 55, ՄԻԵԴ 2001-XI, և «*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi* ընդդեմ Իռլանդիայի» [ՄՊ], գանգատ թիվ 45036/98, § 150, ՄԻԵԴ 2005-VI, տես նաև՝ Վիեննայի կոնվենցիայի 31 § 3 (c) հոդվածը): Դատարանը նաև կարող է դիմել մեկնաբանության լրացուցիչ միջոցների, այդ թվում Կոնվենցիայի *travaux préparatoires*

[նախապատրաստական նյութերին և պայմանագրի կնքման հանգամանքներին]՝ վերը նշված միջոցներին համապատասխան որոշված իմաստը հաստատելու կամ այն բացատրելու համար, երբ մեկնաբանությունը իմաստը թողնում է երկիմաստ կամ անհասկանալի, կամ հանգեցնում է բացարձակ անհեթեթ կամ անմիտ արդյունքի (տես՝ Վիեննայի կոնվենցիայի 32-րդ հոդվածը):

172. Կառավարությունը արտահայտել էր այն տեսակետը, որ ներկա գործում թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի կիրառմանը խանգարում է տրամաբանական խոչընդոտ՝ այն փաստը, որ Լիբիա տեղափոխման պահին դիմումատուները Իտալիայի տարածքում չէին գտնվել, որի պատճառով, Կառավարության կարծիքով, միջոցառումը չէր կարող «արտաքսում» համարվել այդ հասկացության սովորական իմաստով:

173. Դատարանը այդ հարցում Կառավարության հետ համամիտ չէ: Այն նախ և առաջ նշում է, որ թեև մինչ ներկա պահը քննության առնված գործերը վերաբերում էին անձանց, ովքեր արդեն իսկ, տարբեր եղանակներով, հայտնվել էին համապատասխան երկրի տարածքում, թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի ձևակերպումն իքնին չի խոչընդոտում վերջինիս արտատարածքային կիրառմանը: Հարկ է նշել, որ թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածում «տարածք» հասկացությունն ընդհանրապես նշված չէ, մինդեռ Արձանագրության 3-րդ հոդվածում, ընդհակառակը, հատուկ նշվում է արտաքսման համար անթույլատրելի հանդիսացող տարածային շրջանակը: Կոնվենցիայի թիվ 7 Արձանագրության 1-ին հոդվածում նույնպես հստակ նշված է պետության տարածքում օրինական կարգով բնակվող օտարերկրացիների արտաքսման անթույլատրելիության մասին: Դատարանի գտնում է, որ այդ ձևակերպումն անտեսել չի կարելի:

174. Թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի կիրառման շրջանակը և ոլորտը *travaux préparatoires*-ով հստակ չեն բացահայտվում: Այնուամենայնիվ թիվ 4 Արձանագրության 1963թ. Բացատրական զեկույցում նշված է, որ Փորձագետների հանձնաժողովի տեսանկյունից 4-րդ հոդվածի նպատակն է եղել պաշտոնապես արգելելու «այդպիսի օտարերկրացիների վերջին տարիներին տեղի ունեցող հավաքական արտահանումը»: Հետևաբար, «հասկանալի է, որ [4-րդ հոդվածի] և 3-րդ հոդվածի 1-

ին մասի ընդունումը, բացարձակապես չի կարող մեկնաբանվել, որպես «անցյալում հնարավոր հավաքական արտաքսման որևէ միջոցառում արդարացնող»: Փաստաթղթի նախագծի մեկնաբանությունից հետևում է, որ Փորձագետների հանձնաժողովի կարծիքով օտարերկրացիները, որոնց մասին խոսք է գնում այդ հոդվածում, ոչ միայն նրանք են, ովքեր օրինական կարգով բնակվում են երկրի տարածքում, այլ «բոլոր նրանք, ովքեր չունեն պետության քաղաքացիության փաստացի իրավունք, անկախ նրանից թե նրանք անցնում են այդ երկրի տարածքով, ժամանակավոր գտնվում են այնտեղ թե մշտապես բնակվում են, փախստական են թե մուտք են գործել երկիր սեփական նախաձեռնությամբ, չունեն քաղաքացիություն, թե այլ երկրի քաղաքացի են» (Հանձնաժողովի վերջնական նաժագծի 4-ր հոդված էջ 505, կետ 34): Ի վերջո, թիվ 4 Արձանագրության նախագծի հեղինակների կարծիքով, «արտաքսել» բառը պետք է մեկնաբանվի «Բառի ներկայումս կիրառվող բուն իմաստով (տեղից հեռացնել)»: Թեև վերջին սահմանումը տրված է Արձանագրության 3-րդ հոդվածին վերաբերող բաժնում, Դատարանը գտնում է, որ այն կարելի է կիրառել նաև Արձանագրության 4-րդ հոդվածի նկատմամբ: Այդ ամենից հետևում է, որ *travaux préparatoires*-ը չեն բացառում թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի արտատարածքային կիրառումը:

175. Մնում է պարզել սակայն, թե արդյոք նման կիրառումն արդարացված է: Այդ հարցին պատասխան տալու համար հաշվի պետք է առնել ուսումնասիրվող դրույթի նպատակն ու իմաստը, որոնք իրենց հերթին պետք է վերլուծվեն Դատարանի նախադեպային իրավունքում խորապես արմատավորված սկզբունքի լույսի ներքո, ըստ որի Կոնվենցիան «կենդանի գործիք» է և պետք է մեկնաբանվի արդի պայմանների լույսի ներքո (տես, օրինակ, վերը նշված «*Soering*», § 102, «*Dudgeon* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության», 22 հոկտեմբերի 1981թ., Series A գանգատ թիվ 45, «*X, Y* և *Z* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության», 22 ապրիլի 1997թ., *Reports* 1997-II, «*V.* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» [GC], գանգատ թիվ 24888/94, § 72, ՄԻԵԴ 1999-IX, և «*Matthews* ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» [ՄՊ], գանգատ թիվ 24833/94, § 39, ՄԻԵԴ 1999-I): Բացի այդ, կարևոր է, որպեսզի Կոնվենցիան մեկնաբանվի և կիրառվի այնպիսի ճանապարհով, որը տեսական և ցնորականի փոխարեն երաշխիքները գործնական և արդյունավետ

դարձնի (տես՝ «*Marckx* ընդդեմ Բելգիայի», 13 հունիսի 1979թ., § 41, Series A զանգատ թիվ 31, «*Airey* ընդդեմ Իռլանդիայի», 9 հոկտեմբերի 1979թ., § 26, Series A զանգատ թիվ 32, «*Mamatkulov* և *Askarov* ընդդեմ Թուրքիայի» [ՄՊ], զանգատներ թիվ 46827/99 և 46951/99, § 121, ՄԻԵԴ 2005-I, և «*Leyla Şahin* ընդդեմ Թուրքիայի» [GC], զանգատ թիվ 44774/98, § 136, ՄԻԵԴ 2005-XI):

176. Թիվ 4 արձանագրությունը կազմելուց հետո երկար ժամանակ է անցել: Այդ ընթացքում Եվրոպայում միգրանտների հոսքերը շարունակում էին աճել, ավելանում էր նաև ծովով ժամանող միգրանտների թիվը, թեև միգրանտներին բաժնի ծովում միջամտելը և նրանց տարանցման կամ քաղաքացիության երկիր վերադարձնելը ներկայումս դարձել են միգրանտների վերահսկողության միջոցներ, որոնք կիրառվում են պետությունների կողմից անկանոն միգրացիայի դեմ պայքարում:

Տնտեսական ճգնաժամը և վերջին ժամանակաշրջանի սոցիալական և քաղաքական փոփոխությունները հատկապես մեծ ազդեցություն են ունեցել Աֆրիկայի և Մերձավոր Արևելքի մի շարք տարածաշրջանների վրա, նոր մարտահրավերներ ստեղծելով եվրոպական պետությունների համար միգրացիայի վերահսկողության ոլորտում:

177. Դատարանն արդեն նշել էր, որ Հանձնաժողովի և Դատարանի գործող նախադեպային իրավունքի համաձայն թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի նպատակն է արգելելու պետություններին իրենց տարածքից հեռացնել որոշ օտարերկրացիների՝ առանց նրանց անձնական հանգամանքները քննելու և, հետևաբար, զրկելով նրանց իշխանությունների կողմից ձեռնարկվող միջոցառման դեմ փաստարկներ ներկայացնելու հնարավորությունից: Հետևաբար, եթե թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածը կիրառվեր միայն Կոնվենցիայի Մասնակից պետությունների տարածքից հավաքական արտաքսումների դեպքում, ներկա միգրացիոն հոսքերի զգալի մասը դուրս կմնար այդ դրույթի շրջանակից, չնայած այն հանգամանքի, որ վարվելագիծը, որն այն ձգտում է արգելել, կարող է դրսևորվել նաև պետության սահմաններից դուրս գտնվող տարածքում, մասնավորապես, բաց ծովում, ինչպես որ դա եղել էր ներկա գործի հանգամանքներում: Նման դեպքում, որոնք ներկայումս աճի միտում ունեն, 4-րդ հոդվածը գործնականում կկորցնի իր արդյունավետությունը: Արդյունքում այն միգրանտները, որոնք

հաճախ վտանգի ենթարկելով իրենց կյանքը, ընտրել են ծովային ճանապարհը և չեն կարողացել հասնել պետության սահմաններին, ի տարբերություն ցամաքով ճանապարհորդող միգրանտների, կզրկվեն մինչ արտաքսվելն իրենց անհատական հանգամանքների քննության իրավունքից:

178. Ուստի պարզ է, որ թեև «իրավագործություն» հասկացությունը սկզբունքորեն տարածքային է և նախատեսում է, որ այն իրականացվի պետությունների տարածքում (տես սույն դատավճռի 71-րդ կետը) արտաքսման հասկացությունը նույնպես սկզբունքորեն տարածքային է այն իմաստով, որ արտաքսումները հիմնականում իրականացվում են ազգային սահմաններում գտնվող տարածքից: Սակայն այն դեպքերում, երբ, ինչպես և ներկա գործում, Դատարանը գտնում է, որ Պայմանավորվող պետությունն իր իրավասությունը իրականացրել է իր ազգային սահմաններից դուրս գտնվող տարածքից, այն որևէ արգելք չի տեսնում համարելու համար, որ այդ պետության կողմից արտատարածքային իրավագործության իրականացումը հավաքական արտաքսման ձևով է իրականացվել: Հակառակ եզրակացության հանգելու և այդ հասկացությունը զուտ տարածքային շրջանակով սահմանափակելու դեպքում անհամապատասխանություն կառաջանար Կոնվենցիայի և թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի կիրառման շրջանակի միջև, որը կհակասեր այն սկզբունքին, որ Կոնվենցիան պետք է ամբողջական տեսքով մեկնաբանվի: Բացի այդ, ինչ վերաբերում է պետության կողմից իր իրավագործության իրականացմանը բաժ ծովում, Դատարանն արդեն նշել էր, որ ծովային միջավայրի հատուկ պայմանները չեն կարող արդարացնել վերջինիս օրենքի կարգավորման շրջանակից դուրս բերումը, որի արդյունքում մարդիք զրկված կլինեն որևէ իրավական համակարգի պաշտպանությունից, որը թույլ կտար նրանց օգտվելու Կոնվենցիայով պաշտպանված իրավունքներից և երաշխիքներից, որոնք պետությունները ձեռնամուխ են եղել ապահովելու իրենց իրավագործության ներքո (տես՝ վերը նշված «*Medvedyev*» և մյուսները», § 81):

179. Վերը նշված նկատառումները հարցականի տակ չեն դնում սեփական միգրացիոն քաղաքացիությունը սահմանելու պետությունների իրավունքը: Սակայն անհրաժեշտ է նշել, որ միգրացիոն հոսքերի կառավարման հետ կապված խնդիրները չեն

կարող արդարացնել Կոնվենցիայով պետությունների կողմից ստանձնված պարտավորությունների հետ անհամատեղելի գործելակերպի դիմելը: Դատարանն այդ կապակցությամբ կրկնում է, որ միջազգային պայմանագրերի դրույթները պետք է մեկնաբանվեն բերեխղճության ոգով՝ միջազգային պայմանագրի առարկայի և նպատակի լույսի ներքո և արդյունավետության սկզբունքին համապատասխան (տես՝ վերը նշված «*Mamatkulov and Askarov*», § 123):

180. Հաշվի առնելով վերոհիշյալը Դատարանը գտնում է, որ պետության կողմից իր ինքնիշխան իրավունքն իրականացնելիս բաց ծովում կատարվող միջամտությունների համատեքստում օտարերկրացիների հեռացումը, որը միտված է միգրանտներին իր սահմաններին հասնելու կանխարգելմանը, կամ նույնիսկ նրանց հետ ուղարկելն այլ պետություն, հանդիսանում է կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի իմաստով իրավագործության իրականացում, որը առաջացնում է համապատասխան պետության պատասխանատվությունը թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի հիմքերով:

181. Սույն գործի հանգամանքներում Դատարանը գտնում է, որ գործողությունը, որը հանգեցրել էր դիմումատուներին Լիբիա տեղափոխելուն, իտալական իշխանությունների կողմից իրականացվել էր անկանոն միգրանտներին Իտալիայի տարածքում նավից վայրէջքը կանխելու նպատակով: Այդ կապակցությամբ այն կարևորում է նշված դեպքերից հետո իտալական մամուլում և պետական Մենատում Իտալիայի ներքին գործերի նախարարի արված հայտարարությունները, որոնցում նա ընդգծել էր բաց ծովում միգրանտների հետադարձի գործողությունների կարևորությունը և նշել էր 2009թ. մայիսին իրականացված գործողությունների շնորհիվ ծովային ճանապարհով Իտալիա ժամանող միգրանտների թվի զգալի նվազումը (տես սույն դատավճռի 13-րդ կետը):

182. Հետևաբար, Դատարանը մերժում է Կառավարության առարկությունը և գտնում է, որ թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածը կիրառելի է սույն գործում:

2. Ըստ էության

183. Դատարանը նշում է, որ մինչ օրս *Čonka*-ի գործը (տես վերը նշված դատավճռի մեջբերումը) միակ դեպքն էր, երբ այն թիվ 4

Արձանագրության 4-րդ հոդվածի խախտում էր արձանագրել: Գործը քննելիս հավաքական արտաքսում տեղի ունենալու մասին կարծիք ստեղծելու համար Դատարանն ուսումնասիրում էր գործի հանգամանքները, որպեսզի պարզեր թե արդյոք արտաքսման մասին որոշումներ կայացնելիս հաշվի էին առվել գործում ներգրավված անձանց անհատական հանգամանքները: Արդյունքում Դատարանը հայտարարել էր (§§ 61-63).

«Դատարանը սակայն նշում է, որ քննության առնվող կալանքի տակ վերցնելու և արտաքսելու մասին հրամանները տրվել էր 1999թ. սեպտեմբերի 29-ին տարածքը լքելու հրամանի կիրառումն ապահովելու համար, որն արձակվել էր բացառակապես Օտարերկրացիների մասին օրենքի 7-րդ բաժնի առաջին մասի 2-րդ կետի հիման վրա, և որտեղ դիմումատուների անհատական հանգամանքների մասին միակ հղումն այն էր, որ նրանց կացությունը Բելգիայում գերազանցել էր երեք ամիսը: Փաստաթղթում, մասնավորապես, որևէ հղում չէր արվում ապաստան ստանալու նրանց հայցի կամ 1999թ. մարտի 3-ի և հունիսի 18-ի որոշումների վրա: Հավանաբար այդ որոշումները նույնպես ուղեկցվել էին երկրի տարածքը լքելու հրամանով, սակայն այդ հրամանն ինքնին չէր լիազորում դիմումատուների հեռացումը: Ուստի դիմումատուների ձեռքակալության մասին հրամանն առաջին անգամ տրվել էր 1999թ. սեպտեմբերի 29-ի որոշմամբ՝ ապաստան հայցելու նրանց միջնորդության հետ կապ չունեցող իրավական հիմքով, որն այնուամենայնիվ բավական էր, որպեսզի ընթացք տրվեր վիճարկվող միջոցառումներին: Նման հանգամանքներում և հաշվի առնելով նույն երկրի քաղաքացիություն ունեցող մեծ թվով անձանց թիվը, որոնք արժանացել են նույն ճակատագրին ինչ որ դիմումատուները, Դատարանը գտնում է, որ կիրառված ընթացակարգը թույլ չի տալիս վերացնելու բոլոր կասկածները, որ արտաքսումը կարող էր հավաքական բնույթի լինել:

Այդ կասկածը էլ ավելի է ամրապնդվում մի շարք գործոնների պատճառով: Առաջին՝ մինչ դիմումատուների արտաքսումը գործում ներգրավված երկրի իշխանությունները հայտարարել էին, որ նախատեսվում են նման տեսակի գործողություններ և համապատասխան հանձնարարություններ էին տվել պատասխանատու մարմիններին դրանց իրականացման ուղղությամբ ..., երկրորդ՝ գործողությունում ներգրավված բոլոր օտարերկրացիներին հրամայել էին ոստիկանության բաժանմունք ներկայանալ նույն ժամին, երրորդ՝ երկիրը լքելու և ձեռքակալելու բոլոր հրամանները ձևակերպված էին նույնանման ոճով, չորրորդ՝ օտարերկրացիների համար չափազանց դժվար էր կապ հաստատել փաստաբանի հետ, և վերջապես, ապաստանի ընթացակարգն ավարտին չէր հասցվել:

Ամփոփելով, ոստիկանության բաժանմունք ժամանելու մասին օտարերկրացիներին ծանուցելու և նրանց արտաքսելու միջև ընկած ժամանակահատվածի որևէ փոխում ընթացակարգը բավարար երաշխիքներ

չէր նախատեսում, որոնք ցույց կտային, որ գործում ներգրավված յուրաքանչյուր անձի անհատական հանգամանքներն իրականում և հիմնովին կերպով հաշվի էին առնվել»:

184. Բացի այդ կոնվենցիոն մարմիններն իրենց նախադեպային իրավունքում նշել էին, որ այն փաստը, որ մի շարք օտարերկրացիների նկատմամբ կայացվում էր նույնանման որոշում, ինքնին չի հանգեցնում այն եզրակացության, որ առկա է հավաքական արտաքսում, եթե գործում ներգրավված անձանցից յուրաքանչյուրին հնարավորություն է ընձեռնվել իրավասու մարմիններին անհատական փաստարկներ ներկայացնել իր արտաքսման գործով (տես՝ վերը նշված «*K.G. ընդդեմ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության*», վերը նշված *Andric*, և վերը նշված *Sultani*, § 81): Ի վերջո Դատարանը որոշել էր, որ այն դեպքում, երբ արտաքսման որոշումը անհատական կարգով չկայացնելը [դիմումատուների] սեփական անօրինական վարվելակերպի հետևանք է, թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի խախտում տեղի չի ունենում (տես՝ վերը նշված «*Berisha and Haljiti*», և վերը նշված «*Dritsas* և մյուսները»):

185. Ներկա գործում Դատարանը կարող է միայն արձանագրել, որ դիմումատուների տեղափոխումը Լիբիա իրականացվել էր առանց դիմումատուների անհատական իրավիճակի որևէ ուսումնասիրության: Չէր վիճարկվում, որ Իտալիայի իշխանությունները դիմումատուների ինքնության հաստատման որևէ ընթացակարգ չէին կիրառել, որը որ կսահմանափակեր բոլոր կանգնեցված դիմումատուներին ռազմական նավեր տեղափոխելու և այնուհետև Լիբիայում իջեցնել նրանց հնարավորությունը: Բացի այդ Դատարանը նշում է, որ ռազմական նավերի անձնակազմը անձնական հարցազրույցներ անցկացնելու համար անհրաժեշտ նախապատրաստում չէր անցել և որ նրանց թարգմանիչներ կամ իրավաբանական խորհրդականներ չէին օժանդակում:

Դատարանի կարծիքով այդ ամենը համոզիչ կերպով վկայում է այն մասին, որ գործում ներգրավված անձանցից յուրաքանչյուրի անհատական հանգամանքները մանրամասն ուսումնասիրելու համար բավարար երաշխիքները բացակայում էին:

186. Նկատի ունենալով վերոշարադրյալը, Դատարանը հանգում է այն եզրակացության, որ դիմումատուների հեռացումը կրել էր հավաքական բնույթ, հակասելով թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածին: Հետևաբար, տեղի է ունեցել այդ հոդվածի խախտում:

V. ԿՈՆՎԵՆՏԻԱՅԻ ԹԻՎ 4 ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ 3-ՐԴ ԵՎ 4-ՐԴ
ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ՀԵՏ ՀԱՄԱՏԵՂ ԿՈՆՎԵՆՏԻԱՅԻ 13-ՐԴ
ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

187. Դիմումատուները բողոքել էին, որ իրենց հնարավորություն չէր ընձեռնվել օգտվելու Իտալիայի օրենսդրությամբ նախատեսված իրավական պաշտպանությունից և դրա շնորհիվ ներկայացնելու Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի և թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի հիմքերով բողոքները: Նրանք վկայակոչում էին Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածը, որտեղ ասված է.

«Յուրաքանչյուր ոք, ում սույն Կոնվենցիայով ամրագրված իրավունքներն ու ազատությունները խախտվում են, ունի պետական մարմինների առջև իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունք, նույնիսկ եթե խախտումը կատարել են ի պաշտոնե գործող անձինք»:

Ա. Կողմերի փաստարկները

1. Դիմումատուները

188. Դիմումատուները հայտարարել էին, որ Իտալիայի կողմից բաժ ծովում գտնվող անձանց առաջջարժման խափանումները հակասում էին օրենքին, և որ ներպետական մարմինները քննության չէին առել այդ որոշումների օրինականությունը՝ դրանք բեկանելու նպատակով: Այդ իսկ պատճառով դիմումատուները զրկված էին եղել Լիբիա ժամանելիս գանգատ հղելու հնարավորությունից, որն ինքնին Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի և թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի ենթադրյալ խախտում է:

189. Դիմումատուները պնդում էին, որ Իտալիայի իշխանությունները չէին կատարել Դատարանի նախադեպային իրավունքով սահմանված իրավական պաշտպանության միջոցների արդյունավետության որևէ պահանջ և նույնիսկ չէին ճշտել իրենց կողմից կալանավորված անձանց ինքնությունն ու անտեսել էին պաշտպանություն տրամադրելու նրանց խնդրանքները: Բացի այդ, եթե նույնիսկ ենթադրվեր, որ նրանք հնարավորություն էին ունեցել ռազմական անձնակազմին հայտնել ապաստան հայցելու իրենց խնդրանքի մասին, նրանք զրկված էին իտալական օրենսդրությամբ սահմանված ընթացակարգային երաշխիքներից, այդ թվում՝ դատարանին դիմելու

հնարավորությունից, այն պարզ պատճառով, որ գտնվել էին նավի վրա:

190. Դիմումատուները գտնում էին, որ տարածքային ինքնիշխանության իրավունքը իմիգրացիոն քաղաքականության համատեքստում ոչ մի դեպքում չպետք է հանգեցնի պետությունների համար Կոնվենցիայով սահմանված պարտավորությունների խախտման, այդ թվում՝ նրանց իրավագործության տակ գտնվող անձանց ներպետական դատարանում արդյունավետ իրավական պաշտպանություն հայցելու իրավունքից զրկելուն:

2. Կառավարությունը

191. Կառավարությունը ներկայացրեց, որ քանզի գործի դեպքերը ծավալվել էին նավերի վրա, դիմումատուներին ներպետական դատարան դիմելու իրավունքի երաշխավորելը հնարավոր չէր:

192. Մեծ Պալատում անցկացված դատաքննության ժամանակ Կառավարությունը պնդում էր, որ դիմումատուները պետք է դիմեին ներպետական դատարաններին՝ Կոնվենցիայի ենթադրյալ խախտումը ճանաչելու և, այդ դեպքում, փոխհատուցում ստանալու համար: Կառավարության կողմից արտահայտված տեսակետի համաձայն իտալական դատախարական համակարգը թույլ կտար սահմանելու դիմումատուներին փրկած ռազմական անձնակազմի պատասխանատվությունը ինչպես ներպետական, այնպես էլ միջազգային օրենքին համապատասխան:

Կառավարությունը հայտարարեց, որ դիմումատուները, որոնց ՄԱԿ ՓԳՀ-ն փախստականի կարգավիճակ էր շնորհել, կարող էին ցանկացած պահ մուտք գործել Իտալիայի տարածք և իրականացնել Կոնվենցիայով սահմանված իրենց իրավունքները, այդ թվում՝ դատական մարմիններին դիմելու իրավունքը:

3. Երրորդ կողմ միջամտողները

193. ՄԱԿ ՓԳՀ-ն հայտարարեց, որ *non-refoulement* սկզբունքը պետությունների համար նախատեսում էր ընթացակարգային պարտավորություններ: Բացի այդ, իրավասու մարմնի կողմից իրականացվող արդյունավետ ապաստանի ընթացակարգից օգտվելու իրավունքն էլ ավելի էր կարևորվում, երբ խոսքը գնում էր «խառը» միգրացիոն հոսքերի մասին, որոնց շրջանակից պետք է

առանձնացվելին և մյուս միգրանտներից տարբերվելին հնարավոր ապաստան հայցողները:

194. *AIRE* կենտրոնը, *Amnesty International* կազմակերպությունը և Մարդու իրավունքների միջազգային ֆեդերացիան (ՄԻՄՖ) գտնում էին, որ բաց ծովում միջամտության արդյունքում հետ ուղարկված անձինք զրկված էին նման գործողությունների համար պատասխանատու Պայմանավորվող պետություններում իրավական պաշտպանության որևէ հնարավորությունից, առավել ևս 13-րդ հոդվածի պահանջներին համապատասխանող իրավական պաշտպանության հնարավորությունից: Դիմումատուները զրկված էին իրենց վերադարձի դեմ փաստարկներ ներկայացնելու բավարար հնարավորությունից և անհրաժեշտ օժանդակությունից, մասնավորապես թարգմանչի օգնությունից, առավել ևս իրենց հանգամանքների մանրակրկիտ ուսումնասիրության հնարավորությունից, որը կբավարարեր Կոնվենցիայի պահանջներին: Միջամտող կազմակերպությունները պնդում էին, որ այն դեպքում, երբ Պայմանավորվող կողմերը ներգրավված են ուղևորների վերադարձին հանգեցնող ծովային միջամտության գործողություններում, նրանք պարտավոր են ապահովելու, որպեսզի բոլոր վերադարձվող անձանց արդյունավետ հնարավորություն ընձեռնվի վիճարկելու իրենց վերադարձը՝ Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքների լույսի ներքո և պահանջելու, որպեսզի մինչ վերադարձի իրականացումն ուսումնասիրվեն իրենց դիմումները:

Միջամտող կողմերը գտնում էին, որ դիմումատուների ինքնության հաստատման և նրանց պաշտպանության ու հայցերի անհատական գնահատման համար անհրաժեշտ իրավական պաշտպանության միջոցների բացակայությունը լուրջ բացթողում էր, նույնը կարելի էր ասել նաև վերադարձված անձանց հետագա ճակատագիրը պարզելու նպատակով ձեռնարկվող որևէ հետագա քայլերի բացակայության մասին:

195. Կոլումբիայի իրավագիտության դպրոցի Մարդու իրավունքների բաժանմունքի ներկայացուցիչները հայտարարեցին, որ մարդու իրավունքների և փախստականների հարցերով միջազգային իրավունքը նախ և առաջ պահանջում է, որպեսզի պետությունը միգրանտներին իրազեկի պաշտպանություն հայցելու իրենց իրավունքի մասին: Նման ծանուցումը չափազանց կարևոր էր կանգնեցված անձանց միջև

միջազգային պաշտպանության կարիք ունեցողներին բացահայտելու հարցում պետության պարտավորության իրականացման համար: Այդ պահանջն էլ ավելի էր կարևորվում ծովում կանգնեցված մարդկանց պարագայում, որովհետև տեղական օրենքներին վերջիններիս ծանոթ լինելը, ինչպես նաև թարգմանչի կամ իրավաբանի ծառայություններից օգտվելու հնարավորությունը գրեթե անհավանական էր: Այդ դեպքում յուրաքանչյուր անձ պետք է առանձին հարցաքննվեր իրավասու մարմնի կողմից՝ որպեսզի նրա դիմումին տրվեր անհատական լուծում:

Ա. Դատարանի գնահատականը

1. Ընդունելիությունը

196. Դատարանը կրկնում է, որ որոշել է ներպետական իրավական միջոցները չսպառելու մասին Մեծ Պալտում դատաքննության ժամանակ Կառավարության կողմից հայտարարված առարկությունը (տես սույն դատավճռի 62-րդ կետը) քննության առնելու 13-րդ հոդվածի հիմքերով բողոքի ըստ էության հետ միաժամանակ: Դատարանը նաև գտնում է, որ գանգատի այս մասը բարձրացնում է իրավունքի և փաստի հետ կապված բարդ խնդիրներ, որոնք հնարավոր չէ լուծել առանց գործն ըստ էության քննելու: Դատարանը գտնում է, որ Կոնվենցիայի 35 § 3 (ա) հոդվածի իմաստով գանգատն ակնհայտորեն անհիմն չէ: Այն նաև անընդունելի չէ որևէ այլ հիմքերով: Ուստի այն պետք է ընդունելի հայտարարվի: Դատարանը նաև գտնում է, որ գանգատի այդ մասը բարձրացնում է իրավունքի և փաստի հետ կապված բարդ խնդիրներ, որոնց հնարավոր չէ պատասխանել առանց գործն ըստ էության քննելու:

2. Ըստ էության

(ա) Ընդհանուր սկզբունքները

197. Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածով երաշխավորվում է Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքների և ազատությունների պարտադիր կիրառումն ապահովող իրավական պաշտպանության միջոցների առկայությունը ներպետական մակարդակով: Այդ

դրույթի իրականացումն ուստի պահանջում է ներպետական իրավական պաշտպանության միջոցների տրամադրումը Կոնվենցիայի հիմքերով ներկայացված «ոչ անհիմն գանգատի» ըստ էության քննության և համապատասխան օգնության տրամադրման համար: Դիմումատուի բողոքի բնույթից կախված 13 հոդվածի ներքո Պայմանավորվող պետությունների պարտավորությունների շրջանակը տարբեր է: Սակայն 13-րդ հոդվածով պահանջվող իրավական պաշտպանությունը պետք է լինի «արդյունավետ» ինչպես գործնականում, այնպես էլ օրենքի տեսանկյունից: «Իրավական պաշտպանության» «արդյունավետությունը» 13-րդ հոդվածի իմաստով չի նշանակում դիմումատուի համար պարտադիր բարենպաստ արդյունքի ապահովում: Նաև այդ դրույթում վկայակոչվող «իրավասու մարմինը» ոչ միշտ կարող է դատական մարմինն լինել, սակայն, այդ դեպքում, տրամադրված իրավական պաշտպանության արդյունավետությունը որոշելիս հաշվի է առնվում վերջինիս իրավասությունների ու տրամադրվող երաշխիքների համապատասխանությունը: Բացի այդ, եթե նույնիսկ տրամադրված իրավական պաշտպանության մեկ միջոցը բավարար չէ 13-րդ հոդվածի պահանջներն ամբողջությամբ բավարարելու համար, ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսվող նման միջոցների միասնությունը կարող է բավարարել այդ պահանջներին (տես՝ մի շարք այլ աղբյուրների թվում, «*Kudla* ընդդեմ Լեհաստանի» [ՄՊ], գանգատ թիվ 30210/96, § 157, ՄԻԵԴ 2000-XI):

198. Դատարանի նախադեպային իրավունքից հետևում է, որ դիմումատուի կողմից ներկայացված բողոքն առ այն, որ երրորդ երկիր հեռացվելու դեպքում նրան կսպառնա Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով արգելված վերաբերմունքի ենթարկվելու վտանգը «պետք է անմիջապես ենթարկվի «ներպետական մարմինների» խորը վերլուծությանը (տես «*Shamayev* և մյուսներն ընդդեմ Վրաստանի և Ռուսաստանի», գանգատ թիվ 36378/02, § 448, ՄԻԵԴ 2005-III, տես նաև վերը նշված *Jabari*, § 39): Առաջնորդվելով այդ սկզբունքով Դատարանը վճռել էր, որ «արդյունավետ պաշտպանության միջոցը» 3-րդ հոդվածի հետ միասնաբար 13-րդ հոդվածի իմաստով նախ պահանջում է նման իրավիճակում ցանկացած անձի ներկայացրած բողոքի «անկախ և մանրակրկիտ քննություն», եթե «գոկություն ունի 3-րդ հոդվածին հակասող

վերաբերմունքի ենթարկվելու լուրջ մտավախություն» և, երկրորդ, «վիճարկվող միջոցի կիրառումը կասեցնելու հնարավորություն» (տես՝ վերը նշված դատավճիռների 460 և 50-րդ կետերը համապատասխան):

199. Ավելին, *Čonka* գործով դատավճռում (վերը նշված, §§ 79 et seq.), Դատարանը անդրադառնալով Կոնվենցիայի թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի հետ համատեղ Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածին, նշել էր, որ պաշտպանության միջոցը չի բավարարում վերջինիս պահանջներն, եթե այն չի նախատեսում կայացված որոշման կասեցնելու հնարավորությունը: Այն մասնավորապես ընդգծեց (§ 79).

«Դատարանը գտնում է, որ 13-րդ հոդվածին համապատասխան արդյունավետ պաշտպանության միջոցի հասկացությունը պահանջում է, որպեսզի պաշտպանության միջոցը թույլ թա կանխելու Կոնվենցիային հակասող այն միջոցառումների իրականացումը, որոնք կարող են ունենալ անուղղելի հետևանքներ ... Հետևաբար, նման միջոցառումների իրականացումն առանց ներպետական մարմինների կողմից դրանց համապատասխանությունը Կոնվենցիայի ուսումնասիրելու, հակասում է 13-րդ հոդվածին, թեև այդ պայմանի պահպանման ձևաչափի հարցում Պայմանավորվող պետություններին տրվում է հայեցողության որոշակի շրջանակ ...»:

200. Հաշվի առնելով Դատարանի կողմից Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածին տրվող կարևորությունը և խոշտանգումների կամ դաժան վերաբերմունքի վտանգն իրականացվելու դեպքում առաջացած վնասի անշտկելիությունը, Դատարանը վճռել էր, որ որոշման կասեցման հնարավորությունը պետք է գործի նաև այն դեպքերում, երբ Մասնակից պետությունը որոշում է հեռացնել օտարերկրացուն այնպիսի երկիր, որտեղանձի համար առկա է նման վտանգի իրական սպառնալիք (տես՝ «*Gebremedhin /Geberamadhien/*» ընդդեմ Ֆրանսիայի», գանգատ թիվ 25389/05, § 66, ՄԻԵԴ 2007-II, և վերը նշված «*M.S.S.*» ընդդեմ Բելգիայի և Հունաստանի», § 293):

(բ) Կիրառումը սույն գործում

201. Դատարանն արդեն եզրակացրել էր, որ դիմումատուներին Լիբիա վերադարձնելը հանգեցրել էր Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի և թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի խախտումներին: Ուստի այդ կետերով դիմումատուների ներկայացված բողոքները 13-րդ հոդվածի նպատակների համար «անհիմն չեն»:

202. Դատարանը գտնում է, որ մինչ դիմումատուներին Լիբիա վերադարձնելը նրանց համար հնարավորություն չի ընձեռնվել օգտվելու անձի ինքնության հաստատման և անհատական հանգամանքների գնահատման ընթացակարգից (տես՝ սույն դատավճռի 185-րդ կետը): Կառավարությունն ընդունել էր, որ ռազմական նավերի վրա, որոնցով դիմումատուները վերադարձվել էին, նման ընթացակարգեր նախատեսված չեն եղել: Նավերի անձնակազմում ընդգրկված չեն եղել ոչ թարգմանիչներ, ոչ էլ իրավաբանական խորհրդականներ:

203. Դատարանը նշում է, որ դիմումատուները պնդում էին, որ իտալական ռազմական անձնակազմը նրանց որևէ տեղեկատվություն չի տրամադրել, այլ վստահեցրել է, որ նրանց ուղևորում են Բոալիա, ինչպես նաև չի իրազեկել այն ընթացակարգի մասին, որի շնորհիվ նրանք կարող էին խուսափել Լիբիա վերադառնալուց:

Կառավարության կողմից վիճարկվող այս հանգամանքը գնահատելիս, Դատարանն իրականությանն ավելի մոտ է համարում դիմումատուների վարկածը, քանի որ վերջինիս օգտին են վկայում նաև բազմաթիվ վկաների ցուցմունքները, որոնք տրամադրել են ՄԱԿ ՓԳՀ-ն, Եվրոպայի խորհրդի Խոշտանգումների և անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի և պատիժների կանխարգելման հաճաժողովը (CPT) և *Human Rights Watch* կազմակերպությունը:

204. Դատարանը նախկինում արձանագրել էր, որ տեղեկատվության անհասանելիությունը ապաստանի ընթացակարգերից օգտվելու համար հիմնական խոչընդոտն է (տես՝ վերը նշված «*M.S.S.* ընդդեմ Բելգիայի և Հունաստանի», § 304): Այն վերստին ընդգծում է անշտկելի հետևանքների հավանականություն ունեցող վերադարձի ենթակա յուրաքանչյուր անձի համար բավարար տեղեկատվություն ստանալու իրավունքի երաշխավորման կարևորությունը, որը թույլ կտա նման անձանց արդյունավետ ձևով օգտվելու համապատասխան ընթացակարգերից և հիմնավորելու իրենց բողոքները:

205. Անդրադառնալով սույն գործի հանգամանքներին, Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուները զրկված են եղել որևէ իրավական պաշտպանության հնարավորությունից, որը թույլ կտար իրենց բողոքներ ներկայացնել իրավասու մարմիններին Կոնվենցիայի 3-րդ և թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածների

հիմքերով և վերջիններիս ստիպել մինչ հեռացման միջոցառումն իրականացնելը մանրակրկիտ և անհապաղ ուսումնասիրելու դիմումատուների պահանջները:

206. Ինչ վերաբերում է Կառավարության այն փաստարկին, որ Լիբիա ժամանելուց անմիջապես հետո դիմումատուները պետք է օգտվեին իտալական քրեական դատարաններ դիմելու հնարավորությունից, Դատարանը կարող է միայն նշել, որ թեև գործնականում իրավական պաշտպանության նման միջոցն առկա էր, սակայն ռազմական նավերի անձնակազմի դեմ քրեական գործ հարուցելը բացարձակապես չէր բավարարի Կոնվենցիայի 13-րդ հեղվածի պահանջներին, քանի որ դա չէր բավարարի սույն դատավճռի վերևի մասում մեջբերված *Čonka* գործով դատավճռում ամրագրված որոշման կասեցման հնարավորության չափանիշին: Դատարանը կրկնում է, որ 13-րդ հոդվածից բխող պահանջն առ այն, որ վիճարկվող միջոցառման կատարումը կարող է կասեցվել, չի կարող դիտվել որպես երկրորդական միջոց (տես՝ վերը նշված «*M.S.S.* ընդդեմ Բելգիայի և Հունաստանի», § 388):

207. Դատարանը գալիս է այն եզրակացության, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի և թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի հետ համատեղ Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածի խախտում: Հետևաբար, դիմումատուներին չի կարելի մեղադրել իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցները բավարար չսպառելու համար և Կառավարության նախնական առարկությունը (տես սույն դատավճռի 62-րդ կետը) պետք է մերժվի:

VI. ԿՈՆՎԵՆԻԱՅԻ 46 ԵՎ 41-ԲԴ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԸ

Ա. Կոնվենցիայի 46-րդ Հոդվածը

208. 46-րդ Հոդվածում ամրագրված է.

«1. Բարձր պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են կատարել Դատարանի վերջնական վճիռները ցանկացած գործերի վերաբերյալ, որոնցում նրանք կողմեր են:

2. Դատարանի վերջնական վճիռն ուղարկվում է Նախարարների կոմիտե, որը վերահսկողություն է իրականացնում դրա կատարման նկատմամբ»:

209. Կոնվենցիայի 46-րդ հոդվածի համաձայն Բարձր պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են կատարելու Դատարանի վերջնական վճիռները բոլոր այն գործերով, որոնցում նրանք կողմեր են, որոնց կատարման վերահսկողությունն իրականացնում է Նախարարների կոմիտեն: Դա նշանակում է, որ Դատարանի կողմից խախտում արձանագրելու դեպքում պատասխանող Պետությունը պարտավոր է ոչ միայն վճարել շահակիցներին 41-րդ հոդվածին համապատասխան շնորհված արդարացի փոխհատուցման գումարը, այլ նաև իրականացնել պահանջվող ընդունուր և/կամ անհատական միջոցառումները: Քանի որ Դատարանի վճիռները որպես կանոն դեկլարատիվ բնույթ են կրում, ապա համապատասխան պետությունը, Նախարարների կոմիտեի վերահսկողությամբ, հիմնականում ինքն է որոշում միջոցները, որոնք կիրառում է Կոնվենցիայի 46-րդ հոդվածով սահմանված իրավական պարտավորությունները կատարելու համար, այն պայմանով, որ այդ միջոցները համահունչ լինեն Դատարանի վճռում ներկայացված եզրահանգումներին: Որոշ հատուկ իրավիճակներում, սակայն, Դատարանը կարող է նպատակահարմար գտնել պատասխանող Պետությանը մատնացույց անելու միջոցի տեսակը, որը կարող է կիրառվել վերջ դնելու համար պարբերաբար բնույթ կրող իրավիճակին, որը հիմք է ծառայում խախտման մացին եզրահանգման համար (տես՝ օրինակ, «*Ocalan* ընդդեմ Թուրքիայի» [ՄՊ], գանգատ թիվ 46221/99, § 210, ՄԻԵԴ 2005-IV, և «*Popov* ընդդեմ Ռուսաստանի», գանգատ թիվ 26853/04, § 263, 13 հուլիսի 2006թ.): Երբեմն խախտումը կարող է այնպիսի բնույթ կրել, որ այլ միջոցի ընտրության որևէ իրական հնարավորություն այլևս չի մնում (տես՝ վերը նշված *Assanidze*, § 198, «*Aleksanyan* ընդդեմ Ռուսաստանի», գանգատ թիվ 46468/06, § 239, 22 դեկտեմբերի 2008թ., և «*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)* ընդդեմ Շվեյցարիայի» (թիվ 2) [ՄՊ], գանգատ թիվ 32772/02, §§ 85 և 88, ՄԻԵԴ 2009թ.):

210. Ներկա գործում Դատարանը անհրաժեշտ է գտնում նշելու սույն դատավճռի իրականացման համար անհրաժեշտ անհատական միջոցները, որոնք, սակայն, ուժի մեջ են թողնում նման խախտումները կանխարգելմանն ուղղված ընդհանուր միջոցները (տես՝ վերը նշված «*M.S.S.* ընդդեմ Բելգիայի և Հունաստանի», § 400):

211. Դատարանը գտել է, *inter alia*, որ դիմումատուների վերադարձը Լիբիա առաջացրել էր վերջիններիս նկատմամբ դաժան վերաբերմունքի և Միբիա ու Էրիթրեա կամայական հայրենադարձության վտանգ: Նկատի ունենալով գործի հանգամանքները, Դատարանը գտնում է, որ Իտալիայի կառավարությունը պետք է ձեռնարկի բոլոր անհրաժեշտ քայլերը, որպեսզի հավաստիացում ստանա Լիբիայի իշխանություններից առ այն, որ դիմումատուները չեն ենթարկվի Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածին հակասող վերաբերմունքի կամ կամայականորեն չեն վերադարձվի իրենց երկրները:

Բ. Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածը

212. Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածում սահմանված է.

«Եթե Դատարանը գտնում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի կամ դրան կից Արձանագրությունների խախտում, իսկ համապատասխան Բարձր պայմանավորվող կողմի ներպետական իրավունքն ընձեռում է միայն մասնակի հատուցման հնարավորություն, ապա Դատարանը որոշում է, անհրաժեշտության դեպքում, տուժած կողմին արդարացի փոխհատուցում տրամադրել»:

213. Դիմումատուներից յուրաքանչյուրը հայցել էր 15,000 եվրո՝ ենթադրյալ բարոյական վնասի համար:

214. Կառավարությունը դեմ էր հանդես եկել այդ հայցին, նշելով, որ շնորհիվ Իտալիայի իշխանությունների միջամտությանը դիմումատուները փրկվել էին մահվանից:

215. Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուները պետք է հայտնվեր հոգեկան ընկճվածության վիճակում, որի դեպքում Դատարանի կողմից սուսկ խախտման արձանագրումը չի կարող բավարար փոխհատուցում հանդիսանալ: Հաշվի առնելով սույն գործով խախտումների բնույթը, Դատարանն արդարացի է համարում բավարարել դիմումատուների հայցը և նրանցից յուրաքանչյուրին շնորհել 15,000 եվրո բարոյական վնասի փոխհատուցման համար, ընդ որում վերոնշյալ գումարն ի պահ է առնվում դիմումատուների ներկայացուցիչների հավատարմագրային հաշվին:

Գ. Ծախսեր և ծախքեր

216. Դիմումատուները նաև հայցել էին 1,575.74 եվրո Դատարանում կրած ծախսերի և ծախքերի համար:

217. Կառավարությունը վիճարկում էր այդ հայցը:

218. Համաձայն դատարանի գործող նախադեպային իրավունքի, ծախսերը և ծախքերը կարող են փոխհատուցվել այնքանով, որքանով նրանք դիմումատուի կողմից փաստացիորեն կատարվել եղել են անհրաժեշտ և իրենց չափով ողջամիտ: Ներկա գործի հանգամանքներից ելնելով և հաշվի առնելով իր տրամադրության տակ առկա փաստաթղթերն ու Դատարանի նախադեպային իրավունքը, Դատարանը գտնում է որ Դատարանում անցկացված դատավարության համար հայցված փոխհատուցման ընդհանուր գումարը ողջամիտ է և որոշում է, որ այն պետք է փոխհատուցվի դիմումատուներին:

Դ. Չկատարման դեպքում հաշվարկվող տոկոսադրույքը

219. Դատարանը նպատակահարմար է համարում, որ չկատարման դեպքում հաշվարկվող տոկոսադրույքը պետք է հիմնված լինի Եվրոպական կենտրոնական բանկի կողմից սահմանված փոխառության տրամադրման առավելագույն տոկոսադրույքի վրա, որին պետք է գումարվի երեք տոկոս:

ԱՅՍ ՀԻՄՆԱՎՈՐՄԱՄԲ ԴԱՏԱՐԱՆԸ

1. Վճռում է, ձայների տասերեք կողմ չորս դեմ հարաբերակցությամբ, ցուցակից դուրս բերել հայցը՝ պրն. *Mohamed Abukar Mohamed*-ին և պրն *Hasan Shariff Abbirahman*-ին վերաբերող մասով,
2. Վճռում է, միաձայն, ցուցակից դուրս չբերել հայցը՝ մնացյալ դիմումատուներին վերաբերող մասով,
3. Եզրահանգում է, միաձայն, որ Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի նպատակների համար դիմումատուները գտնվել են Իտալիայի իրավագործության ներքո,

4. *Որոշում է*, միաձայն, գործի ըստ էության հետ միաժամանակ քննության առնել Կառավարության նախնական առարկությունները իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցները չսպառելու և դիմումատուների մոտ զոհի կարգավիճակի բացակայության մասին,
5. *Ընդունելի է հայտարարում*, միաձայն, 3-րդ հոդվածի հիմքերով բողոքները,
6. *Վճռում է*, միաձայն, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում՝ ելնելով այն փաստից, որ դիմումատուները հայտնվել են Լիբիայիում դաժան վերաբերմունքի ենթարկվելու վտանգի առջև և *մերժում է* Կառավարության նախնական առարկությունը՝ դիմումատուների մոտ զոհի կարգավիճակի բացակայության վերաբերյալ,
7. *Վճռում է*, միաձայն, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում, ելնելով այն փաստից, որ դիմումատուները հայտնվել են Սոմալիա և Էրիթրեա հանյրենադարձության վտանգի առջև,
8. *Ընդունելի է հայտարարում*, միաձայն, թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի հիմքերով բողոքը,
9. *Վճռում է*, միաձայն, որ տեղի է ունեցել թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածի խախտում,
10. *Ընդունելի է հայտարարում*, միաձայն, Կոնվենցիայի թիվ 4 Արձանագրության 3-րդ և 4-րդ հոդվածների հետ համատեղ Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածի հիմքերով բողոքը,
11. *Վճռում է*, միաձայն, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի հետ համատեղ 13-րդ հոդվածի և թիվ 4 Արձանագրության 4-րդ հոդվածների հետ համատեղ Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածի խախտում և *մերժում է*, միաձայն, Կառավարության նախնական առարկությունը՝ իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցների չսպառման վրաբերյալ,

12. Վճռում է, միաձայն, որ.

(ա) պատասխանող պետությունը երեք ամիսների ընթացքում պարտավոր է դիմումատուին վճարել հետևյալ գումարները.

(i) 15,000 եվրո (տասնհինգ հազար եվրո) յուրաքանչյուրին, գումարաց բոլոր հարկերը, որոնք կարող են ծագել բարոյական վնասի փոխհատուցման արդյունքում, ընդ որում այդ գումարներ ի պահ են առնվում դիմումատուների ներկայացուցիչների հավատարմագրային հաշվին,

(ii) 1,575.74 եվրո (հազար հինգ հարյուր յոթանասուն հինգ եվրո յոթանասուն չորս ցենտ) ընդհանուր գումար, գումարած հարկերը, որոնք կարող են գանձման ենթակա լինել ծախսերի և ծախքերի գծով,

(բ) վերը նշված երեք ամսվա ավարտից հետո մինչև կարգավորումը պետք է պարտքերի չվճարման ժամանակահատվածում վճարվի վերը նշված գումարի հասարակ տոկոսը Եվրոպական կենտրոնական բանկի սահմանած վարկի մարզինալ տոկոսադրույքին հավասար դրույքով, որին պետք է ավելացվի երեք տոկոսային կետ:

Կատարված է անգլերեն և ֆրանսերեն լեզուներով, հրապարակվել է 2012թ. փետրվարի 23-ին հրապարակային նիստում, որը տեղի է ունեցել Մարդու Իրավունքների Դատարանի շենքում, Ստրասբուրգում՝ Դատարանի կանոնակարգի 77 § 2 և 3 կանոնների համաձայն:

Michael O'Boyle

Քարտուղար

Nicolas Bratza

Նախագահ

Համաձայն Կոնվենցիայի 45 § 2 հոդվածի և Դատարանի կանոնակարգի 74 § 2 կանոնի, սույն դատավճռին կից ներկայացվում է դատավոր *Pinto de Albuquerque*-ի հատուկ կարծիքը:

«Հատուկ կարծիքները չեն թարգմանվել, սակայն ներկայացված են անգլերեն և/կամ ֆրանսերեն լեզուներով դատավճռի պաշտոնական լեզվով կազմված տարբերակում (տարբերակներում), որոնց կարելի է ծանոթանալ Դատարանի նախադեպային իրավունքի տվյալների շտեմարանում (HUDOC)»:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ

ԴԻՄՈՒՄԱՏՈՒՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱԿԸ

	Դիմումատուի անուն	Ծննդյան երկիր և թիվ	Դիմումատուի ներկա կարգավիճակը
1.	JAMAA Hirsi Sadik	Սոմալի, 30 մայիսի 1984թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. հունիսի 25-ին (N. 507-09C00279)
2.	SHEIKH ALI Mohamed	Սոմալի, 22 հունվարի 1979թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. օգոստոսի 13-ին (N. 229-09C00002)
3.	HASSAN Moh'b Ali	Սոմալի, 10 սեպտեմբերի 1982թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. հունիսի 25-ին (N. 229-09C00008)
4.	SHEIKH Omar Ahmed	Սոմալի, 1 հունվարի 1993թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. օգոստոսի 13-ին (N. 229-09C00010)
5.	ALI Elyas Awes	Սոմալի, 6 հունիսի 1983թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. օգոստոսի 13-ին (N. 229-09C00001)
6.	KADIYE Mohammed Abdi	Սոմալի, 28 մարտի 1988թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. հունիսի 25-ին (N. 229-09C00011)
7.	HASAN Qadar Abfillzhi	Սոմալի, 8 հուլիս 1978թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. հուլիսի 26-ին

Դիմումատուի անուն		Ծննդյան երկիր և թիվ	Դիմումատուի ներկա կարգավիճակը
			(N. 229-09C00003)
8.	SIYAD Abduqadir Ismail	Սոմալի, 20 հունիսի 1976թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. օգոստոսի 13-ին (N. 229-09C00006)
9.	ALI Abdigani Abdillahi	Սոմալի, 1 հունվարի 1986թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. հունիսի 25-ին (N. 229-09C00007)
10.	MOHAMED Mohamed Abukar	Սոմալի, 27 փետրվարի 1984թ.	Մահացել է, մահվան օրը հայտնի չէ
11.	ABBIRAHMAN Hasan Shariff	Սոմալի, ծննդյան թիվն անհայտ է	Մահացել է 2009թ. նոյեմբերին
12.	TESRAY Samsom Mlash	Էրիթրեա, ծննդյան թիվն անհայտ է	Գտնվելու վայրն անհայտ է
13.	HABTEMCHAEL Waldu	Էրիթրեա, 1 հունվարի 1971թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. հունիսի 25-ին (N. 229-08C00311), բնակվում է Շվեյցարիայում
14.	ZEWEIDI Biniam	Էրիթրեա, 24 ապրիլի 1973թ.	Բնակվում է Լիբիայում
15.	GEBRAY Aman Tsyehansi	Էրիթրեա, 25 հունիսի 1978թ.	Բնակվում է Լիբիայում
16.	NASRB Mifta	Էրիթրեա, 3 հուլիսի 1989թ.	Բնակվում է Լիբիայում
17.	SALIH Said	Էրիթրեա, 1 հունվարի 1977թ.	Բնակվում է Լիբիայում

	Դիմումատուի անուն	Ծննդյան երկիր և թիվ	Դիմումատուի ներկա կարգավիճակը
18.	ADMASU Estifanos	Էրիթրեա, ծննդյան թիվն անհայտ է	Գտնվելու վայրն անհայտ է
19.	TSEGAY Habtom	Էրիթրեա, date ծննդյան թիվն անհայտ է	Գտնվում է Թունիսի փախստականների Չուչա ճամբարում
20.	BERHANE Ermias	Էրիթրեա, 1 օգոստոսի 1984թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2011թ. մայիսի 25-ին, բնակվում է Իտալիայում
21.	YOHANNES Robel Abzaghi	Էրիթրեա, 12 հունիսի 1985թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. հոկտեմբերի 8-ին (N. 507-09C001346), բնակվում է Բենինում
22.	KERI Telahun Meherte	Էրիթրեա, ծննդյան թիվն անհայտ է	Գտնվելու վայրն անհայտ է
23.	KIDANE Hayelom Mogos	Էրիթրեա, 24 փետրվարի 1974թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. հունիսի 25-ին (N. 229-09C00015), բնակվում է Շվեյցարիայում
24.	KIDAN Kiflom Tesfazion	Էրիթրեա, 29 հունիսի 1978թ.	Շնորհվել է փախստականի կարգավիճակ 2009թ. հունիսի 25-ին (N. 229-09C00012), բնակվում է Մալթայում

© Եվրոպայի խորհուրդ/Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, 2012թ. Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի պաշտոնական լեզուներն են անգլերենն ու ֆրանսերենը: Սույն թարգմանությունը պատվիրված է Եվրոպայի խորհրդի մարդու իրավունքների տրաստային հիմնադրամի աջակցությամբ (www.coe.int/humanrightstrustfund): Դատարանը թարգմանության համար պարտավորություն չի ստանձնում և որակի համար որևէ պատասխանատվություն չի կրում: Թարգմանությունը կարելի է ներբեռնել Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի HUDOC-ի նախադեպային իրավունքի (<http://hudoc.echr.coe.int>) կամ տվյալների այլ շտեմարանից, որի հետ Դատարանը դրանով կիսվել է: Թարգմանությունը կարելի է վերադարձնել ոչ առևտրային նպատակներով՝ պայմանով, որ մեջբերվի գործի ամբողջական վերնագիրը՝ վերը բերված հեղինակային իրավունքի մասին նշումով և հղում անելով Մարդու իրավունքների տրաստային հիմնադրամին: Եթե մտադրություն կա թարգմանության որևէ մաս օգտագործել առևտրային նպատակներով, դիմել հետևյալ հասցեով՝ publishing@echr.coe.int:

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int